

VIENAC

zanimivih pripoviedkah

preveo

iz slovenskoga i njemačkoga

V. B.

U Varaždinu,
izdano tiskom i troškom Josipa pl. Platzera.
1863.

Neplemić,

iz njemačkog preveo

V. B.

Neplemić

po njemačkom ponašio V. B.

I.

Da vam je znati, mila majko, kako mi se srce kida, kad pomislim, da ću se morati odreći premilih knjigah i toli obljubljenih znanostih, zaista bi se smilovali o vašem ubogom sinu, te veledušno odustali od toli strašnog zahtjeva vašega; ta vi ste mi uviek i vazda bili tako blaga i ljubezna majka.

Nemisli, sinko, da nesućutim tvoje boli! Ti još nisi kadar, kako vidim, da razsudiš gorke boli materinjega mi srca, s kojim mi se razum dugo boraše, dok se na nješto sklonú što mu je tvrda nužda propisala. Ta znadeš, kao i ja, da nas je tvoj pokojni otac — Bog mu duši — nemareć za moje rieči sa svojim kriomčarenjem ne samo lišio sve prištede, već i moga miraza!

Znadem jadan, sve to znadem, ali rado bih svim slabahnim znanjem svojim oko toga nastojao, da se podučavanjem na sveučilištu sám protučem, kad biste samo. — — —

Slušaj dalje, pa se onda odvaži na ono, što te srce, a ne što te razum svjetuje: poslje prerane smrti otca ti — lahka mu zemljica! — podupirala sam te svimi silami, jer sam željela, što više zagovorila sam se Višnjemu, da ću tebe mog prvorodjenog službi Božjoj posvetiti, nu sad žali bože toga već nemogu, a nesamo što nisam kadra, da te podupiram, već sam i svejednakom bolezljivošću prisiljena, da te sama kod kuće zadržim, da uzmognem poduprta tvojimi krepčijimi rukami mladjahnu ti braću prehraniti.

Tako se razgovarahu njeka oko 45 godinah stara seljanka i njezin sin, komu do 17 godinah biaše jednog liepog jesenskog večera godine 1853 u jednoj u ostalom čistoj no inače veoma siromašnoj sobi nieke seljačke kuće doljne Štajerske. Mladića odjevahu na varošku skrojene i pristale haljine, a iz sokolovih mu očiuh sjevaše vatra, koja je dovoljno jamčila, da se je u tom vitkostasnom tjelu nastanio izobražen i plemeniti duh. Žena koja je na jednoj klupi blizu peći sjedeć marljivo prela, nosjaše isto takovu odieću, kakovu sve blizu Hrvatske obitavajuće Slovenke nose, jedino što se ruho njezino izvanrednom čistoćom odlikovaše; pri-

jazno, pako njezino lice, čije ugodne crtice ista nedavno pretrpljena težka bolest sasvim razoriti nemogaše, bilo je živim dokazom, da je ta sad iznemogla starica njekoč srietnije dane proživjela.

Izustiv prije navedene rieči prestade presti, da si drkćućom rukom otare gorke suze, koje joj s tuge na oči navališe.

Neplačite mila dobra majko, moli uzev ju za ruku tronut njezin sin, ta ja sam pripravan, vam se u svemu pokoriti; a što prije nesmotreno rekoh, to sad od svega srca žalujem, rado ću seljakom postati, revno i marljivo ću polje obdjelavati, samo da vas, mila majko, i mladjahnu si braću od biede i nevolje sačuvam, primetne mladić, dočim mu gorke suze niz raztuženo lice tekoše.

Tako, sinko moj, reče duboko tronuta mati, tako, ta ja nisam nikada o tvom srcu dvojila; Bog te dakle pomagao u težkom poduzeću! — Poslie dužje stanke, u kojoj majka i sin ujedno plakahu, reče opet starica: Udalji se sada za časak, mnogo ho imadem razmišljavati.

Kad se sin udaljio, uze težke brige lišena mati stari svoj molitvenik u ruke, te sklopi ruke stane sasvim smirena moliti. Dočim pobožna mati za ojačenje ljubimca od Boga pomoć prosi, svratit ćemo okom na prošlost, da se s navedenemi osobami pobližje upoznamo.

Joso Kruglić, otac našega mladića, biaše sin imućna seljaka nedaleko od Završja. — Izza smrti otčeve preuzé Joso kao najstariji sin cielo veliko gospodarstvo, pa budući jošte mlad, a k tomu podhvatan, položio je svu svoju snagu u to, da zadobljeno gospodarstvo poveća i bolje uredi. Zato otvori na brzo u svojoj za onda na poštarskoj cesti ležećoj kući s vratište za seljake i kiridžije, te si tako otvori novo vrelo dohodakah, nu i poslovi mu se zato znatno umnožavahu. Naskoro nije već sam mogao sve obavljati, odabrao si je dakle za pomoćnicu čednu Nežu, kćerku onoseoskoga, učitelja, s kojom se u kratko sbilja i vjenča, u prkos svemu klevetanju tetah i strinah, i bez obzira na njezin nedostatni miraz. Iz te ženitbe preosta izmedju mnogobrojne, nu poumrvše diece samo naš Hinko s dvojicom malodobne braće. — —

Al se pravo kaže: daj mi malo kruha, da pojedem ovo sira, pa onda opet: daj mi malo sira, da pojedem ovo kruha; — jer je tako i naš Joso učinio, jer nezadovoljan s malenim dobitkom, zavlada šnjim ona dan danas žalibože svuda skoro obična pohlepa, da se najedanput obogati, na toliko, da se je s drage volje sklonuo na lukave osnove njekog kriomčarskog vodje, te mu povjerio svoje novce, da kupi zabranjenih robah, te odsada postade kuća njegova skrovištem kriomčarah.

Zaludu ga je poštena i marljiva supruga od zla posla odgovarala, on se ga neokani sve dotle, dokle ga mnogovrstno plaćene, težke globe o kobnosti poduzeća živije neosvedoče — tada stoprv upoznav neizbjegivu propast odustao je od daljnega kriomčarenja — nu žalibože prekasno — jer mu od svega imućtva něpreostá do nješto njivah i podosta zadužene kuće.

Nješto tuga radi velika gubitka, po najviše pako stid što je postao tako nenadano ubogim, dirne ga na toliko u srce, da umre u najljepšoj muževnoj dobi nenadano. — Tako zapadne udovu Nežu, nesamo obavljanje gospodarskih, poslovah neuredjene baštine, no i skrb za preostavšu trojicu malodobne diece.

Revno i marljivo nastojala je sada osamljena Neža oko gospodarstva i poljodeljstva, da joj nesamo za rukom podje, da znatne troškove za Hinkovu pouku pribavi, već da i veći dio tegotnijih dugovah već u kratko izplati: ali čovjek udesi, a Bog razdesi.

Nesrieća bo htjede, da u najljepšem napriedku, za vrieme najugodnijih nadah — naime prije godine danah od začetka naše povjesti — navali na nju težka bolest, koja joj oslabi sve moralne i tjelesne snage.

Još čitavu godinu boraše se kukavna udovica toli bolesću, koli nestašicom, da uzmogne ljubimcu si, koj je najboljim uspjehom polazio sveučilište, sve potriebito dati; al ju konačno nevolja sasvim nadvlada, da joj ne-

preosta ino, već da sad koncem praznikah s tužnim si stanjem upozna mladića, koj prigrli svimi silami plamtećeg srca nauke.

Malo prije vidjesmo djetinsku podanost, kojom se pokorni sin podloži odluci mile si majke, čim upozna kukavno stanje svog otčinstva u svoj njegovoj goloti, a sada ćemo, kad smo se upoznali s prošašću, našeg Hinka na poduzetoj šetnji pratiti.

Iz kuće izišav dodje Hinko u dvor otčinski, koj svojom obalenom ogradom i na pó porušenom sgradom tužno izgledaše. — Krčma k »vrču« bijaše baština Neže i njezine diece — imućtvo Kruglićeve obitelji — koja uz pustu, od kad bi poštarska cesta preko Ormuža otvorena, cestu stajaše. — Sve je ovdje sviedočilo, da neima okretna gospodara. — Kao na ruglo visio je »vrč« iznad drvena praga, kog bi njekoč prekoracali mnogobrojni gosti. —

Jedna ostarjela koka driemlje baš na istom mjestu, gdje stajaše njekad mnogo visoko natovarenih tarnicah od večera do večera. Vrata hambarah i konjušnicah bjehu širom otvorena, te nam tako još žalostnije udara u oči po svuda vladajuća praznina.

Kratak časak motrio je mladić suznim okom tužno stanje svog otčinstva, al do skora se oporavi — nesta suzah, njeka mu odvažna nakana proleti kroz tužno lice

zatim se krene na drum, sam sobom se lagano no odlučno razgovarajuć:

Dá, dá, ja ću raditi — mučiti i truditi ću se! — orat ću, sijat ću — pa ću, ako Bog da i srieća junačka, i žeti! A kad si majku i braću od oskudice obranim, tad mogu — tad smijem i na se pomisliti — tad mi neka služe mile knjige moje, koje sad ostaviti moram na oporavu i na zabavu. —

Tako govoreć stupao je neprestano čvrstim korakom po cesti, koja u Završje vodi.

Četvrt sata hodao je mladić u daleke misli zaveden, kad do mjesta dodje, gdje se hitra Drava mimo žuboreć pred njim pruža, stranom zasjenjena svojimi briegovi, stranom obasjana suncom.

Podnevno sunašce ogledavaše se u neprestano tekućem licu vode, koje zlatne sunčane zrake tako čarobno odsjevaše, kano da se ista blatna voda u tekuće zlato pretvorila. — Višja nego drugda činjahu se brda on kraj vode, izraznija i silnija prikazaše se rieka, stranom zastrieta hladnom sjenom, stranom obasjana svietlošću sunčanom, uzhićenom oku.

Žamor rieke, tajno živovanje prirode oko njega, sve to zajedno dirnú osjetljiva mladića njekim osobitim, njemu dosad nepoznatim ćućenjem na toliko u srce, da je njeko čeznuće za nepoznatom daljinom, za modrimi briegovi osjetio! —

U takove misli zadubljen stigne konačno do mjesta gdje se prevozni brod nalazi. — Iz ustiuh sakupljenih, na prevos čekajućih ljudih zaori u tom hipu kriepak dvostruki »Oj« — pa eto već i zazveči lanac, s kojim bi šajka prikopčena na onostranoj obali. Malo zatim ponamjestiše se svi čekajući, pa š njimi i naš Hinko po prostranom brodu, koj poslie njekoliko časovah opet onamo doplovi, odkuda malo prije odplovi.

Već je dobro, već je dobro! — reče skeledjija, kad htjede naš djak, na onostrano obalu došavši, običnu vozarinu platiti, — ta znate, da neprimam od susjedah plaće, neću ja dakle ni od vas, — — srietan vam put želim, Hinko!

Prijaznim su okom svi ostali pratili odlazećeg mladića — koj zahvaliv se, bez ikakve svrhe samo navedenim čeznućem ćeran, držeć se vazda tik brda vodećeg puta, put Vorla (Ankenšteina) nastupi. —

Rajske ti okolice! kamogodjer pogledaš, najdje ti oko na sijaset novih veleljepih krasotah, s kojimi neprestano neuvehljiva majka priroda nasladjuje oko umrlih! — uzklikne iz dna nepokvarena si srca uzhićen Hinko. — A kamoli da nam pouka i naobraženje razkrije zastor, s kojim sakriva ta bajalica svete svoje tajne pred neukim pukom — tad se istom učimo neizmjernu vriednost njezinih uresah bolje cieniti i pred nedostižnom mudrošću svamogućeg stvoritelja klanjati

se! — — A ja se jadan moram svega toga odreći te ostaviti mile znanosti, pomoćju kojih jedino možemo doći do spoznanja svih tih divnostih!

Još Hinko svoja jadikovanja saavim nesvrši, kad mu eto najedanput do ušiuh dopre na pomoć vičući glas. — Prisluškivajuć stane, — al od nikud ništa — jur htjede put svoj nastaviti, misleć, da su ga ušesa prevarila — kad na novo, al sad mnogo bližje i mnogo jačje isti vapaj zaori, — Sad pohrli on bržje bolje k onom mjestu, odkale je mislio da je glas došao; doskora dodje na visokn obalu, koja na tom mjestu gustom šikarom obraštena bijaše: — nu neopazi ništa, dokle ne zavrisne iz same rieke po treći put grozni jauk — sad istom opazi u sriedini poput striele napredhrleće rieke malen pomašten čamac, u kom ženska glava u največem sdvojenju nastojaše, da veslom u nejakoj ruci krene čamac putem obale, —

Jednim se pogledom osviedoči obalar hitre Drave, da će žestoki tek rieke maleni čamac svakako odnieti pod kotače njekoliko hvatih niže stojeće vodenice, gdje bi se u njem deseća se žena samo čudom od sjegurne smrti spasiti mogla. Sbaciv indi hitro najvećma ga priečeće odjelo, skoči hrabri mladić u hitru rieku, plivajuć poput vidre kroz valove hrle rieke.

Premda je Hinko imao malo vremena, da stvar pregleda, to je ipak, prie nego se baci u vodu, njekoli-

ko hvatih natrag odbježao, znajuć, da će ga brza rieka uzprkos svemu naporu sa sobom ponieti. —

Kad bi neizmjerno naglo napred hrlećem čamcu deseća se žena opazila to smiono na njezin spas pokušano poduzeće — pusti sad bezkoristno veslo, prepustiv čamac svoj sili valovah, te se baci na koljena, proseć od višnjega pomoć za hrabra plivaoca. —

Ali nepoznajuć rieke, činjaše joj se, da mu mnogo veća pogibeo prieti, nego je u istinu bila, jer Hinku, koj bi tisuću putah preplovio Dravu na svih mjestih, bje to, ako baš i ne lahka, to ipak riešiva zadaća, a što je već za njekoliko malutakah u čamcu bio, bje dovoljnim dokazom — da je zadaći podpuno dorasao.

Nebojte se, spašeni ste! samo molim vas, nemojte se maći! — reče Hinko mal ne u nesviest padšoj, pograbiv jedino u čamcu veslo, zatim pako zače vještom rukom čamac k obali krenuti, koj se pokoravaše veslu kao dobro uvježbani konj snažnoj ruci jašioca te za malo časovah ostavi lahki čamac pogibeljnu sriedinu. —

Svak će me mladić valjda razumjeti, ako napomenem, da je Hinko sad, neimav prije vremena, spašenu si drugaricu dobro pogledao. — A da zadovoljim i znaličnosti isto tako mladih čitateljah, pokušat ću ju nuz to opisati.

Djevojci u čamcu desećoj se moglo je biti do 15 godinah: a vjerujte mi štovani čitatelji, premda sam već

dovoljnih prilikah imao svakovrstnim se krasoticam diviti — to ipak još nikad nisam vidio slične plavokose vile u čijem se čarobnom angjelskom licu blistahu dva sada biser-suzami urešena modra oka — a k tomu bijaše ta ljepotica vitka, nu opet toli obilata stasa, da ju je već sada razkoš bilo gledati. —

Čedno njezino odjelo sačinjavaše prozračna bielo modra suknja, koja bi oko vitka stasa opasana ružičastim pasom. Na sniežnom vratu dražestne te djevojčice nebijaše druga uresa do malene iz baršuna vrpce, na kojoj bje zlatan krstić. —

Koj to pročita, uvidjet će bez dvojbe, da je taj angjeo u umiljatoj ženskoj slici, čijoj divnoj krasoti ni pretrpljen strah nesamo nenahuditi nemogaše, već ju još i uzvisi, sasvim zatraviti morao srce našega ćutljivog junaka.

Jedva što umiljata dieva sa svojim izbaviteljem na obalu stupi, dotrči u najvećoj hitrini livriran jedan sluga baš u vrieme, da u nesviest padšu pridrži. — Sve se bo do sad boraše probliedjena djevojka s nesviesću, sakupiv svu svoju snagu — nu sad ju ostavi sva snaga, te onesviesćena se sruši u naručaj prispjevšemu slugi.

Za volju Božju umrla je! — zavikne sjedoglavi sluga.

Ne, ne čovječe — nije joj ništa do nesviesti, koja ju navlada! — reče mladić, čamac k jednom drvu privezav, pošto bi krasnu priliku onesviesćene djevojke brižnim okom sućutljivo pogledao bio.

Timi riečmi ponješto umiren metnù starac ljubko tjelo djevojčino na crnu zemlju — te poškropi djevojci i u istoj nesviesti čarobno lice vodom blize rieke, a kad bi malo po malo oporavljajućoj se dievi na svaki mogući način pomogao bio, opita našeg Hinka za pobližje okolnosti nesgode po njem tako sretno odvraćene.

Kad bijaše vjerni sluga sve razabrao, što se je sbilo priobći od svoje strane junaku našemu da je po njem izbavljena dieva kćerka grofa Oholovića, koj da boravi radi berbe na blizom si dobru.

Glede načina, kako da je mlada grofica u toli veliku pogibelj došla, reče starac nadalje; da je gospodjica šetajuć se uzduž obale Dravske možda došla na tu misao, da se u gospoštinskom čamcu proveze te da je tako nevješta veslanju mal ne zaglavila, da nije njega bilo.

Dočim se je Hinko pobrinio, da obuče svoje prije naglo razbacano odjelo, osviesti se mlada grofica sasvime te, kad se mladić povrati sasma odjeven, stajaše premda još slaba, to ipak bez tudje pomoći na vlastitih noguh, slična u čarobnoj si krasoti vili Dravskoj.

Nije mi ništa, dragi Gjorgje, reče slabim posmjehom sjedoglavom slugi, — vjerujmi posve ništa, samo me je stid, što se pokazah takovom strašivicom!

Strašivicom?! izklikne starac — Duše mi, ta i najhrabrije bi se srce u toli velikoj pogibelji probojalo! —

Ali ja sam si sama tu nesgodu prouzročila, jer sam nevješta veslanju unišla u čamac! — — Ali gdje je onaj čovjek — — onaj gospodin, komu moje izbavljenje zahvaliti imadem? zapita dieva.

Juraj sad pokaže na nedaleko stojećeg Hinka, koj još sveudilj bezuspješno nastojaše mokru si kosu nakudriti prstima.

Ljubezna djevojka, pristupiv bližje k njemu, stane mu se zahvaljivati — al joj naš junak, prost od svake smeće, odvrati učtivo skinuv šešir:

Oprostite! nu ja mislim, da se meni pristoji, da hvalim srieću, koja mi dopusti, da sam mogao kćeri gospodina grofa Oholića u čem poslužiti!

Dobro govori! mišljaše u sebi stari Juraj, tako mi svetoga Juraja, još ću obljubiti tog momka!

Nebili dopustili, nastavi mladić — da vas podupiram mojom rukom do ulaza u gospoštinski voćnjak — vaš bi sluga nas mogao sliediti.

Djevojka se poput jabučice porumeni, te krzmaše očevidno uz taj predlog pristati.

Kazah samo do ulaza u bašću, gospodično! primetne Hinko, opaziv to krzmanje, ponješto uvriedjen, — moja nije nakana, da vam nadelje dosadjujem! —

Vi me zlo razumjete! vrati brižno izpričavajuć se zahvalna djevojka, dočim joj na prekrasne oči suze navališe. — Vi me doista zlo razumjeste, jer momu krzmanju nebijaše drugi uzrok do jedine skrbi, što bi se mili

mi roditelji odviš prestrašiti mogli, kad bi vidjeli, da se kući vraćam, oslanjajuć se na koga.

Nemojte mi zamjeriti, što sam vas prenaglo usudio! zamoli Hinko, dočim mu se namrgodjeno lice s nova razvedri.

Neću dakle, ali samo pod jednim uvjetom! odvrati grofica, smiešeći se.

Pod uvjetom?

Da, pod uvjetom, da me nesamo odpratite do bašće već ća do našega stana, da tako milim si roditeljem priliku pružim, da vam se dostojnije zahvale, negoli sam ja to kadra bila učiniti: Molim dakle, pod kojim ću imenom imati jim predstaviti moga izbavioca? primetne po prvi put Hinka oštrije pogledav, grofica.

Momak se porumeni, te kaže očevidno smeten svoje ime, što je djevojci, premda bijaše sama podosta uzbunjena, ipak u oči udaralo.

Jedva što mladjahna dvojica do bašće stignu, kad jim eto već hrle otac i mati djevojčina na susriet, jer dočuvši ljubezni roditelji nesrieću mile si kćerke, nemogahu se uztrpjeti, već u prevelikoj skrbi sami hrle na polje, da se čim prije osvjedoče, kako i što je

Preljubljena, mila majčice, izklikne krasna djevojka, grleći brižnu si majku, oprosti mi, što tebi i otcu prouzročih toliko brigah a sebi takovu pogibelj, iz koje me samo smionost i hrabrost ovog gospodina izbavi.

Radostne suze roneći ogrli grofica premilu si kćerku — a svrativ se tada k onomu, koj joj nehajeć za vlastiti život, to najdražje blago toli smiono izbavi, zahvali mu se s iskrenom srdačnošću zahvalne majke te ga ujedno prijaznom uljudnošću pozove u grad.

Naš Hinko, premda još nikad nebijaše pobližje obćio steli odličnom gospodom, to se je ipak znao pristojno izpričati videć, da u tako poremećenom odjelu nemože zadovoljiti tomu častnomu pozivu.

Vi ste dakle sin poznatog krčmara »k vrču« ! zače grof, začuv mu ime, oholo popita, pošto bi svojoj suprugi nješto u francuzkom jeziku saobćio — hvala vam momče! — Uzmite za sada ovu malenkost, a u buduće sjetit ću se vas već! — Timi riečmi htjede Hinku svoju kesu uručiti, ali naš djak, probliediv poput stiene, zahvali mu se s kratkim naklonom tako:

Gospodine grofe, blaga me prijatnost vaše milostivne gospodje nagradi preko mjere na toliko, da mi nemože do svake ine, ma i najznatnije nagrade, stalo biti!

Kad Hinko ovo izusti, zasvieti mu se u očiuh bistra suza, kojoj biaše uzrok poćućena gorka uvrieda.

Eh bien momče! odvrati grof, mislio sam, da ćete radi vašeg obće poznatog siromaštva — —

Siromaštvo, gospodine grofe, siromaštvo nebje nikad sramota, već je pred Bogom i pred svietom toli častodostojno, da ga, gospodine moj, niti najmoćniji

velmoža nije kadar pogrditi! — To izustiv nakloni se Hinko grofici i njezinoj prekrasnoj, nu sad zastidjenoj kćerki, te se udalji iz pred očiuh te visokorodjene, pa kako ćemo odmah vidjeti, sa svojim mnienjem nesudarajuće obitelji.

Ma foi taj ti je gospodičić od svakog hidalga oholiji — ha, ha, ha, ha! ruga smiešeći se grof.

Medjutim opet mislim, reče grofica bojazljivo — da si imao tu stvar drugačije —

Što drugačije? Kako drugačije? Zar bi ga morao ogrliti ali ga u ruke cjelivati, jer izvrši ono, što kao mlinarski iliti ribarski šegrt učiniti mora! —

Pošto bi grof razjaren ote rieči žestoko izustio, primi sa svom za sada mogućem mu prijaznošću svoju kćerku za ruku, te joj reče:

Jadvigo moja! Evo ti posliedicah tvoje nesmotrenosti i tvojih samotnih šetnjah! Nu što bilo; prošlo je, dakle ću samo još primetnuti, da si mnogo manje pogriešila, pošav nesmotreno u čamac, nego li što si se od tog tokmaka kući dopratiti dala! — Naš Juraj mogao je to isto tako dobro učiniti!— Poljubiv zatim još uviek bliedo čelo krasne kćerke svoje te se polagano udalji, prepustiv majku i kćerku svojim zadnjimi dogadjaji probudjenim čustvom. —

Jadviga bijaše se već dugo povratila sa brižnom si

majkom u grad, te odpočivaše sada u djevojačkoj si ložnici, utrudjena pretrpljinimi napori, koji jačji od nje bijahu. — Postelja, na kojoj počivaše krasna dieva, bijaše bielija od istoga sniega, najtanji izmet ovijaše ljubko tjelo djevojčino, a krasno joj lice bijaše čipkami skoro sasvim sakrito.

Neobična uzbuna, posliedica nenadane strave, bijaše mjesto ustupila ugodnoj, nutrnjoj povoljnosti. — Nevina, stoprv 15 godišnja djevojka nije niti sama znala od kuda joj ta ugodna ćut u srcu, kad je pomislila na svog izbavitelja. — Poćutila je doduše, da joj se probudi drugi život, život pun slasti i razkoša u prsiuh, ali to čustvo nicaše toli lagano, toli okriepno u srcu njezinom, da nije niti na to pomislila, da zapita, zašto da je tako blažena, tako radostna.

Ma i pred ćutljivom dušom našegc Hinka treptila je neprestano u svojoj milini ljubezna slika mladjahne krasotice na toliko, da je po grofu nanešena mu uvrieda mal ne sasvim izčeznula pred angjeoskom slikom izbavljene djevojke! — — Čisto i još nepokvareno mu srce, iskreno, kako ju Bog stvori, uživaše tu neizrečivu razkoš duševne blaženosti, koja mu napuni dušu još nepoznatom slasću, nemogav si ipak to razjasniti. — Ali ova ćut nebje još toli moćna, da nadvlada uspomenu na nanešenu mu uvriedu u plemenitom srcu vrlog mladića.

To je kleta nesrieća siromaštva, da se usudjuje svaki ma i hrdjaviji bogataš ju prezirati, baš kano da je stigao svojimi novci pred bogom veće pravo! — izklikne naš mladić vraćajući se kući. — Nesreća ubožtva! Prikor udesa! — Kad na nju pomislim, morao bih sdvajati o Bogu i ljudih! — Ta bi-li onaj, koj ikad poćuti sramotu uboživa, bi li pitam, mogao osuditi onog čovjeka, koj hoće, da si ono, što mu nedade nepravedna sudbina, prisvoji silom ili varkom! — — — Ali, svemogući Bože, kud sam zalutao? Čuvaj me, dobri otče svih umrlih, da se ne strmoglavim u bezdno, što mi je malo prije nanešena mi nepravda pred dušom odkrila! — —

A ti mi sinko nisi kazao, da si jučer izbavio mladu groficu iz Drave! — Da me nije izvjestila o tom Mica, kćerka gospoštinskog poljara, još danas ni riečce nebih znala! — reče sutradan Neža sinu si prijazno ga koreći što joj, došav kući, ništa javio nije.

Oprostite majko! Rado bih vam sve priobćio, nu bojao sam se, da ćete me možda držati hvastavcem, ako vam sve ono kažem, što se dogodilo — — A osim toga imadoh još dva druga razloga, radi kojih htjedoh šutjeti: prvo najme mislio sam, da ćete me možebit koriti, što nehtjedoh primiti onu nagradu, koju mi ponudi gospodin grof.

Nagrada? ja tebe zato koriti? zakrši mu rieč mal ne razjarena starica. Ne, ne, sinko, neboj se, da ću ti ikada u griehe upisati, ako za izvršenu dužnost nagrade neprimiš!

O tom hvala Bogu, nisam dvojio! reče naš mladič, grleći ljubeznu majku — ali drugi je razlog žalibože važniji; ja sam najme stoga šutio, jer vas nehtjedoh raztužiti ponavljanjem onih riečih, s kojimi je izvolio gospodin grof o našem siromaštvu govoriti, primetne Hinko, dočim mu zavlada u srcu jad radi nezaboravljive uvriede u mjestu priašnjeg ganuća.

Upravo kad je Hinko dovršio saobćenje svega onoga, što se sbi jučer u vlastelinskoj bašći a što ga je tako uvriedilo, pokucne njetko lagano na vrata, vrata se otvore, a u sobu unidje s običnim pozdravom »hvalen Isus!« Mica, jur prije napomenuta vlastelinskog poljara kći, koja pruživ našemu Hinku cvatuću kitu ružicah, reče:

Evo gospodine djače — tako bo ga nazivljahu obično seljaci — ovdje vam pošalje mlada grofica te ružice, pa mi naloži ujedno, da vam javim — samo što neznam tako srdačno, kao ona govoriti — nu mislim, da umne rieči njezine neizraziše ino, već da izvolite to u znak prijatne uspomene, ne pako kao kakovu nagradu primiti. —

Nije čudo, da zaigra našemu Hinku, kad taj dar primi, srce neopisivom radosću; ta evo mu dovoljna

dokaza, da ga ona, pred kojom jučer toliko poniženje snosi, već da htjede tim darom o svojoj zahvalnosti ubavjestiti: Nestane dakle tuge — nestane svake uspomene na nanešenu mu uvriedu — mjesto koje se nastani u srcu našega junaka razkošna sreća, sjajnija od istih zrakah sunčanih.

Draga Mico, reče dakle od prevelike radosti drkćuć, odvratite od moje strane milostivnoj gospodjici, da joj iz svega srca zahvaljujem za nježni darak, čije sam značenje shvatio učitavoj vriednosti svojoj te kojega smatram kao najveću srieću života svoga.

Da, dà djevojko, zapamti ove rieči dobro, pa joj točno sve kaži, kao što ti reče sin moj, primetne mati Hinkova, neka Bog uzdrži to toli ljubezno, toli pametno diete, koje razumije po oholom si otcu nanešenu nepravdu toli ljubeznom rukom izliečiti te mog ubogog sinka utješiti! —

Bistrovida majka bi već opazila u srcu sina si pronicajuću ljubav te htjede s toga u prevelikoj si radosti valjda još koješta primetnuti, da joj nije sin namignuo, te joj tako sve suvišne daljnje rieči prekršio. —

Pošto bi se indi donosilja ljubeznog uzdarja udaljila, zapita starica brižno sina.

Možda li sam što odviše ili što nepristojna kazala?

Bože sačuvaj, majko! odvrati Hinko neobično ganut, uzev ju za ruku; — kako ćete vi šta kriva učiniti,

vi sa vašim srcem punim ljubavi, koje nije kadro pogriešiti: no vjerujte mi mila, dobra majko, da ću svimi silami neprestano za tim težiti, da uzmognem vam tu neizmjernu dobrotu njekóč što bolje nagraditi.

II.

Dvie projdu, a treća već teče godina, što je naš Hinko ostavio gradačko sveučilište a time omiljene si znanosti, te se nješto po materinjoj volji, više pako nuždom sklonjen u mjesto pera latio kose, u mjesto knjigah pluga.

U novom svom djelokrugu prati ga svuda sreća na toliko, da mu svako poduzeće njegovo s najboljim uspjehom za rukom podje.

Mati Neža, obradovana očevidnim tim uspjehom, a k tomu i bolju hranu uživajuća, nadvlada dosadašnju nemoć sasvim, a Hinkova braća polazivahu po njegovoj naredbi školu te uživahu tako plodove revnosti i marljivosti mladjahnoga gospodara isto tako koristno, — riečju činilo se je, kano da je njekdašnja bieda tu obitelj sasvim ostavila.

Bivši djak čitavu nedelju danah neprestano radeć neobičavaše kano drugi mu vrsnjaci u nedelju krčmu polaziti, već je volio uzeti knjige u ruke da uzmogne iz njih za gospodarstvo i poljodelstvo potriebna crpiti—

što mu tim lagllje za rukom podje, jer se je od prije običavao biljarstvom bavljati. Kad je na večer sunce na zahodu bilo, uzeo je naš junak svoju mladjahnu braću za ruke te se je prošetao na polju u družtvu prezadovoljne si matere — prigodom kojom, da sjedini ugodnost skorisću, nastojaše, da raztumači Stiepanu malomu si bratu čudesa blage majke prirode po mjeri njegovih duševnih silah.

Medjutim prispije godina 1856, te nastane vrieme berbe. — —

Biaše veoma ugodan dan mjeseca listopada; kad je naš Hinko jedne nedelje, došav sasvim uzbunjen iz crkve po svojoj sobici hodao neprestano gore dole, u mjestu da se je kako to vazda običavaše, zabavljao sa svojimi knjigami.

Ali kako će srce mirovati, kad su oči zatravljene, koje ugledaše poslije dvijuh godinah danas prvi put opet pokraj majke si u crkvi sjedeću Jadvigu, čija se je angjeoska dražest i čarobna krasota u tu doba znatno povećala, a iz ljubkog pupoljka postade prekrasni cviet.

Poslije onog izbavljenja, koje mu tako sretno za rukom pojde, imadjaše naš Hinko samo još njekoliko putah sretnu priliku sastati se mladjahnom groficom. — Nu riedki ti sastanči bijahu ipak dovoljni, da su se pobližje upoznati mogli, a napokon sprijatelje se na toliko, da su Jadvigu gotovo suze propale, kad je kod svog

odlazka Hinka opazila, koji je suznim okom pratio odjureću kočiju, koja mu nemilo odvede najmilije blago.

Naš junak nevidi od to doba već mladjahne grofice, al je nezaboravi stoga podnipošto; ta kako će na nju zaboraviti, kad mu je čarobna slika njezina danom i noćju pred dušom treptila, kad ga je ona kita cvieća, koju je pomno njegovao, sveudilj spominjala na premilu darovnicu. — A doista ta ljubko-mirišeća kita sama bijaše već dovoljnim dokazom za one nježne ćuti, koje je gojio naš Hinko prama krasnoj djevojci — premda bi još prerano bilo, da jih nazovemo ljubavju. — —

I sada u svoj toj smutnji, gdje mu je obnovljen pogled njegovog uzora uzkolebao srce, napuni mu se duša novimi rajskimi nadami, i sada, rekoh, obrati se k oknu, gdje stajaše onaj ljubezni darak krasne dieve, te se u cvieće zagledav, tako duboko zamisli, kano da je htio uzdahe brojiti, štono ih je, tražeć kod mile uspomene utjehe, prodirao.

Medjutim je brižna mu majka često zavirkavala kroz poluotvorena vratašca te ga htjede više putah k ručku pozvati, no uviek odustane od te nakane, jer nehtjede, da buni u daleke misli zavedena si ljubimca.

Pod ručkom nije se Hinko po svom običaju razgovarao s bratom si te mu svašta razjasnivao, već je šutio, tako da mu se prestraši majka. Izza ručka sliedi

ga dakle u samotnu ložnicu, ogrli si ljubimca te ga poče utješivati s onom osobitom vještinom, koju dade Bog jedino materinjemu srcu a to s toga, da podupre blagostivo žalobnu diecu nebeskom pomoćju svojom.

Dulje vremena bijahu mati i sin tako s jedinjeni, a konačno poljubi ćutljiva majka, koja već odavna upozna sinovu tugu, Hinka u čelo te izidje iz sobe, davši time raztuženomu mladiću priliku, da se udalji te da traži na prostom utjehe za gorke boli ranjenog si srca.

Mladić se udalji, a starica se ponamiesti glavom mahajuć u povećoj sobi, te reče razmišljajući sama sobom.

Svemu je tomu uzrok krasna da prekrasna grofica, s kojom se je danas toli nenadano sastao u crkvi! — Daj Bože, da što prije odustane od te bezuspješne ludosti, koja mu zaludu truje srce praznom nadom! — Za mali čas nastavi smiešeć se, kao da vidi duševnim si okom dievu, svoj govor. Istina Bog ta grofica prekrasna ti je djevojčica, pa ako se nevaram, bit će dobra i blagostiva srca! — — Opazila sam dobro, kako je pod službom božjom više putah kradomice na njega pogledala — — eh, da što će, ta to je sasvim naravno, jer ju je njekoč izbavio od velike pogibelji — — pa k tomu ga je i veselje gledati, jer mu medju svimi ovoseoskimi mladići neima para! — — dà, dà, pozna se dobro momu Hinku, daje učio visoke škole

te izkusio po svietu koješta! — primetne starica ponosito a ujedno sjećanjem vrlog si sina obradovana:

Medjutime prebrodi naš Hinko — pošto bi sve njive i livade razvidio — njekom neobičnom silom ćeran Dravu te se neumiri sve dotle, dok ća do onog mjesta nestigne, gdje mu prije dviuh godinah za rukom podje, da izbavi Jadvigu.

Ovdje, gdje ga zatravi njekad prvi pogled milenog joj oka na toliko, da nebijaše već kadar zaboraviti ga, ovdje stane dulje vremena, po tom pako nastavi niz brdašce lagano put svoj, sjećajuć se njekadašnjih sretnih časovah. Mogao je po prilici hiljadu koračajah proći, kad na jedan put sav zapanjen stane, jer mu evo preljubljena djevojka u svom čaru rajske ljepote svoje nenadano u susret dodje.

Grofica Jadviga, koja se je uz svoju drugaricu šetala, bijaše veoma sposobna, zato, da zauzme, uzprkos svoj mladosti, na kakvom sveučilištu mjesto učitelja krasnoslovja, jer samo da se je u čarobnoj si krasoti svojoj u učionici pokazala, bi to bilo podpunije i uspješnije nego li i koje predavanje o biću krasote.

Kad dieva našeg junaka opazi, zapali joj se obraz te se očevidno zabuni. — Uzrok toj zabuni bijaše nenadani sastanak s našim Hinkom, čiju je muževnu ljepotu sada stoprv pobližje upoznala; — jer valja nam

znati, da se je naš djak tečajem dviuh godinah vrlo na svoju korist promienio. — Razumno mu lice bijaše sada mnogo više izrazno, nego li prije sokolove mu oči zadobiše mnogo više žara i vatre, a crna mu kosa obkoli muževno-krasno lice. — Odieća mu, na koju je kao samostalan gospodar mnogo više trošiti mogao, bijaše takodjer i ukusnija nego prije dviuh godinah.

Siva jedna haljina, koja mu stojaše, kano da je po njem krojena, jedne hlače od iste boje odjevahu vitko stasnog mladića, a zelen lovački šešir obsjeni mu visoko čelo.

U prvoj zabuni htjede naš Hinko samo uzgredice na kratko pozdraviti, ali mladjahna grofica bijaše ga samo krasnom spolu vlastitim načinom pretekla, jer stane, te mu reče uzprkos časovitoj smetnji ljubko nasmehnuv se:

Hinko! — Gospodine Kragliću! — Kako vidim, bi od udesa zaključeno, da vas kod mog povratka upravo na istom mjestu nadjem, gdje ste me prije dviuh godinah izbavili iz prieteće smrtne pogibelji! — Zatim obrativ se k svojoj drugarici, nastavi bez ikakve smetnje! — Gospodin Kruglić, moj izbavitelj, o kom sam ti već kazivala.

Njekoliko uslužnih riečih od strane drugarice Jadvižine osviestiše Hinka u toliko, da se je mogao na dobrostivoj prijaznosti djevojke uljudno zahvaliti.

— Vi ste se, kako sam čula, svojih naukah odrekli te odabrali si gospodarstvo za zadaću? — zapita grofica, da nješto govori.

Za sada morao sam tako učiniti, jer su me na to primorale nepromjenljive okolnosti! — Nu medju time naliči čovjek u mojih okolnostih ladjici jednoj bez kormila i vesalah — sgodi i valovom izvržena! a koja se lahko razkršiti može o kojoj pustoj obali, gdje za nesretnika već spasa biti neće!

A zašto da vas neizbaci na kakov zeleneći se otok gdje možete sretni i zadovoljni biti? — odvrati grofica, zašto dvojite o dobroti providnosti Božje, zar se nimalo nepouzdajete u snagu svoju duševnu?

Nemanjka mi ni snage ni — — svrhe! nastavi strastno Hinko, ali izmedju mene i ovog cilja vidim jednu ogradu — jednu ogradu toli neprolazivu — da mi srce oslabi a isto ufanje izčezava!

Neprolaziva? — zapita Jadviga. Tako jest! — odvrati Hinko — jer ju sagradi tvrda neobhodnost, a predsude svieta ju uzdrže!

Sada se Jadviga i nehotice porumeni. — Rieči mladićeve nebijahu joj neposredno namienjene, ali je ipak shvatila smisao istih te je poćutila, da bi joj mogle dosadašnji mir srca uzkolebat; s toga i valjda nemanje radi prisutnosti drugarice nehtjede, da ih razumije, već se požuri, da taj razgovor prekine, bojeć se, da bi ju, ako

još dulje vremena traje, bez dvojbe smesti morao. Poslije kratke, veoma neugodne stanke reče dakle:

Strah me je, da smo se, zamamljeni liepim večerom, odviše udaljile od doma — stoga je treba, da se natrag požurimo; jer bi nas noć dostići mogla, prije nego se povratimo k dvoru!

To izustiv uze drugaricu svoju izpod ruke, te se oprosti kratkim naklanom š njim, ali prije svrne Jadviga plahi, ali kako se njemu činjaše bodreći pogled na našeg Hinka, te se onda hitro udalji sa svojom drugaricom.

Zabačen sam bez milosti! — izklikne Hinko, vràćajuć se kući, — ona me razumije te ja sam ju uvriedio prodrzljivošću svojom! — —

Njekoliko je danah minulo, odkad se mladjahna dvojica toli nenadano sastanu. — Hinko jošte nebijaše kadar, da taj dogadjaj, koj mu mnogo brige zadade, zaboravi; — nu isto onaj nije mogao niti na prijatni pogled zaboraviti, skojim ga htjede kako se njemu činjaše nedvojbeno utješiti.

Pusta ga je nada svako veće na ono mjesto tjerala, gdje izbavi njekoč premilu djevojku iz pandžah smrti i gdje se je poslje duljeg vremena na novo šnjom sastao. Al zàludu; jer joj nigdje ni traga ni glasa! —

Opet je nedelja. — Naš Hinko je i ovaj put u crkvi. — Mladjahna grofica dodje takodjer sa svojom dru-

garicom. — Kad se misa svrši, požuri se naš mladić iz crkve te se postavi blizu gospodske na gospodične čekajuće karuce, nadajuć se, da će mu opet koj prijatni pogled iz krasnih očiuh omiljene mu dieve u dio pasti.

Malo zatim dodje Jadviga u družtvu svoje drugarice, koju sa čarobnom si krasotom za mnogo nadkriljaše, a kad se Hinko smjerno nakloni — opazi sav uzhićen, da Jadviga kitu cvieća iz ruke na zemlju pusti.— Još nebijaše karuca sa sladkom djevojkom dvadeset koračajah udaljena, kad naš Hinko po svoj prilici njemu namienjenu kitu od tla ugrabi te ju u neopisivoj radosti sa svojimi od blaženosti drkćućimi usnicami poljubi. — Ali jedva što to učini, preplaši se svoje smionosti: te se htjede gledajuć za kočijom barma uvjeriti, da li nije nitko njegova nesmotrena ponašanja opazio; — al kamo blaženosti, kad bi presretan opazio, da Jadviga, koja je u ovom trenutku iz karuce glavu pomolila, u znak privolenja, kad kitu u njegovih rukuh opazi maramom namahne.

Krasne moje čitateljke neće sjegurno dvojiti, ako im kažemo, da je naš Hinko današnje poslie podne neustrpljivo očekivao, tvrdo bo se je nadao, da neće danas zaludu ono mjesto posjetiti, koje je, kako već znađemo, odavna polaziti običavao.

A slutnja ga neprevari, jer za malo eto grofice i drugarice njezine baš na istom mjestu, gdje se i prvi

put sastadoše s našim Hinkom: Dali je pako Jadviga i danas, kao što onomad učini, hladovitom cestom slučajno došla, ili je pako možda sućuću ćerana taj put nahvalice nastupila: to neka izvole razsuditi krasne moje čitateljke, koje će znati kao dotične sudinje u tom poslu ili po teoriji ili po praktičnosti bolje razsuditi.

Uzmanjkalo bi mi artije, da bi ovaj i sve ostale sastanke naše dvojice sa svojimi malo-važnimi dogadjaji sa svojimi često putah maloriečnimi ali za nje ipak toli važnimi razgovori opisati htio; te ću zato samo na kratko napomenuti, da je naš Hinko mladu groficu iz početka samo riedko kada vidio, a to samo u prisutnosti njezine drugarice, imenom Marije, koja Oholićevoj obitelji nješto u rodu bijaše.

Ali oko mlade djevojke — Marija bo nebijaše starija od Jadvige — ma bila i najnedužnija, dosietat će se ipak lahko tajni pronicajuće ljubavi, čije je pozorište u najbližjoj blížini njezinoj, te je uviek pripravna, da ju, što bolje može, unapredi. — Tako se dogodi, da je poslužna prijateljica mladjahnu dvojicu malo po malo sve dulje vremena na samom pustila, te je napokon Jadvigu samo do onog mjesta dopratila, koje ona našem Hinku kao mjesto sastanka označi, a nije se prije pokazala, nego je mislila, da će vrieme biti, da se sa Jadvigom u grad povrati.

Blaženi časovi bijahu to za našeg junaka, kad se je na večer, poslie težkog djela, kod kojeg mu je uvjek pred očima treptila ljubezna slika obožavane djevojke, pokraj Jadvige u sjenovitoj šumi ili po zelenih njivah šetati i na milozvučne rieči slušati mogao, koje tekoše sladje od meda iz rumenih usnicah djevojčinih. — Uvidio je do duše taštinu svojih željah, prodrzljivost svojih nadah, ali već bijaše prekasno, da se ukloni pogibelji — strasti se razvijahu tako brzo i uzmožno poput zdrave biline, kojoj je samo malo sunca i zraka trieba, da sazrieli.

Da li je Jadviga za čustvo svoje saznala; to nećemo unapried razsuditi, jer premda bijaše već možebiti opazila, da neće Hinko, premda dosada ni riečcom ni pogledom neizdade svoju ljubav, i nadalje kadar biti, da nadvlada svoju ljubav, koja mu obuze cielu dušu, to je ipak naličila onom nježnom cvietu, koje se kod izhoda sunca otvori, a kod zahoda opet zaklopi.

Njekog se večera desiše oba ljubovnika, — to bo ih ime već svakako ide — u polju nedaleko od Kruglićeva kućišta, gdje se nasladjivahu pogledom sunčanog zahoda, koji toli divan biaše, da bi ga Claude Lorrain talijanskim nazvao bio, toli zrake žarke bacaše rumeno sunašce na titrajuću vodu, toli divna bijaše ciela okolica. Oba šute, — jer blaženstvo im na toliko srce obuze,

da nebijahu kadri ni riečce progovoriti, bojeć se da će onaj čar, koji im dušu obujmi, prvom riečju izčeznuti.

Mirisom raznovrstna cvieća napunjeni zrak bijaše tako miran i tih, da se nije ništa čulo do zujenja komaracah i marljivih pčelah, koje svoj sladki plien do stublikah nosjahu. — No premda obiuh usta mučahu, to se ipak srca njihova i bez rieči razumievahu, uzhićeni pogled obiuh kazivaše više, nego bi se moglo riečmi izraživati.

Hinko se napokon oporavi, pristupi bližje k ljuvenoj djevojci te reče, uzev ju za drkćuću ručicu:

Jadvigo! smijem-li u tom svečanom trenutku, gdje nam pruža preblaga mati priroda hiljadovrstne dokaze za svemoćno vladanje ljubavi-smijem-li, rekoh, sada izustiti onu premogućnu ćut, koja mi već odavna srce svlada i koje već nemogu nadalje zatajiti?! — — O, odgovorite mi samo jednom riečcom iz rumenih svojih usnicah, da se ljutite na smionog roba, da ga neprezirate, što se usudjuje život, krv i cielo biće svoje vam posvetiti u vječnoj, plamtećoj ljubavi! — — Hinko se baci pri tih riečih, svladan strasću, pred krasnom djevojkom na koljena.

Ustanite za boga! — reče milim glasom ljubavi zarumeneća se u blagomilom djevičanskom stidu dieva — ustanite te se nebojte, da ću se na vas radi čuvstva ljutiti, koje — zašto da tajim? — već odavná u

srcu gojim, koje vašoj hrabrosti zahvaliti imade, da jošte živi!

Jedva što to izusti, skoči već Hinko na noge, ogrli u prevelikoj radosti strastno ljubljenu si dievu te izklikne drkčućim od radosti glasom:

Ti me dakle ljubiš, zlato moje? — Ti rajskom ljepotom nadareni angjele ti mene ubogog seljaka ljubiš, koji se bez blaga i bogatstva narodi u kukavnoj kolibi onoj? — — O reci mi još jedanput, da me ljubiš! — —

— Zamoli vatreno mladić — izusti samo jedanput još sladke rieči s angjeoskim si glasom, da ih čuje srce moje, koje jedva u svoju sreću vjeruje!

Jest, Hinko, dobra sam vam od sveg srca! — odvrati sve više i više zarumeneća se djevojka te primetne tiho, da se je jedva čuti moglo. — Ja sam te ljubila od onog trenutka, kad se prvi put s tobom sastadoh, te ću te ljubiti sve dotle dok mi pred ledenim dahom smrti vruće srce neutrne! — —

O ti kraljice ljepote i ljubavi, tebi će srce moje uviek, uviek služiti! — izklikne Hinko oduševljen neizmjernom radošću, a već u bližjem trenutku zakusiše ljubovnici rajsku slast prvog cjelova.

Vjera, viečna vjera ća do smrti! zakunu se oba a rumeni zraci zalazećeg sunašca obasjavahu mladjahne ljubovnike, kano da sa svojim blagoslovom odobravaju sklopljeni savez mladjahne dvojice.

Jadviga oćutjela je u ovom trenutku čistu sreću prve ljubavi, koja je samo jedanput nam umrlim dosudjeno, a premda bijahu njezina čuvstva duboka, to bijahu ipak tako mirna kao jezero, koje susjedna brda pred burnom olujom štite. — Drugčije bijaše to kod njezinog druga, njegova sreća nije podpuna bila, jer jedva što neizmjerno blažena ćut, da ga Jadviga ljubi, mjesto ustupi mirnom razmišljanju, kad već evo iz cvieća, koje sadašnjost uresi, budućnost ozbiljno si lice pomoli te mu prišapne: Odreci se sanjarijah, — odustani od bezumne ludosti. —

Činjaše mu se kano da njemu i umiljatoj mu ljubovci njeka nepoznata nesreća prieti.

Ali postojana, muževna mu volja izagna iz srca njegova tjeskobna strašila a preradostno, samo za jedan trenutak potamnjeno lice njegovo neizdade onu borbu, kojoj njegovo srce tako slavodobitno odoli.

Jošte stajahu ljubovnici na istom mjestu u mirnom uzhićenju, kad evo na jedanput zaori njeki dobro poznati ali sad strašni glas podrugljivo sasma blizu naših ljubovnikah!

Ele prekrasnog prizora! — Komu se nebi dopalo, kad visokorodjena grofica Oholićeva draguje sa prostim seljakom! — —

Grof Oholić, on bo sàm zateče naše ljubovnike tako nenadano, izusti ove rieči sa drkčućim od najve-

ćeg gnjeva glasom, dočim je razjarenim pogledom na preplašenu dvojicu gledao.

Kao da je grom iz vedra neba med nje udario, stajahu ljubeznici u niemoj stravi još uviek na istom mjestu, — dočim se strašno razjareni grof obrati kćerci te govor svoj gnjevno nastavi:

Ti, Jadvigo, ići ćeš sada odmah sa mnom u dvor! A tebi, ti lopovski rode, izmolit ću kod bližnje prilike otče naš! — Ove rieči izusti grof sa drkćućim od jarosti glasom te k Hinku sa grozećim se držanjem pristupi.

Prodjite se psovkah, gospodine grofe! — Ta ja rado priznajem, da sam pogriešio, da sam veoma pogriešio, ali vjerujte mi, žestina moga čuvstva, koja me je tako nenadano nadvladala, bijaše moćnija od volje. — Evo me ovdje! — Rado ću se svemu pokoriti, samo molim — štedite — štedite za volju Božju nevinu si kćerku! — zamoli mladić sa suznim okom — jer iz ljubavi prama Jadvigi zaboravio je sasvime na prirodjeni si muževni ponos.

Premda bijaše grof do sada našeg junaka neizmjerno prezirnim pogledom pogledao, to se je ipak njegova jarost još povečala, kad je začuo ove rieče, a slabahno pero moje nije kadro, da onaj pogled opiše, kog na njega kod tih riečih baci.

Izvan sebe iz jarosti i srčbe izklikne grof: Ti bezsramni lopove — ti se usudjuješ još i hvastati se tom

bezsramnošću ?! — Te ga htjede rukom udariti, ali mu se Hinko u dobar čas umakne.

U istom trenutku zaori grozni vapaj, a Jadviga se ujedno sruši kod tog prizora, koji na toliko dirne u poštenje njezinog ljubovnika, u nesviesti na tle. — Jedva što to Hinko opazi, zaboravi na prietnju i pogrde te joj priskoči brižno u pomoć, neimajući ino do nesretne ljubovce pred očima: — Ali grof, kano da se boji da će ju svojim dotaknućem okaljati, izklikne:

Odatle, lopove, nosi se!

Zatim pako u naručaj si digne onesviešćenu djevojku, koja poput mramorne slike na tlu ležaše, te se š njom, što hitrije je mogao, udalji s mjesta, koje za budućnost naših znanacah tako kobno bijaše.

Zlobna izdaja, kojoj sreća naših ljubeznikah već odavna trn u oku bijaše, prouzroči ovu za našu dvojicu toli žalostnu nenadu: — Seljaci u najbližjoj okolici, koji se često putah sastadoše s našimi ljubovnici, čudili su se doduše sliepoći grofovoj, što dopusti svojoj kćerci te sastanke s našim Hinkom; jer niti s daleka nisu slutili, da djevojčina obitelj za te sastanke nezna: Ali zato nisu dobrodušni seljaci nedužne sastanke krasne naše dvojice niti najmanje bunili, te nebi bili kadri to niti onda učiniti, da su poznali pravo stanje stvarih.

Drugčije je u tom pogledu mudrovao Dragutin, puškonoša grofov. — On, koj je dobro poznavao neiz-

mjernu oholost gospodara svoga, uvidjeo je odmah, da su ti sastanci posve tajni te da grof od svega toga ništa neznade: — — k tomu je kao sluga dobro poznavao običaje velike gospode, da je lahko uvidjeti mogao, da bi prednost tolikog druženja sa kćerkom grofa Oholića samo istorodnom znancu njezine obitelji dopušteno bilo.

Kad je Dragutin vidjeo, da se njegova sumnja obistini odluči, da odkrije grofu tajnu ove njemu dosad nepoznate ljubavi, da tako i prirodjenoj si zlobi zadovolji i da se ujedno i Hinku osveti, kog je radi njegove muževne ljepote i naobraženog duha već odavna mrzio.

Ali to bijaše težak, da nekažem, veomo pogibeljan podhvat. — Jer grof Oholić bijaše preko mjere ohol, glede svog poštenja i dostojanstva neumoliv plemić; morao se je dakle tog posla tako vješto latiti, da neuvriedi grofa te da nenanosi tako sebi i svojoj kesi znatnu štetu.

Ali što je zlobi u savezu sa lukavštinom nemoguće ?! — — Dragutin, komu ni jedno ni drugo neuzfali, odluči se na brzo, kako da tu stvar rieši.

Podosta vremena u bezuspješnoj uhodji prodje, dok mu napokon eto danas za rukom podje, da razsazna za sastanak mladih ljubovnikah nedaleko od kućišta Kruglićeva — U dobar čas dodje ta živa sgoda, jer se je upravo danas i grof nedaleko od istoga mjesta na jednom pobližjem zaselku desio.

Bez oklevanja pohiti dakle izdajica k svomu gospodaru te ga pod izlikom, da š njime zajedno sasluša večernji vab jarebicah, pozove na blizo strnište.

Valja nam znati, da je grof Oholić preko mjere ljubio lovnu zabavu, što se je lahko vidjeti moglo iz hitrine, kojom se sa Dragutinom udalji. — Isto tako uvidjeti će svaki, koj je gorenavedeno pročitao, bez dvojbe, da se je lukavi Dragutin, što bržje je mogao, požurio da svog gospodara po najkraćem putu do jednog briežuljka dovede — s kojeg je otac već za malo vidjeti mogao, kako mu se kćerka s jednim njemu nepoznatom čovjeku milo razgovara i ljubezno rukuje.

Bez rieči i ozbiljnim licem sidje grof s brdašca, te se približi onom mjestu, gdje bezslutni ljubovnici još uviek rukom u ruci u tihoj radosti stajahu — dočim se izdajica, da uživa sladke plodove zlobne si osvete, sakrivajući se iza grma, k pozorištu prikrade, znajući dobro, da bi ga javna prisutnost kod tog prizora sjegurno službi lišila.

Tako prouzročiše osvetljivost i zlobna podhibnost onu kobnu sgodu, koja se je na naše oči dogodila: Nepreostaje mi dakle ino, već samo još primetnuti, da su Jadvigu, pošto se probudi iz nesviesti, iz seljačke kolibe — kamo ju je oholi, duboko uvriedjeni otac s naporom svih silah donosi — u grad odvezli, gdje tužna djevojka malo zatim na toliko oboli —: da

su ju samo mladost i duševna snaga iz rukah ledene smrti izbavile.

III.

Bilo je pod večer njekoliko danah zatim, kad je naš mladić drkčućom rukom i porumeniv se otvorio malo njeko pisamce, koje mu tajno izruči nam dobro poznata djevojka imenom Mica.

Sadržaj mu bijaše samo njekoliko u očevidno velikoj uzbuni, na brzu ruku pisanih redakah:

Ljuveni Hinko!

»Kad ovo pisamce u tvoje ruke dodje bit ću već »znatno od tebe odaljena! — — — No zato »neima ipak na tom svietu sile niti moći, koja bi »kadra bila, da razdruži naša pred Svemogućim sje»dinjena srca. — Ja ti se zaklinjem živim Bogom, »da volim prije umrieti, negoli da tebe zaboravim i »drugog muža obljubim!

»Jednoć ljuvezni srca moga, vidjet ćemo se opet, »do onda ostani mi vjeran te nedvoji nikada o ljubavi »tvoje Jadvige.«

Jedna zavojka zlatne kose njezine bila je tom pisamcu priložena.

Da nije znalične Mice bilo — nedvojbeno bi raztuženi Hinko poslije čitanja tog pisamca gorko proplakao, ali tako morade svoju tugu nadvladati.

Bez rieči se dakle sa svojim jadom u ložnicu udalji, gdje poćuti svu groznu moć neopisive duševne boli tim jačje, što ju blage suze neublažiše. — — —

Grozovita mu tlapnja pamet obuze te ga zače moriti raznimi, čudnovatimi slikami. — — — On pomisli na smrt! — — Smrt, grozovita misao za ljude ali ne za našega Hinka, koji je u smrti vidio spasiteljicu od svih mukah i od sve žalosti života i ljubavi. — — —

Ali ljuto bi se prevario, koj bi mislio, da je oholi grof, s udaljenjem svoje kćeri zadovoljan, Hinku oprostio te od daljnih progonah odustao. — Neposredno htjede on tu smionost i nečuvenu prodrzljivost bezobraznog tog seljačeta kazniti te je neutrudljivo nastojao sa svimi silami da tobožnjeg si uvrieditelja smrtno rani.

Što više, osvetljivi plemić, da tim prije do žudjene svrhe stigne, na isti prirodjeni si ponos zaboravi te se s vlastitim si slugom dogovori, kako da bi se najbolje osvetiti mogao; — a žalibože se je na brzo vidjelo, da je grof u nepomirivoj si mrzosti dobrog si ortaka našao, kad si je lukava Dragutina pomoćnikom odabrao. —

Dosta jur vremena minu, odkad bi se Jadviga udaljila, a naš je junak još uviek u gorkoj boli tugovao. — Neobična ta tuga na toliko mu obuze sve duševne i tjelesne sile, da se nije već mogao baviti gospodarstvom, koje morade sada ostarjela mati, koja i onako radi biede ljubimca svoga preko mjere raztužena bijaše, preuzeti.

Ali i toga nesta! — Nepokvarena narav u mladom tielu nadvlada napokon svu žalost i tugu. — Ozbiljan i tih započe on opet svoju radinost te se s nova tako revno posla lati, kano da hoće u neumornom tradu na svoju tugu zaboraviti, a tko ga nije bližje poznavao, nebi osim očevidne bliedosti nikakove druge promjene opazio.

Ali vjerno oko brižne majke bijaše bistrovidje, nego površna znaličnost svieta, te s toga, kad bi jednom sama sa sinom si, reče:

Sinko moj, moli se Bogu, pa nekloni duhom! — Ali prije svega prodji se onoga, što postići nemožeš! — Ti si doduše pošten i naobražen momak, te bi mogao i imućnu kakvu gradjansku djevojku zaprositi — Ali što odviše nije niti s kruhom dobro! — Promisli samo pa ćeš lahko uvidjeti, da kćerka oholog grofa Oholića, pod nipošto za te nije! —

Ah, ljubezna majko! uvidjam, da pravo kažete, ali što ću, kad zatravljeno mi srce neće, da se pokoji? — Ta ja se dosta borah proti premoćnom čuvstvu, ali ga nemogu nadvladati! —

Jadni sine! — reče tronuta mati — ovaj oholi grof — — da poznade zlatno ti srce! — marao bi za stalno — — Ali kud sam opet zašla? — — zašto da podupiram nadu, koja nikada plodom uroditi neće! ...

To izustiv zašuti starica bojeć se, da bi joj se ljubimac još većma raztužiti mogao, kad bi se o tom predmetu još dulje razgovarali.

Pravo imate, mila majko — tašto je ufanje! — odreći ću se ga dakle, pa ću u radinoj skrbi za blagostanje mladjahne si braće nastojati, — da zaboravim kratki sanak prerano izgubljene sreće! — Zatim si ogrli plačuću majku te ode tužno na posao.

Sličnih je razgovorah više bilo, odkad bi sin utočišta tražio u krilu materinjem te njoj svoju tugu povjerio, dobro znajući, da je materinje srce vrelo neizmjerne ljubavi te da će samo ono znati, utješiti i izliečiti ljute rane sinovog srca. — I doista — materinje je blago srce uviek pripravno svoju krvcu proliti, samo da si ljubljeno diete utješi! —

Uzvišena ljubav materinska bori se za sreću sina svoga istom smrću. — Tjelo će iznemoći u strašnoj borbi — ali majka zato duhom neklone, te će u svetoj si ljubavi iztrajati, dokle godjer neizbavi krv svoje krvi, dušu svoje duše. —

Bilo je mjesec danah kašnije. — Jednog blagdana poslie podne podje naš junak iz kuće, da posjeti mjesto, gdje njekoć u družtvu nezaboravive se ljubovce toli sretne časove proživi.

Duboko zamišljen i raztužen vratio se je upravo kući, kad mu eto nedaleko od svog kućišta hrpa seljakah a

medju njimi i Dragutin, zlobni puškonoša Oholićev, nenadano u susret dodje.

Po svom običaju htjede Hinko, da se i danas ugiblje tom družtvu, te stranputicom ići, da se tako ukloni vikajućim seljakom, koji se rujnim vincem podobro ugrijani s veselim klicanjem ni malo neslagahu s tugom njegovom. — Nu jedva što htjede na stran stupiti, kad mu već jedan iz veselog družtva, budi dogovorno, budi slučajno, put zaprieči, te ga ovako nagovori:

Ti bi mogao već jedanput s nami držati, ti grabanciašu! — Zar neznaš, da onaj, koj na selu živi, mora plesati, kako mu seljaci sviraju.

A to tim više, što nisi ni za dlaku od nas bolji! nastavi njeki drugi.

Bogme baš ni za dlaku bolji, prem sada, gdje mu je izgledana grofovia po Dravi odplivala.

Na surovu tu šalu Dragutinovu zaori grohotan smieh, dočim naš Hinko kao smrt probliedi.

Na prijašnja porugljiva zadirkivanja odgovori naš junak samo niemim preziranjem, jer kao naobraženog čovjeka nemogahu ga uvriediti — ali tu uvriedu, tu oskvrnu svojih najsvetijih čuvstvah nije mogao mukom snositi. — Kao razjareni lav preskoči dakle nizku ogradu, koja ga dieli od svog uvrieditelja, postavi se sjevajućim okom pred njega te izklikne:

Ako se usudiš, jošte jedanput ote rieči izustiti ubit ću te, lopove! —

Ti si sam lopov! — odvrati vinom i jarošću ugrijani puškonoša te trgne ujedno svoj jatagan.

Ali loša mu bijaše sreća, jer sa jednim udarcem izbije mu Hinko jatagan iz ruke, te ga u časovitoj jarosti sa blizim kolcem tako čvrsto po glavi udari, da se u isti čas na zemlju sruši.

Krv škilja iz rane niz pobliedjeno lice, a njegovi time na jedanput otriežnjeni prijatelji bez rieči na okolo stajahu.

Kad je Hinko pred sobom ranjenog si neprijatelja, vidio, žalio je, što je to učinio, te htjede, da mu u pomoć priskoči. — Ali mu drugovi Dragutinovi to učiniti nedadoše, već dignuvši ga na kriepka si ramena otidju putem sela, dočim se našem Hinku krvavom osvetom zagroze.

Opet je sunce za briegove zašlo. — Neža sa sinom si sjedi u poznatoj nam sobi, ali ovaj put tužna i šutljiva; jer, odkad bi za sbivšu se nesreću čula, uznemirivaše ju neprestano ona pomisao, da bi Dragutin radi smrtonosne rane umrieti mogao: Nije dakle bilo dana, kad nije u grad išla, gdje grofov puškonoša i pouzdanik još uviek težkom bolju bolovaše, da upita za njegovo zdravlje.

Upravo bijaše i danas od tog puta došla iz grada te htjede si sina dobrimi vjestmi utješiti, kad najednoč čila njeka pestnica na vrata lupa, vrata se otvore, a u sobu unidju u bližjem trenutku dva oružanika. —

Dobar večer! reče jedan od ulazećih vojnikah te ogledav se po sobi nastavi: Hinko Krugliću, mi vas u ime zakonah evo sad uapšujemo!

Užasni vapaj zaori kod tih riečih iz ustiuh uboge majke, kano da je joj materinje ljubezno srce najedanput puklo. — Ljubimcu doséle prieteća pogibelj se evo sad obistini, a to joj sve duševne sile nadvlada. — Stoprv poslie dužje stanke, kad se je od nagle prepasti oporavila, mogla je progovoriti te nesmiljene ovršitelje tudjih zapoviedih za milost prositi. — Ali sve zaludu, što je uboga majka uvjeravala, da joj je sin nedužan, sve njezine zakletve nekoristiše ništa, jer na sve ovo bijaše joj odgovor:

Ako je nedužan, tim bolje za njega, ali što je nami do njegove nevinosti stalo? — S nami mora svakako, ako ne s dobra, pa ćemo silu upotriebiti.

To je sasma suvišno, gospodo, ja ću s vama s drage volje ići, reče Hinko mirno, a vi ljubezna majko umirite se, jer istina mora napokon ipak na vidjelo doći! —

Oj Hinko, zlato moje! — lelekaše tužna majka, — Oh Bože, srce mi goji strašnu slutnju, da te već neću nikad više vidjeti, nikad više ogrliti! — Bojim se, da ću

Nije onaj najdrzovitiji razbojnik, koj je prosjaku posliednji hljebić kruha oteo te ga onda vidio, gdje od glada pogine: — Ali uzmi vrućem srdašcu ljubav, vjeru u ljude i u nutarnju vriednost, a ti si najgadniju kradnju počinio, jer si dušu ubio — te s toga neima na svietu pokore, koja bi mogla počinjeno zločinstvo pomiriti — neima blaga niti bogatsva, koje bi prouzročenu štetu nagraditi moglo! — — —

IV.

Grof Oholić, potomak prastare jedne plemićke obitelji naše krasne Štajerske, bijaše, reć bi, već s materinjim mliekom usisao onu oholost i one predsude, koje si je pravcem života svoga odabrao.

Napredujuća prosvjeta slobodoumnog našeg vjeka nebijaše kadra okorjela njegova načela izkorieniti — s toga mislio je naš grof još uviek onako, kano da živi u ono doba, gdje je umrlim barem grofovskog rodolika potrebno bili, da dokažu svoja prava kao ljudi.

U tom prapotopskom mnienju učvrsti ga još jače kobna godina 1848 sa žalostnimi si dogodjaji — jer mu u isto vrieme seljaci, zlobnimi ljudi zavedeni, počiniše mnogo štete. — To razjari oholog grofa na toliko, da je pasje te vjere — tako bo se je gospodin grof izraziti običavao — radi počinjene štete još i sada proklinjao.

čni zatvor osudjen, te ujedno zaključeno, da će poslie pretrpljene kazne u vojnike primljen biti.

Kad saču tužna Neža ovu nesretnu viest, koju joj Hinko u jednom listu prijavi, dirne joj to natoliko u srce, da je mal ne sdvojila. — Zaludu je nesretna majka mislila misli svakojake, kako da si sina spasi — dugo nemogaše se ničemu domisliti, jer pusta joj bijaše glava, a prostrane polje ženske izumnosti opustošeno.

Ali Bog je milosrdan — — Srce uboge žene najednoč ustrepti, a novi joj život obujmi prsa — dosjeti se bo sredstvu, koje je po njezinom mnienju uspješno biti moralo.

Ići ću dakle k najvećem meni poznatom činovniku ovog okruga — bacit ću se pred njega na koljena — moliti ću ga kao bezaštitna udova za jedinog si skrbitelja, kao mati za diete svoje; pa ako je u njega iole dobrostiva, blaga duša, nedvojbeno će mi povratit mog sina! — Ta morao bi u grudih nositi srce od kamena, kad bi prošnji razcviljene majke odoljeti mogao! — Da, da tako će ići! — reče sama sobom dobra starica, koja nesmiljenost ovog svieta još dovoljno nepoznavaše.

Težko bijaše za prostu seljanku, da dodje pred lice onog muža, od kog je mislila, da zavisi izbavljenje sina si. — Dosta joj je truda stalo, dokle joj pomoćju njeke joj poznate služkinje za rukom podje, da dodje pred njega.

Činovnik, muž ozbiljna lica, bijaše upravo u svojoj sobi, kad raztužena majka unidje, te se pred njega na koljena baci.

Milostivni gospodine! — zače sdvojena starica jecanjem govoriti — Pred vami evo kleči udova Krugličeva, nesretna majka onog mladića, kojeg primiste u vojnike. — Milostivni gospodine, vi bi, da neizpustite sina moga na slobodu, nesreću i propast čitave jedne siromašne obitelji prouzročili, te bi nejaku mi diecu jedinog skrbnika lišili. — — — Ta ja nezahtievam ništa, što nije pravo i Bogu milo, primetne jecajući, jer tako mi Boga, niti vaše diete, koje ondje u koljevci spava, nevinije nije od ubogog mi sinka!

Činovniku se lice namrgodi. — Trebalo mu je vremena, dok se je opet razabrao. — Prijaznim, sačutnim licem sagne se nad klečećom udovom te reče:

Ustanite, draga moja! — Nikad nisam mislio, da će mi izvršivanje naloženih mi dužnostih tako težko biti.

Ali milostivni gospodine, vi ćete pravednu mi molbu uslišiti!

Kad bi vaš sin nedužan bio, zadovoljio bi vam bez prigovora, odvrati činovnik.

Dakle vi ga držite za dužna?! — izklikne mati toli žestoko, da se je činovnik prestrašen natrag povukao. — Kako vam na um pade, samo pomisliti, da je moj Hinko kriv biti mogao? —

Sada stane činovniku sve okolnosti potanje razlagati te sina si toli bistroumno opravdati, da bi i najvještiji odvjetnik materinju joj riečitost težko nadvladati mogao.

Znadem ja sve to, odvrati činovnik, ali nemogu inače, već kako odluči sudište; moram dakle vašeg sina Hinka Kruglića, koj je, kao što osuda glasi, Dragutina Bockaja navlaš težko ozledio pred komisiju staviti, da ga po želji dotičnog obćinskog načelničtva kao nemirnjaka i kavgadžiju u vojnike primi.

Dakle kad već nema pravice, to mi barem milosti neuzkratite! — Molim vas dakle, velemožni gospodine, smilujte se mom nedužnom sinu! — Ta jeste li vi gospodo, sveznajući, da ćete srce njegovo bolje znati razsuditi, negoli ja, majka njegova? — Još jedanput dakle milost, a Bog će vas i vašu obitelj blagosloviti! —

Nemogu, nemogu! — odvrati ozbiljno činovnik, — Savjest mi nedopušta, da što učinim, što neodobrava zakon! — Ja vašem sinu nemogu pomoći!

Ha! Jelte da vam je Hinko rodjak ili prijatelj — Tad bi vam savjest nedvojbeno dopuštala, da drugčije postupate. jer bi valjda nečuven grieh bio, da uvrstite nedužnog srodnika medju vojnike? — izklikne podrugljivo sdvojena starica.

Opet se činovnik namrgodi, no bilo je vidjeti, da mu se visoko čelo više iz sažalenja, nego iz srditosti pomrači.

Vi ste majkom! — reče napokon odlučnim glasom — vi dakle možete moj postupak koriti, ali budite uvjereni, da sjegurno nebi drugačije postupao, ma da mi je vaš Hinko baš rodjakom!

Ali kako onda, da vam je rodjeni brat, ili što više, da vam je jedini sin? izklikne ruke lamajuć raztužena mati.

Morao bi ipak po zakonu postupati — tako mi Boga! odvrati tronutim glasom činovnik te probliedi poput stiene, zatim pako mahne rukom te se iz sobe udalji.

Jadnoj, mal ne onesviećenoj majci preostade jedva toliko snage, da otidje od nesretnog mjesta, gdje joj nada i ufanje bez spasa utonuše.

Zora zori a tužna mati stajaše već pred uznicom, koje vratašca jošte nebijahu otvorena, te očekivaše željno onaj sat, gdje će moći sa sinom si se razgovarati.

Neža bijaše visoka ali sumjerna stasa a sa oštro izraženimi crtami lica, dubokimi joj očima koje neobičnim žarom sjevahu, i sjedom kosom bijaše prava živa slika sdvojene tuge.

Kad se napokon vratašca nesretne sgrade otvore, unidje starica te zaprosi tamničara, da joj dopusti, sa sinom si se razgovarati. — Tamničar, premda ne najljepši, to ipak, kako se činjaše, dobar čovjek, podjeli joj tu dozvolu bez ikakve zaprieke.

Stanica, u kojoj je naš Hinko bio, bijaše veoma malena i nizka. — Bivše njekoč biele stiene, bijahu sada sive — a svietlost, koja je kroz uzko, s gvozdenom rešetkom ogradjeno okno u taj tužni prostor doprla, dade jedva upoznati gadnu vlagu stienah.

Zatvorenik sjedjaše na svom krevetu, ali nitko, koj je njekoč čilog i slobodnog Hinka vidio, nebi ga u lomnoj toj slici, čije bijahu ruke poput bolestnikovih sasvim omršavljene, upoznao.

Užas je drug strašne samoće, koja po tamnicah vlada te sa strašnimi si slikami sdvojene, ludost i bjesnoću porodi: — a mašta tvori ovdje najstrahovitije slike, koje samo jednu svrhu imadu, jedan posljedak, naime mahnitost, a jedan samo konac, a to jest, samoubojstvo!

Kad naš Hinko unišavšu majku opazi, razvedri mu se tužno lice, te se je za časak činilo, da se je preporodio.

Neplačite mila, dobra majko! — reče siromah grleći plačuću majku. — Umirite se — ta moja će kazna naskoro izminuti, a što se tiče primljenja u vojnike, to će sveblagi Bog sa neiztražljivom si mudrošću kako se nadam, pomagati!

Još uviek stajaše mati pred zatvorenikom te ga je s rukama na prsiuh turobno šuteć motrila.

Oj sinko, sinko, rano moja! — mogla je starica poslie dužje stanke jedva progovoriti.

Sjednite se, ljubljena majko, ovdje pokraj mene na postelju! — Zar neznate, da sam u toj paklenoj škulji sasma iznemogao? — Tako majko, tako, a sad mi pripoviedajte, što ste izposlovali?

Što sam izposlovala? — — — Ništa — posve ništa, jadno nesretno diete! — Izklikne turobna majka. Jer nezadovoljni s pogrdom poštenog ti imena, nastoje još sveudilj, nemareć za moje prošnje, da te u vojnike prime, te da tako i mene i mladjahnu ti braću jedinog skrbitelja nesmiljeno liše!

To su doista bezdušni okrutnici! — A ja bezuman prouzročih bezumnim si pisanjem, da se moja štovana mati pred timi nevriednjaci zaludu snižuje! —

Kad te rieči izusti, skoči mal ne uvriedjena starica na noge te mu ozbiljnim licem odvrati:

Ljuto mi se varaš, ako misliš, da bi ja štogod zanemariti moglo, što li ti na korist služiti moglo, ma bilo i najtežje! — — A poštena majka — primetne zatim nješto smirenija — koja za svoje diete pravicu ište, nesnižuje se nikad, jer to je dužnost svetog zvanja njezinog! —

Pravo kažete, mila majko! — Ali bilo kako godjer, po mom je mnienju uviek poniženje, ako se što od nepoznanacah, ma bili i najvišje ruke ljudi, zaprosi? —

zato neću vašu meni izkazanu, srčanu ljubav nikad zaboraviti! — odvrati Hinko te poljubi iskreno drkćuću ruku mile si majke.

Za takovih razgovorah i osnovah za budućnost u slučaju, ako bi Hinko sbilja u vojnike išao, prodje vrieme, koje bi od tamničara za dogovor ustanovljeno: te kad bi Hinko sjedu glavu starog ključara već kod vratah opazio, reče majci svojoj:

A sad mila majko, blagoslovite si sinka, jer je doba, da se razstanemo.

Nemogav nadalje svoju žalost nadvladati, baci mu se biedna mati oko vrata, te zaplače tako gorko, da je istom blizo vratašca čekajućem ključaru, koj bijaše na slične prizore već naviknut, u srce dirnulo. — Napokon iztrgne se naporom svih silah iz naručaja sina si te ode — ostaviv sinka sa niemom bolju na samom: — — Niema bol, jer on niti riečice neizusti, premda mu se zlobom ljudskom težko ranjeno srce kidalo.

Neima ništa liepšeg niti uzvišenijeg, negoli je ljubav prama bližnjemu, s toga možeš onog presretnim nazivati, u čijem srcu rajsko to čuvstvo cvate! — A onaj je u istinu nesretan, koga su izdajstvo i hiljadovrstne progone, pretrpljena nepravda i poćućene uvriede i sebična nepravednost ljudska uzviešenog tog čuvstva, naime ljubavi prama iskrenom lišila. —

tebe, moja dušo i jedina nahlado moje starosti izgubiti! — izustiv te rieči pokrije obima rukama tužno si lice.

Evo me! izklikne sada Hinko, koj se je što iole bitro mogao, na put spremio, da taj za materinje srce toli žalostni prizor nakoliko moguće prikrati.

Ali se jadan u nadi svojoj, da će time žalost materinju utješiti moći, ljuto prevari, jer na majku i njega navali strah i trepet, kad opaziše, kako jedan stražar lisičine iz torbe izvadi, da mu poružnim tim vezom drkčuće od stida ruke sveže.

Bože mili, ta me valjda nećete poput razbojnika svezati? — zapita Hinko ustravljen.

Eh, Bogme, nije drugačije, tako je propis!

Ali gospodo, promislite samo, da zakon mora obtuženog od osudjenog razlikovati!

To na nas sasma ništa nespada! — U slavnom propisu našemu tako stoji a time basta! — izklikne oružnik te primetne osorno: ruke amo te mu sveže ruke —

Još jedanput si poljubi majku pa onda ode, — a uboga, jedinog skrbitelja lišena starica ostade sa mladjahnom si diecom i sa raztuženim si srcem sama samcata.

Grof Oholić znao se je te za osvetu toli sgodne prilike tako vješto poslužiti, te mu s toga baš po volji za rukom podje izposlovati, da bi Hinko na višemjese-

Poštenjak, gdje se je njegove koristi ticalo, bijaše vjeran privrženik pristarjelih načelah, a to jedan od one vrsti, koji se tvrdokorno i sliepo truhlog i razpadajućeg kalupa drže te onaj sustav, koj si zviezdom predhodnicom odabraše, sve to — dublje upropašćuju, dočim misle, da ga podupiraju.

Ta u naše doba ostarjela i iznemogla načela i njegova nepristupna nedruževnost morala su napokon prouzročiti, da se ga je svatko osim njekolicine njemu srodnih okanio — isto tako ga nije nitko niti kod kuće ljubio, jer njegova hladnoća u običnom obćenju, s kojom se sdruži i vladoljubje, koja se često i u samovolju pretvori, nebijaše baš prikladno, da komu omili.

Supruga mu, kako se već samo po sebi razumieva, bijaše od ne manje plemenita roda, te se proizrodi iz prastare česke porodice grofovah Panovskih: Ona bijaše uzor prave plemićke gospodje. — Ta inače blage ćudi gospodja običavaše već odavna pokoriti se bezuvjetno u svemu i svačemu krepkim a često i samovoljnim zapoviedim strogog si supruga. — U ostalom moglo se je reći, da je dobra, više po običaju, nego po osviedočenju i nagnuću ohola gospodja.

Obitelj Oholićeva sastojala je osim gore napomenutih suprugah i poznate nam Jadvige, još iz dvajuh sinovah, od kojih bijaše stariji već više godinah čast-

nikom u Austrijanskoj vojsci, dočim je mladjeg domaći učitelj kod kuće naobražavao.

Nedavno odpustom iz Taljanske došavši stariji brat Artoja bijaše sada kod kuće. — Lov i hajka sačinjahu njegovu svakdanju zabavu, kod koje ga otac i mladji brat marljivo podpomagahu.

Dokle su mužkarci lov lovili, bijaše grofica bez svakog ženskog družtva, jer kćerka joj, Jadviga boravila je sada već dvie godine danah kod materinje obitelji u Českoj, kamo ju razjareni otac, poslie onog za naše ljubovnike toli kobnog večera, koji im svu sreću toli nesmileno upropasti, sam odprati.

Tako osamljena — jer i Marije već nebijaše — sjećala se je grofica često put onih sjajnih zabavah i uglednih družtvah u glavnom gradu, ali pored svega toga nije se ljubezna mati mogla oddružiti do prvorodjenog si sina, koj bi se obljubljene lovne zabave težko odrekao bio, i ostade rado na poznatom dobru blizu Završja.

Bilo je u večer. — U dvorani Oholićeva dvora izbije ura, koja na renesansku napravljena posažen zid uriešavaše upravo devet satih. — Iz rečena četiri člana stastojeća grofovska obitelj sjedjaše čaj srčuć i razgovarajuć se oko krugla stola, na kom je velik srebren sviećnik s više sviećah svjetio; kad unišavši sluga družtvu javi da je od mjestnog P . . . skog zapovjed-

ničtva stiglo njeko na gospodina poručnika grofa Artoju Oholića upravljeno službeno pismo. Taj list donese Artoji zapovied da se odmah k svojoj pukovniji povratiti imade.

Taj dogodjaj razori dosadanju sreću, koju je ta obitelj u tihoj samoći uživala — jer se točan častnik, oprostiv se, već sutradan sa svojimi požuri, da si zapovied što prije zadovolji.

Uzrok tom nenadanom sazivu bijaše to, što su nadali, da će se po svoj prilici s nevjernim Sardincem i s njegovim lakomim saveznikom doskora rat zametnuti.

Odmah kako se stari grof — tako ćemo ga odsele radi razlike nazvati — ponješto osviedoči, da će doskora rat buknuti, naviesti si supruzi navadnom svojom hladnoćom, da je tvrdo odlučio, da mu i mladji sin Milan kao kadet u vojsku stupi.

Uzalud bijahu sve molbe tužne majke — koju je onako već nenadani odlazak prvorodjenca toli raztužio — da joj barem slabahna jedva petnaestogodišnjeg sinka ostavi; nu strogi otac nedade se namoliti! Ni negledeć na to, što još nije niti školska obrazovanja svršio, iztrgne ga iz učiteljevih rukuh, te već drugi dan s njim otidje, da ga kao što hvastavo reče prestolju posveti.

Tako dakle stùpi Milan grof Oholić početkom proljeća 1859 u M . . . . kao kadet u onu pukovniju, u-

kojoj mu je brat kao poručnik služio, i otidje prvim transportom u Italiju. —

Akoprem se nije grof uzprkos prividnoj mu nehatnosti, s mladjim sinom bez boli i tuge oprostio, to je ipak, kad je za nekoliko danah po tužnu si suprugu došao da ju iz dobra u G . . . sprovede, svoja čuvstva na toliko svladati znao, da nije biedna majka na njemu ni najmanjeg traga sažaleće sućuti opaziti mogla:

Ne tako bijaše s groficom — sdvojena bo majka, koju suprugova svojevoljnost nesamo dvajuh sinovah, već i svakog sućutnog družtva nemilo liši smiri se jedva ponješto, kad joj malo zatim iz Česke povrativša se kćerka u naručaj padne te blagimi svojimi riećmi tugu razcviljene si majke ponješto utješi.

Jadviga koju poznamo kao vazda veselu i živahnu djevojku, promjeni se za to vrieme odkad je nevidjesmo sasvime; a nitko, koj je prije tu toli veselu i živahnu djevojku vidjeo, nebi je u toj ozbiljnoj dievi upoznao.

Ali premda joj se promjeni izvanjski oblik, to je ipak jošte uviek Hinku vjerna bila. — Uzalud bijahu udvornosti i laskanja najodličnijih českih plemićah, najvabnije i najsjajnije prositbe uglednih tamošnjih velikašah razkršiše se o bezučestnosti ledenog joj srca — kako se je njeki krasoumni grofić, koj je Jadvigi

dugo vremena bezuspješno udvoravao, izrazio, dočim se jedva iz sladkog joj jarma izbavi, — tako tvrdu je vjeru tugujuća dieva udaljenom ljubovniku vjerovala. —

Mati i kćerka, koje, kako čusmo, u gorkoj srca žalosti srodno sudarahu, odrekoše se svih javnih zabavah, te tugovahu u samoći: — Jer proti pravoj dubokoj tuzi neima lieka do blage samoće koja, poput jutarnje rose ranjeno srce hladom svojim okriepi.

Tako prodje podosta vremena, jer obim je gospodjam osobito pako kćeri do tog stalo, da se ta blaga njim toli omiljena samoća čim dužje uzdrži, te da ih nitko u tuzi njihovoj nesmeta.

Ali na tom kukavnom svietu neima ništa stalnog. —

Tako dodje jednog liepog dana stari grof u sobu, supruge si, te im odlučno najavi, da će on od sutra počamši svaki utorak poveće odlično družtvo na večernu zabavu sazvati, te da dakle i mati i kćerka pripravne budu dostojno ih dočekati.

Tako se je najednoč raztuženim toli omiljena samoća okončala, te tako nestane jedine utjehe, koja im preosta; — — — samo blage uspomene na ljubimce duše si nije im strogi gospodar oteti mogao.

Prem ako je uspomena, s kojom je višnji kano oružjem za nadhrvanje gorkih danah razdvoja neumrlu dušu umrlog čovjeka u očinskoj si ljubavi providjeo kod tugujuće majke znatno bila ojačena čestimi listovi —

dočim na jedini list, kog je Jadviga ljubimcu si odaslati mogla, iz nepoznatih uzrokah još uviek odgovor nestigne: — to nije ipak sve to kadro bilo uništi uspomenu na ljubovnika u srcu naše djevojke.

Izmedju gostovah, koji običavahu večerne zabave grofa Oholića polaziti, bijaše takodjer njeki prem postar nu ipak još uviek spretan plemić, po imenu i naslovu grof Dobrinić. — Taj veoma naobraženi plemić, komu se je dovoljno poznalo, da se je njekad diplomatikom bavio, znao se je tako udvorno i ujedno odlično ponašati, da mu je uviek za rukom pošlo ubavom si okretnošću i najgizdavije mladiće posve nadvladati, premda ga nije nitko mamlazom zvati mogao.

S prva činjaše se, da Dobrinić samo radi kartanja Oholićeve dvorane obilazi — ali malo po malo ostavi se kartanja, te očevidnom pozornošću promotrio mnogobrojne krasotice, koje sjajne prostorie grofove kuće sve to mnogobrojne polažahu.

Tako se dogodi, da su mnoge na udaju udove i djevojke gorućimi očima na toli odličnog da i ugodnog muža, koj osim toga veoma bogat bijaše strieljale; ali svi napori očjukanja ostadoše bezuspješni, jer hladnokrvni grof nehtjede, da baci odabranoj si krasotici željno izgledanu maramu, dokle napokon njekojim

gospodjam predugo natjecanje dosadi. Nu najedanput činjaše se, da je Dobrinić ono što je dosad uzalud tražio, našao. — Od ovog vremena pristupio je, kadgodj mu je to pristojnost dopustila, ka kćerci plemenitog kuće-gazde, te se dugo i često zabavljao s umiljatom dievom, kod koje je u pobližnjem drugovanju toli sjajnih darovah srca i uma našao, da ju je od dana do dana sve više štovao cienio.

Mladoj grofici nije niti na kraj pameti bilo, bojat se, da bi drugovanje s postarim i ozbiljnim plemićem okrnjelo one nježne ćuti, koje toli moćno u srcu njezinom vladahu, te stoga je dragovoljno dopustila, da se joj Dobrinić sve više i više približi, te da ju odvažnom si ozbiljnošću pred dosadljivim ulagivanjem šupoglavih gizdelinah uspješno štiti.

Nu najednoč promjeni Dobrinić svoje ponašanje prama mladoj grofici — mirni i ozbiljni prijatelj postade obožavateljem, koj se je plamtećim okom, i drkćućim glasom š njom razgovarao, a ćutljiva je djevojka tugom upoznala, da se je i u njemu ljuto prevarila. — Nepreostade joj dakle ino, već da se ga tim brižnije okani, dočim je Dobrinić od svoje strane neumorno priliku tražio, da se š njom razgovara. — Napokon opaziv, da se Jadviga njega uklanja, počeo je iz večernih Oholićevih zabavah izostajati.

Takovo bijaše stanje stvarih, kad bi Jadviga jednog jutra u otčevu sobu nenadano pozvana, te joj u prisuću stare grofice od otca njezina običnom ozbiljnošću priobčeno; da ju je dobro joj poznati grof Dobrinić, inače vele ugledni i bogati plemić, kojeg će odlično ponašanje neobičnu naobraženost i onako već poznati, suprugom zaprosio — da je on njezin otac kao i prisutna grofica kano majka ovu častnu prositbu odobrio te da su mu već njezinu ruku obrekli. —

Neka se dakle kano poslušna kćerka želji roditeljah si pokori, te da bude pripravna, da tog odličnog plemića naskoro kao zaručnika dočeka.

Uzalud bijahu sve pritužbe i molbe uplašene djevojke, s tvrdom strogošću obnovi otac svoju nepromjenljivu volju, a samo zaprošen od svoje supruge dozvoli joj njekoliko nedeljah za promišljanje.

Što je jadna Jadviga za tog vremena trpjela, nemogu riečmi izraziti; dokle joj napokon poslie dugog promišljanja jedno sredstvo na um pane, od kog se je nadale, premda ne bezuvjetnom to ipak mogućem izbavljenju iz prieteće pogibelji.

V.

»Il giardino d Europa« — zove svoju domovinu uzhićeni Taljanac i punim pravom — jer liepa je ta krasna zemlja, liepa i veličanstvena.

Umjetnost natjecaše se i narav — a ova još brižnije, da utemelje tom ljubimcu sreće zavisti dostojno bivstvo, i da joj uzdrže njezinu nepropadljivu ljepotu.

Najprije ide cesta — na kojoj molim dobrostive čitatelje, da me prate — medju polji sa lozom i murvami — a zatim začimlju masline. — S puta vodi liepa makljeni obsjenjena cesta k prijaznim imanjem, čija se bjelušasta sdanja skamenitimi stolovi i sjedali pred vratmi, oviti lozom i grmljem vele gostoljubivo ukazuju.

Odmah za jednim selom po prilici jedan sat od Pozzolenga uzdiže se mjeran brežuljak — a s obiuh stranah tog brežuljka proteže se ravnina s malenimi brežuljci slična valovitom moru — kao zavojica zelena grmlja, iz kog se pomoljavaju biele kuće.

Svietlo zeleni vinogradi, bliede blage masline, bujna murva, škuri i divni briest čine veličanstveno sutonenje zelenila.

U daljini vidi se B..... sa svojimi tornjevi. Obzor je naokolo ograničen gorami, koja bivaju prama sjeveru strmija i prelomljenija.

Malo dalje od napomenuta sela stoji — uz vodeću u Pozzolengo cestu, koja tako izvrstna bijaše, kako se može samo u Taljanskoj desiti, mala prosta krčma, za kojom se veći dobroobradjeni vrt nalazi, kojeg bi stolovi i klupe pod sjenatom virnicom kao odmorište za

one goste opriedeljena, koji malene šetnje nežale, da si kupicom rujna vinca skrbi protjeraju.

Obe poredno s malenim dvorištem tekuće strane vrta su jednim podosta visokim zidom štićene, a njihov konac ograničuje zelenimi povijušami sgušćen razmjerno nizak plot.

Sgrada sama sa svojom na zidanih stupovah stoječom strehom značaja je obične taljanske krčme, i ima isto tako kao veći dio njoj srodnih sestarah samo jedan napolaporušen prigradak.

Bilo je u drugoj polovini lipnja za austrisku vojsku je kobne godine 1859 — njekoliko danah poslje, nesretne bitke kod Magente; kad smo pozorište dalekih dogodjajah, koji su u sliedećih listovih napisani na taljanske obilne al sad strašnoj pustoši izvržene poljane prenjeli.

Lavskom hrabrošću boreća se austrijska vojska uzbijena nu nesvladana — nastavi se Chiesu, prekoračiv, na desnoj obali Mincia.

Sunce, koje je kao što jedan putnik svom dnevniku veli, u Italiji malo odviš sunčano — peklo je svojim najjačim žarom na modrom nebu, na čijem se dalekom obzoru sniežne poljane i lednjaci monte Rose i Simplona u zlatnoj čarobnoj svjetlosti blistahu.

Bilo je odmah po podanu, kad lagano amo stupaše jedan oddiel austriskih lovacah tik ceste koja od

Castellana u Pozzolengo vodi, zaklonjen jednom na ovim drumom protežućom se skoro neprehodnom živicom.

Akoprem se je činilo, da je taj po prilici 20 do 25 momakah brojeći odiel, kako bi čovjek u prvi mah vjerovati mogao, bezbrižno amo stupajuć bez osobite svrhe samo radi hlada tom stazom udario: — To bi ipak ovi, pred četom u jamah uz put s nategnutom puškom puzeći lovci u toj stvari vještijemu oku opovidjeli bili, da je taj odiel kao straža s točnimi naputci naročito odaslan bio, da previdi obližnje zemljište. —

Kad su dva prva momka — koji su u većoj daljini napredovali, blizu krčme došli — stanu na tihi, od glavne čete proizlazeći žvižd, k zemlji se šćućurivši.

U isto vrieme stane i sriednji odiel, a zapovjednik izčezne zatim u jami, i približi se puzeći s premnom na izpruženje puškom k onoj dvojici, koji su predvoj sačinjavali; tamo došav zapoviedi odmah jednomu, da se oprezno k prozoru krčme prikrade, i da se jednim pogledom krozanj uvjeri, nebili se štogod sumnjiva u istoj kući opaziti dalo.

Nalog svoga poglavara izvršujuć, dopuzi poput zmije momak sa sputnom austriske lovce odlikujućom okretnošću do označena prozora, te se usudi, pošto bi dulje vremena krozanj gledao, da svoj nalog što obsežnije izpuni, prignut se ćado poluotvorenih vratah krčme:

Napokon se izaslanik vrati zadovoljan s uspjehom svoje iztrage k svom zapovjedniku javiv mu, kako je.

Odmah zatim zaori još jedan žvižd na glas, a za njekoliko malutakah bjehu kitasti lovci sve ulaze krčme zatvorili, da njezini stanovnici niti iz daleka slutili nisu, da su im barbari tedeschi tako blizu.

Častnik, koj je većim odielom odaslan bio da zemljište medju Castellanom i Pozzolengom izvidi, razdieliv svoju četu u više patrulah označi predjel oko te krčme, jer je ona po prilici u sriedištu iztražujućeg zemljišta stajala, kao mjesto, gdje će svi, svakako pred njim stigavši vodje patrulah nanj čekati, a kad dodje sve sbivše se dogadjaje javiti i njegve daljnje zapoviedi čuti. —

Patruli bje — koja je evo pred našimi očima krčmu posjela, — na čelu naznačeni dvadesetogodišnji četovodja, muž vitka, nu snažna i okretna stasa, u čijih od sunca pocrnjenih potezih jasanduševan izraz ležaše — a na njegovih širokih muževnih prsih blistaše se sreberna kolajna za hrabrost — prva na svom mjestu.

Kad bje oprezni vodja malene čete u neposriednoj blizini nepriateljevoj — francezko bo predstražje bje samo jednu milju odaljeno — neobhodne visoke (vedette) osobno nastavio i sve ostale potriebite naredbe podielio — dopusti polovici preostavših neupotriebljenih momakah, da puške u piramide stave i da se odmore; a on sám unidje u krčmu. —

Tko taljanskog krčmara ma i seoske krčmice, poznaje, taj se neće poplavi naklonah čuditi, kojimi lukavi krčmar signora soldata primi. —

— Giulietta presto presto! — vikne — signori soldati sono venuti, stoga samo brzo sira, kruha i vina amo — žuri se, čuješ li! Si signor sergente! — Imadem svega u najboljoj kakvoći, a nuz to još za lahku cienu! uvjeravaše došavšeg neprestanimi nakloni.

— Nu dobro moj dragi! Vi ćete indi tako dobri biti i nješto od vaše zaire i nješto vina van pred krčmu iznieti dati! odgovori ozbiljno nu prijazno podčastnik u dosta dobroj taljanštini.

— Ma perche fuori? — Oni mogu svi ovdje u sobi sedjeti, prigovori prašne stolove i klupe svojom pregačom brišeć — ma Dio mio — ta ima ovdje prostora dosta!

Svejedno! Pošaljite stvari samo napolje, ili donesite ih sámi — jer u krčmu neće nijedan od mojih vojnikah stupiti. —

Come ch' ella commanda! — vrati lukavi krčmar te ode brzo, da se što prije s crnookom prijazno smiešećom se Giuliettom vrati. —

Djevojci, sa sirom kruhom i vrčem crna vina, bilo je po prilici šestnaest godinah, a u domaćoj običnoj odieći bijaše prava krasna slika već zriele, dražestne Lombardkinje. —

Crvena marama, koju je vješto oko svoje krasne glavice ovila, mogla je jedva obilatost njezine rudaste vrane kose pokriti, koja kano žajak od ebanova drva njezino lukavo lišce okružavaše. —

Ječerma od zelene, žutimi vezankami uriešene kadife okruži narasla njedra, a sura do polovine listovah zavodno dopiruća crvenosvilena sukna pokaza nam njezinu crnimi papućami obutu liepu nogu u svoj njezinoj krasoti. —

Jelo i pilo na stol pred krčmom postaviv nepropusti prije nego se s krčmarom odalji — liepa četovodju pravim ženskim pogledom vrlo dobrohotno pogledati.

Dok su vojnici, očekujuć ostale si drugove, odmah dobro plaćene zaire čestim postom na najvišji stupanj uzvišenim pravim logorskim tekom jeli, uzme taljanski krčmar, oprostiv se u stražnoj sobi svoje simboličke pregače, slamnati šešir te odbježi, izišav kroz vrtna vratašca na polje — na stazi vodećoj u B.... svoje kratke iks-noge neobično podbrusiv.

Začudjena opazi Giuletta, da joj je ujak otišao, koj ju proti navadi o uzroku svog naglog odlazka neizviesti; Uzalud si crnorudastu glavicu razbijaše, da uzrok silna posla pronadje, koj je njezina flegmatika ujaka na takovu brzinu naćerati mogao. Svi kombinativni duševni napori oštroumne djevojke bjehu dugo bez svakoga uspjeha. — Tad najedanput zasja u njezinih ljubkih crti–

cah časovita zadovoljnost, koja nam kaza, da je tajnu odkrila — da je dosadanjoj tmini skrovna hoda dovidala! Još jedan časak stojaše misleći, kao da joj se duša samonadvladajućom odlukom bori — nu ta neodvažnost doskora izčeznu, jer domala stojaše krasna djevojka uz liepa četovodju, čija muževna ljepota po svoj prilici miloj šestnaestogodišnoj, južno ćutećoj djevojci u oči udari. —

Signor sergente prego! Unidjite malo u sobu — imadem s Vama govoriti! — umoli podčastnika, koj je pred krčmom na klupi ležao.

— Oprosti! — nemogu tvoju želju izpuniti — služba bo mi nedopušta, bella mia! odgovori ovaj, koj ni iz daleka nepomisli, da se taj poziv osniva na kakvu ozbiljnu uzroku.

Dodjite samo, signore — ponovi uvriedjeno djevojče, namrgodiv se, svoj poziv te doda, videć, da on još svejednako okljeva, ozbiljnim licem; — Tu se nesmijete istom razmišljati — jer Vam pogibelj prieti! —

Jedva što je oprezni vojnik te rieči, koje mu dodju kao iz vedra neba grom, čuo — odmah skoči na noge junačke, te ode, primiv poziv Giulettin, u sobu, gdje na njegvo najveće čudo sazna od prijateljske mu krasotice, da je njezin mrzeći ujak prije $1/4$ ure Austrijance valjda namjerom, da malu austrisku patrulu neprijatelju izda, put Pozzolenga otišao.

Brzo kao striela podieli sad oprezni četovodja, koj nije zapoviedi svoga zapovjednika, da ga ovdje pričeka nipošto prekršiti smeo — obične naredbe, koje vojnički rednik (reglement) u takovih sgodah propisuje; tad pako očekivaše s većim dielom svojih vojnikah, posjednuv na brzu ruku zatrpanu kuću, neustrašenim i hrabrim srcem sve, štogod dodje!

Za ovih pripravah, koje su, akoprem malene ipak dosta vremena trebale, dodju i ostali četovodje jedan za drugim ka krčmi. Samo častnika, koj je cielomu odjelu na čelu stajao, još nebje.

Polag obstojećih okolnostih požuri se najprije došavši vodja, da kasnije prispjevše četovodje o prietećoj pogibelji, kao što ju je on sám čuo, izviesti i budući medju svimi najstariji bijaše — stupi cielom do 80 momakah brojećem odielu, koj bje u više manjih patrulah razdieljen, na čelo. —

Improvizirano baš ne strategičko, nu što bje glavna stvar praktično kratko bez zemljovidah i risarske sprave sazvano vojničko vieće odluči, da veći dio prispjevšimi drugovi podosta umnoženih lovacah odmah ostavi sgradu — nu da sva mjesta baščina zida, na koj će, kao što mišljahu, nepriatelj najprije navaliti u razriešenom redu odmah posjedne, a u medjusobnom savezu stojećim vidokom naloži, da krila i ledja glavnoj moći, koja je u sgradi ostala, zakloni.

Tako ponamješteni očekivahu lovci, ponajviše mladi golobradi momci — nu koji su svi već kod Magente i Montebella kršteni bili, i koji su neustrašeno groznoj smrti u upalo lice gledali — čeznući za bojem sjevajućimi očima spremni nepriatelja.

Već je podosta vremena za toga prošlo, a još nije nikakav znak učinjenih pripravah opravdao. —

Tad već našemu zapovjedniku, koj je neprestano pojedine vidoke nadzirao, čekanje dosadi, —

Preskočiv indi zadnju stranu bašću okružujućeg plota, prišumavaše se oprezno s još jednim lovcem na obraštenoj gustom murvinom s obiuh stranah stazi, kojom je malo prije lopovski krčmar udario, da se na taj način za vrieme o približavanju očekivana nepriatelja osviedoći ili pako o protivnom uvjeri.

Dulje vremena koracahu, neusudivši se ni riečce progovoriti oprezna vojnika, kad se najedanput podčastniku pričini, kao da njeko šuškanje čuje, prisluškujuć stane, pomnjivo svojim soko-okom okolinu motreć, gdje gusta loza i bujna murva skrovno prišumanje toli podupiraše. — Nu sve motrenje bje uzalud, jer ni sám soko nebi nidje ničesa sumnjiva opaziti mogo, a ipak se je štropot približavajućih se korakah sve bolje i bolje čuo.

U toj vrlo uzbučujućoj neizvjestnosti zapita on šapteć druga svoga.

— Nevidiš li ničesa, Kozljiću? —

— St . . . . gospodine vodjo! — Nevidim doduše još ničesa, al tim više čujem, vrati šapteć, al doda odmah sasvim tiho. V . . . a — ta tu puzi jedan u crvenih hlaćah! — Bili gospodine vodjo — ujedno podigne, podupro lievu ruku koljenom, sjegurnu pušku desnom rukom do ramena.

— An! nišani dobro — Feuer! —

Još nije podčastnik zadnje rieči sasvim izgovorio, već su mukli tutanj razliegavaše po dosadanjoj tišini okolice, i u isti čas nesta jednog vojnika najizobraženijeg naroda s ovog svieta.

Na ovaj hitac pomolišе se, kao glive za ljetnom kišom, do petdeset modrih kapah iz živice, koje četovodju osviedočiše, da zanj ovdje duljeg obstanka neima ako neće, da ga nepriatelj obkoli. —

Dok mu drug nabije pušku uzme i on jednog nepriatelja na oko te opali. —

— Sad pako kehrt — Marsch! — zapoviedi zatim, digne se i provali, dok je stoglasna jeká razliegavši se tutanj u najdaljnih klanjcih odjecivala, držeć se živice s Kozljićem žurno put, koj je obojicu od njihovih spremnih drugovah djelio.

Jednim skokom u bašću došav, zapoviedi podčastnik, da sad cielo predstražje pucati počme.

Sad nastane s obiuh stranah živo puškarenje.

Medjutim pohiti na glas neprestana puškarenja častnik svojom jakom patrulom lovcem u pomoć.

Budi da se je nepriatelj preslabim proti pretežnijoj sili naših držao, budi, da je opazio, da je častnik svojim jakim odielom u pomoć došao — on se za po sata sve manje i manje puškarajuć natrag vrati, dok se napokon, ostaviv jednog mrtvog i više težkoranjenih, sasvim neizgubi izpred očiuh Austrijanacah, koji se ipak usuditi nemogoše, da bi bili proti zapoviedi za Francezi u poćeru išli, akoprem im to najvrućja želja bijaše.

Suznim okom pruži podčastniku svoju desnicu liepa Giulietta, od koje se on odmah poslje čarke oprosti i zahvali. —Ona u prvi mah tako obljubi liepa vojnika, da sad kod raztanka njekakvu tugu oćut, kano da bi joj tko komad srca odtrgao bio.

Takovo ti je, moj mladiću, dosad neiztraženo žensko srce! —Doćim često mnogogodišnjemu trudu najvrućje ljubavi za rukom nepodje da njegovu dobrohotnost, njegovo približavanje, — dá samo njegovo pomilovanje steče, može ga više putah jedan jedini pogled — jedna prijatna riečca iz tudjih ustiuh tako pogoditi i svladati, da si ga i najnepoznatniji čovjek za uviek prisvoji. — —

Sliedeći dan naviesti četna zapovied (Bataillonsbefehl), da je četno zapovjedničtvo (Bataillonscommando)

Hinka Kruglića, — ovaj bo stojaše, kao što su štovani čitatelji već i sami pogodili, kod te čarke lovcem na čelu — jer je, kao zapoviednik većeg odiela izdajstvom poduprtu neprijateljsku navalu srčano, oprezno i sretno uzbio — stranom što je tim svojim hrabrim činom slavu cielog bataljuna uzvisio, stranom što mu je već srebernom kolajnom 1. reda osobna hrabrost pripoznata prv'm lovcem naimenovalo. —

VI.

Odmah kako bje Hinko uzprkos svim materinjim, molbam i uzprkos duljim bolovanjem poremećenu zdravlju, posriedstvom mogućih neprijateljah u lovce uvršćen bude s više svojih zemljakah u Italiju odpremljen. —

Akoprem nije mogla nikad nevidjena prirodna ljepota te čarobne zemlje s njezinom ponosnom krasotom i bujnom dražešču glasa vruća domoljubja, koje i istog žitelja »novaje zemlje« odlikuje, u Hinkovoj duši odmah ušuškati, to mu je ipak utisak, kojim je čarobni austrijanski jug na oćutljivo za prirodnu ljepotu srce djelovao, ugadjao.

Hrabrost mir i podanost u žalostan nepromienljiv udes podieli mu neizmjerno dobro prirode, koja svoju diecu ljubi, goji i tješi, kad se k njezinom uzvišenom srcu utiču, i iz obilna vriela njezine ljubavi crpiti hoće.

Sve više i više izčezavaše sječanje na tužnu majku i na Jadvigu i briga za biednom braćom iz njegove duše, u kojoj ostavi neprestanu novomu zvanju, primjerenu ozbiljnost.

Akoprem nije u čutljivih grudih naobražena mladića zaboravivost sasvim mah preotela — to je on ipak već sad mogao riedke svoje duševne darove i svoju duševnu snagu shvaćenju pojedinih dužnostih i osobitostih stališa, koj mu spletke i zloba naznačile, posvetiti.

Mnogo bo uzvišenijih načelah bijaše naš Slovenac, da nebi bio to pod svojim muževnim dostojanstvom držao, da tvrdokornom i ludom suprotivom mržnju svojih poglavarah prama sebi uzbudi, čim se je osvjedočio, da i nije kao ex officio u vojnike uvrštena posriedstvom barunovim mjestno poglavarstvo najbolje opisalo.

Lasno indi bijaše razboritomu mladiću kod takovih pametnih pomislih za kratko si vrieme obsežnijih vojničkih znanostih, kojih nebi bio čovjek za tako kratka službovanja od njega tražiti mogao, prisvojiti.

Kad su se njegovi bezpristrani poglavari dovoljno osvjedočili o njegovoj čudorednosti, bude on kao najučeniji od svih svojih drugovah uzprkos kratku službovaju podlovcem (Unterjäger) uzvišen.

To bje na koncu godine 1858.

U vojsci, koja u proljetju 1859 prešav Ticina stupi na zemljište hvastajuće se Piemonteske bijaše takodjer lovačka četa, u kojoj podlovac Hinko Kruglić služaše.

Naš zadatak nije da ovdje opišemo nesgode, zlo vrieme i ine nevolje i biede s kojimi se austrijanska vojska prekoračiv graničnu rieku u nepriateljevoj zemlji boriti morade. — Nadalje je takodjer toli poznato, da nam i netreba toga ovdje navoditi, da je tom zgodom mnogo izostalo, što bi se bilo neobhodno učiniti moralo, a usuprot, da je mnogo učinjeno, što bi bilo izostati moralo.

Stoga ćemo, držeć se poslovice »tardum post festa«, nastaviv našu pripoviedku, samo još to napomenuti — da je Hinko u krvavoj bitci, koja se je za poduzeta preko Pavie i Stradelle do Montebella 20. Ožujka razgledanja (recognoscirung) kod Montebella zametnula, radi svoje tom zgodom pokazane zamjerne hrabrosti i osobite osobne smionosti na očigled cielog sbora (corps) srebernu kolajnu za hrabrost 1. reda dobio i četovodjom (Zugsführer) postao.

Kad se je austriska vojska za Sesiu povukla, prisili ju svejednaka zavist Davora, da Chiesu predje te da se na Minciu nastavi. —

A to bje, kako već napomenusmo, kad je Hinko pod zapovjedničtvom častnika izdajom dozvane neprija-

telje s uspjehom uzbio i slavodobitne, Franceze s krvavimi glavami kući poslao.

Buduć da kadkad pisac vrieme preteći smie, da ga u interesu svojih čitaocah pokrati, to ćemo i mi tu slobodu upotriebiti, te stoga umoljavamo štovane čitatelje, da se svojim odanim ciceronom jedan dan poslie nesretne bitke kod Solferina još jedadnput povrate k onoj krčmi, koja na cesti od Castellana prama Pozzolengu stoji, i koju smo odmah poslje kreševa s lovci ostavili.

Mrak se već poče hvatati. Bliedi mjesec tužno razsvietluje razbita vrata, polupane prozore i jako oštećen zid — koj dovoljno posviedoćuje, da je oko te sgrade nedugo znatniji i uporniji boj od onomadnjeg krešava bjesniti morao.

Mrtva tjelesa pobjedjenikah i pobjedjenih leže nepokopana i mirna jedno do drugoga, kao da hoće u smrti pomirenje srčbe, koje nije veći dio sad ledenih srdacah za života ni poznavao, slaviti.

Kako liepo, kako krasno bje u toj rajskoj okolici pred njekoliko danah, prije nego je bezobzirna noga sve uništujućeg Davora na te čarobno zeleneće se poljane stupila! — — — —

A sad — što je iz tog prijašnjeg raja postalo? —

Smjesa obaljenih zidinah i prolomljenih živicah, nastrieljana drveća i razgaženih njivah, pruža jezećemu se motriocu sliku najžalostnijeg opustošenja. — — —

O rate, surovi opustošitelju — nesmiljeni divji razoritelju! — Ti si liep usjev, koj se je, velikim trudom krilu majke zemlje izmamljen, ljubavi božjoj povjeren, bujno zelenio, nemilo pogazio, si ti biednom polodjelcu uništio sam stan, gdje su mu mili roditelji umrli, gdje su mu se dieca rodila. —

Nećeli svatko, koj je požar cvatućih gradovah opustošenje plodnih poljanah ikad doživio, koj je neprijateljska vojnika iz tašte oholosti u izdubljenih hlebih siromašna polodjelca kao u cipeljah hodati, ili ikad jednog jedincata od biednih ulovljenikah polugola, ranjena, krvlju i prašinom pokrivena vidio, — nećeli, velim, taj, ako mu iole srce čovječji kuca, grozom uzkliknuti: —

Tko te je, okrutni Davore, dozvao na tu mirnu zemlju s tvog gromovita priestola, gdje ti nad strahom čovječanstva uzvišen stoluješ?! —

Tko je, nemili haraću, prouzročio sve to zlo, koje je tvoja tvrda desnica na tih jednoč plodnjih njivah počinila?! — —

»Sebičnost na mojem najljepšem priestolu?«

Odgovorit će Europa, odgovorit će prosvjećeni sviet, označiv baštinika sviet svladajućeg i napokon ipak svladanog Titana kao onoga, koj štićen podmitljivom bludnicom, koju čovječanstvo srećom zove, teži za uzorom svojim i na žrtvenik slave i sebičnosti svoje neizbrojene žrtve donaša.

I zbilja stoji ta obća izreka: jer u cielom biću ovog muža s risovim okom i Machiavellovom dušom imade razum takovu prevagu nad srcem, takvu pretežnost pohlepne, slavoljubne namjere nad privrženošću ljudskom, da se je svakoj ćutljivosti, svakom plemenitom čuvstvu odtudjio.

Njegova je svrha samo osvojiti i povećati, a da tu svrhu postigne, nije mu nijedno sredstvo prezločesto.

Ali što će iz naroda, kojeg mu povjeri njeka višja moć, biti? —

Svejednako će ga u boj i u rat voditi, obečavajuć mu za nagradu plien i haračenje: — Slavoljubje i pohlepa njegova samosilnika će se time uzmnožavati — sto tisućah morati će poginuti, nu što im je do toga stalo — ostalim ostat će žene, dobro neprijateljevo, oboružan puk bit će sretan, opit će se vinom, krvju i suzami, mješat će svoje začinke škripanjem zubih svojih žrtvah, koji njegovoj surovosti podlegoše te će kazati: što zato .... ja sam ipak najuljudniji puk na svietu! — — —

Ali kamo smo zašli tim našim mudrovanjem o krvavom ratu i našom prekudom njegova početnika, kog dosljedno mrziti moramo.

To bje mala promjena, mili čitatelju, ta danas se sve mienja, nemoj se dakle na tvog rečitog vodju ljutiti.

A sad opravdani i uvjereni o Tvom oproštenju, vraćamo se lahkim srcem polag našeg zadatka k ostavljenom pozorištu: — — —

Što namjerava ona medju porušenimi ostatci, sakrivena čućajuća prilika, da se, bojeć se svakog odkrića svaki put za razvaline na pô razstrieljana stupa sakriva, kad se godjer koj od francezkih vojnikah približuje, koji ovdje nepokopana mrtva tjelesa pokapaju?

U koliko nam tmina razabrati dopušta, čini nam se, da je austriski lovac. Jasne i kod iste mjesečine dobro vidljive hlače označuju ga takovim.

Dugo predugo traje to grozno sakuplivanje tih grobarah u velikom. —

Ali napokon izčezne i najzadnji Francez iz groznog ovog mjesta izustiv — N' est pas plus rien içi. —

Sad se istom usudi težko, kako se čini, ranjeni vojnik iz dosadašnjeg si skrivališta izaći, da se u polurazorenoj krčmi za okrepu i pomoć pobrine.

Blagi Bože! — Ti si me milosrdno iz rukuh neprijateljskih izbavio — ti sad nećeš dopustiti, da od boli i od glada bez pomoći poginem.

S ovimi pobožnimi riečmi unidje umoreni kijačom u lievoj ruci, koja mu je više za podporu njegove slaboće nego za sjegurnost služila. — Unišav u kuću vidi

da su sobe i komore od požara, koj je jedan dio krova uništio, neozledjene ostale.

Uzalud bje medjutim svaki pokus umorenog, da u tmini napreduje, jer množina okolo ležećeg pokućtva i posteljine, koja po podu ležaše, zaprieči mu put.

Najprije dakle morade njekimi užganimi žigicami svuda vladajuća tminu razsvietjlati, da množinu polupana pokućtva odstrani, da si na taj način za svoje putovanje po krčmi malenu stazu prokrčiti uzmogne.

Ali uspjeh mu ni najmanje nenaplati truda, jer nevoljniku na najveću žalost nepodje za rukom u cieloj sgradi niti žive duše niti ništa užitna naći.

U svojoj nadi, da će tu pomoći naći, ljuto prevaren, htjede već bjednik iz prazne na izgled kuće otići, kad mu još u vrieme na um pade, da uplašeni stanovnici u tako strašno vrieme u podrumu svojih kućah utočišta traže. — Tom tješivom misli ohrabren, stane, sakupiv zadnje svoje sile, silaziti po stubah zagradjenih porušenimi gredami, koje, kako misljaše, u podrum vodjahu. — I zbilja dodje, prekoračiv njekoliko stubah do jakih vratah, koja, na koliko mu slaba razsvieta dopušćaše, ulaz u podrum zatvarahu.

Al u istinu se je činilo, kano da je njeka zla kob danas nesmiljeno na to smierala, da mu svako uhvanje, svaku nadu uništi — jer uzprkos njegovu jaku kucanju neoglasi se nikakav tješiv glas iz podruma.

6

To bje odviš velika nesreća! Umorno klecajuće noge ostave ga, a njegove mutne oči počeše se kresit, kao da po tmini sijaset gorućih mušicah obljetava.

Da se nesruši, sjedne si na doljnju stubu, da se kratkim odpočinkom natoliko ojači, da pustu krčmu ostaviti i žestoku žedju, koja ga je trapila, zapojem hladne vodice iz studenca na dvorištu ugasiti uzmogne!

Polusan, polunesviestica obhrva mu sad dušu, a tavna noćca poče mu svojimi vrani-krili sve malo po malo oči pokrivati. — Tad mu se najedanput pričini, kao da mu njeka crvenkasta iz podruma proizlazeća svjetlost u oči udari. —

— Svemogući nedaj, da je obsjena! zamoli, prenuv se, iz dna srca, dočim probudjeno oko čezneć za izvjestnošću nepomično na podrumska vrata gledaše.

Nebilo dugo, pa opet se ukaza isti pojav, samošto je sad uzku svietlu prugu mnogo jasnije vidjeo, gdje ona prodirajuć kroz vratnu pukotinu u triemu vladajuću tminu kad i kad prosjevnu.

Nikad prije nije siromah radjajućeg se sunca pozdravio takovim veseljem, kakvo mu sad, kad je samo od slabe uljenice proizticući bliesak opazio, dušu obuze.

Jer akoprem mu nije ta slaba svietlost podpuno jamčiti mogla, da mu je pomoć blizu; to ipak svemogući poslá, uslišav vruću molitvu u najvećoj biedi de-

sećeg se nevoljnika, nebesku kćer, nadu, da ulije u srce sdvojećeg bol ublažujuće dragomasti.

— Per caritá otvorite! Nebojte se ničesa, samo je jedan ranjeni, kog nesreća sili, da vas za milosrdje moli! — uzmogne ustav i osloniv se na vrata od straha i nade drčućim glasom jedva progovoriti.

Zvuk tih molećih riečih učini, da je srce prodrhtalo, koje onkraj vratah u uzburkanih grudih Giuliettinih kucaše — činio bo se je taj glas ljubkoj djevojci poznat — koja sáma, kako su Francezi njezina ujaka kao providiča sobom poveli, u pustoj kući osta, i sakrivajuć se za bjesnećeg u onoj okolici rata od grmećih topovah u podrumu krčme sjegurno utočište nadje.

U njezinoj duši odjecavajućimi glasci umirena, osudi se inače hrabro djevojće sad prviput poslje 36 satih sjegurno utočište otvoriti. —

Al kad sva svietlost uljenice na probljedjelo krvju i barutom pocrnjeno lice nevoljnikovo pade, i njegove vele nakažnene poteze pokaže; tad se je skoro ustrašena djevojka onesviestila; — jer je vidjela, da je taj slabi bez pomoći pred njom stojeći, strašno osušeni, samo jednom krvlju i prahom zamazanom zorkom obučen vojnik onaj podčastnik, koga je ona pred njekoliko danah, kad je u svoj svojoj muževnosti sjao, njezinu dopadnost stekav, u vrieme opomenula.

VII.

Prije nego se je tomu sviet nadao naime 23. lipnja predje 8 sborah austriske vojske Mincia.

Početak navale bijaše istim generalom tajna. Nitko nije mislio, da je opetno buknuće rata tako blizu. Ali kad u vojsci glas puče, da car namjerava na Franceze onkraj Mincia udariti — tad nasta klikovanje koje se neda opisati. Nebrojene čete prolažavahu radujuć se, nesukobiv se taj dan nidje s neprijateljem, koj se je na cieloj linii svu, svoju silu okupujuć, bez kreševa natrag povukao.

Zorom 24. započme kod Desenzana neprijateljska navala na austrisko desno krilo, — a od Essente čuli su se praskajući puškometi i mukla gruvnja topovah; sad se ljuta bitka zametne.

Na prostoru, koj izprva obe vojske djeliše, pomole se kad i kad puškarajući vojnici, koji se doskora opet vrate. Kadkad si vidjeo, gdje pokoj šešir, po koja čaka pada, gdje drugovi ranjena si druga nose — dok se nisu obe vojske sukobile, i boj, nu ne boj, već nesmiljeno krvoproliće začelo. — — —

Doskora bje još prije njekoliko satih zeleno tlo pogaženo i crnimi od baruta vojnici, koji su ubojitim zrnom pogodjeni svoj dug domovini ili već odslužili ili se u krvi valjajuć prijatelja, suvojnika molili, da im za boli pomoći pruži. —

To je rat, koj često jednim jedinim topometom sreću cieli obitelji uništuje! — Pa ipak hrli nevoljni, dosta putah zlo upotriebljeni vojnik u boj — pozorište njegove slave — srcem, koje je pripravno svu tu nevolju i biedu podnieti! — — Boreć se za milu si domovinu za dragog si cara, smatra umiranje drugovah, koji oko njega kao snopovi padaju, za opomenu, koja ga bodri na hrabrost, buduć se nauči na tom častnom polju, na toj njivi posutoj mrtvaci smrt prezirati. —

Humlje medju Montechiarom, Carpenedolum i Lonatom pruža mnogo liepih stavah, a po njegovih utvorenih cestah može se vojska lasno na sve strane kretati; osobito je zemljište ovdje sposobno za topničke bitke, zato upotriebiše obe strane mnogo topovah.

Takodjer vojevaše i na visočini i u ravnici konjaničtvo i pješačtvo. —

Dugo posluži sreća Austrijancem; ali kao što svakiput i svidje tako i sad nemogahu proti većoj sili, premda su se najvećom hrabrošću i divnom smionošću kod Castelgoffreda borili, do konca mejdan održati jer neprijatelju dolažahu nove i opet nove pričuve.

— »Napried«! — vikne skokom dojašeći pobočnik zapovjedniku lovačkog bataljuna, u kojem je Hinko služio — »Bataljun mora na cestu — neprijatelj nesmije nipošto ondje proći — Njegova se preuzvišenost nada, da ćete za jedan sat na svom mjestu biti!

— Napried, napried! zapoviedi zapovjednik, a sad krene uz veselu zveku poputnice bataljun proti neprijatelju. Došavši na svoje mjesto stanu najedanput živo pucati.

Neprijatelj, koj bje ovdje ubojitim tanetom lovacah izvržen nije mogao strašnoj cieli sat trajućoj pucnjavi hrabrih Stajracah odoljeti, te počme uzmicati:

Uzalud nastojaše neprijateljski general Manéque, koj se na čelu u pomoć hrlećemu oddielu zuavah, kao svaki drugi daždu od zrnah izvrgao, da lievo krilo, koje je najveću štetu njegovim vojnikom počinilo, obide — njegovu namjeru uništi sasvim vještom kretnjom oštrovidni zapovjednik lovacah; — i time održe ovdje Austrijanci mejdan. —

Vatra bataljuna, komu je još jedan pješački bataljun u pomoć došao, bijaše od časa do časa ubojitija i već počeše vatreni, nu nepostojani Francezi uzmicati, kad najedanput o podne na najveću žalost lovcem dodje zapovjed, da se imadu natrag povući, jer je naše sriedište u pogibelji, da ga strašna neprijateljska navala, način, koj je skoro svaki put prvi Napoleon upotriebio, neprodrie.

Svaki korak, svaki pedanj zemlje lavskom hrabrošću braneć, povukoše se lovci, od drva do drva, od živice do živice skačuć i svejednako pucajuć, k pričuvi natrag. —

Tako dodje bataljun do Castiglione delle Stiviere. — — Ovdje se je jedna štajerska na 500 momakah omaljena pukovnija s još jednim hrabrim hrvatskim bataljunom proti deset putah većem neprijatelju uzprkos velikomu gubitku divnom hrabrošću borila.

Kad su Francezi mali broj uporna neprijatelja opazili — odlučiše na malu šaku svom svojom silom navaliti. Već je neprijatlj prvi red provalio, i naši klonuše duhom i stadoše uzmicati; tad ohrabri i dovede opet u red njeki austrijanski višji častnik svoje vojnike, dočeka neprijateljsku navalu, i sad pokažu čvrsto kao stiene stojeći vojnici, koji svejednako ponavljajuću neprijateljsku strašnu navalu starom hrabrošću uzbijaju —što su kadri učiniti, kad dobrog vodju imadu — nu uzmak sriedišta prisili takodjer ove hrabre da se povrate.

Naši hrabri Štajerci, koji su se radi okupak svojoj blizu sriede nastavljenoj pričuvi povući imali, morali su, u najljepšem redu natrag idući,ovo mjesto, koje su malo prije njihovi zemljaci tako hrabro branili, i gdje ih je tisuća slavno umrla, poprieko proći.

Akoprem sad više nepriećaše ovdje takva pogibeo, kao prije, jer Francezi moradoše veću stranu svojih vojnikah, koji su se ovdje borili, Piemontezom, koje general Benedek pošteno šibaše, u pomoć poslati, to bje ipak prolaz na tom mjestu, gdje bje još njekoliko

neprijateljskih topovnicah nastavljeno, podosta pogibeljan.

Hinko, koj danas osobitom smionošću sve svoje dosadanje junačke čine potamni, držaše se svejednako, kao zapovjednik jednog oddiela, mala nasipa, koj ovdje s cestom zemljište poredno sieče. Već puna četiri sata šikahu neprestance žviždeća taneta po koje pero iz kite mu izčupavši oko njegovih ušiuh, u kojih mu od svejednake tutnjave topovah zujiše kao u košnici.

A ipak bje naš Slovenac, gdje je pogibelj najveća medju prvimi prvi, medju hrabrimi najhrabriji, vódeć neustršenim srcem i čitavim tielom svoju četu. —

Ali najedanput stane, jer mu se pričini, da je sried te mukle buke njeko slabo jecanje čuo. Kad okom baci onamo, odkale je mislio, da je tužan jek čuo — opazi blizu gomile strašno nakažnjenih mrtvacah i razderanih haljinah mlada kadeta, komu bje jedva 16 godinah, gdje, ogreznut u krvi parajuću uz srce ridu kano kakva krasna djevojka u mužkih haljinah na cesti leži.

Da i nije taj nevoljnik odore domaće pukovnije nosio; nebi bio Hinko ni trenutka, bjedniku pomoći uztegnuo, milo nježnoprobliedjelo lišce bolna dječaka obljubi. Tim manje je sad krzmao, da glas milosrdnog si srca posluhne, što je mislio, da mu je taj mladić zemljak, da je i on blagi zrak mile Štajerske upijao.

Dobrom nakanom, da sirotu najprije od kopitah amo tamo bježećih topničkih i drugih konjah sačuva, digne težko ranjena od zemlje, gdje je do sad ležao, te si ga uprti na svoje široko rame — dočim ljuta smrt svejednako svoju svetkovinu svetkovaše.

Medjutim su lovci dobar komad puta prevalili, i Hinka, koj je baveć se štićenikom zaostao, ostavili.

Jedva što su kao tigri amo puzeći zuavi osamljena neprijatelja opazili, već se skokom provaleć prostor, koj ih od njihova pliena djeliše, uprćenomu prieteć približavahu. — Ali ipak bilo bi Hinku, koj sokolovim si okom u vrieme pogibeo opazi, za rukom pošlo sa branjenikom si uteći, da se nije u taj par k njegovim progoniteljem još njekoliko konjanikah — chasseurah d' Afrique pridružilo, koji su skokom jašeć oko toga nastojali, da njemu, komu je u bjegu breme pačilo, put do njegovih drugovah prekrče.

Kad je plemeniti muž, koj nije štićenika si niposto žalostnom mu udesu, naime da ga konji pogaze, ostaviti htjeo, vidjeo, da mu nije ni kud ni kamo, skoči k jednom drvetu, prisloni na njegovo stablo ranjenika i sad dočeka junački bodežom golimi mačevi amo jašeće konjake, koji samo još do dvadeset korakah od njega odaljeni bjehu. Odmah zatim ga dostignu, a sad nasta medju nejednakimi neprijatelji boj, u kom opet mačitba na proti strašnom lovačkom bodežu, kojim

vješta ruka upravlja, svoju koristnu znamenitost neoprovrživo pokaza.

Badava doganjahu konjanici umorene si konje do vješta lovca, komu ledja drvo zaklanjahu — nu on svaki udarac svaki bod vješto uzbije, i već se jedan od Francezah u svojoj krvi valjaše, kad najedanput i zuavi svojim drugovom bez duše u pomoć dotrče.

Da je Hinko sam bio, nebi bio podnipošto oružja položio već bi voljio umrieti, nego svoju pušku predati.

Nu pogled na bliedo lice branjenika, koje u njegovoj duši njeko nedokučivo sučuvstvo probudi, i buduć da su ranjenika amo tamo jašeći konjaci lahko ozlediti mogli, a ktomu još okolnost, što je strašna bura ovdje, gdje se je danas već toliko krvi i suzah prolilo, nastala, to sve sklonu ga, da se preda, nu ne prije, dok mu nije jedan od zuavah izza ledjah jednim hitcem desne ruke ranio.

Vous etes aussi un brave! — reče bradasti konjanik, koj pretekav pliena pohlepna zuava Hinkovu pušku uzme. —

Nebojte se — primetne u zločestoj taljanštini — vi ste u poštenih rukuh, a ovi — pokazav na zuave — neće Vam se približiti.

Poslie tih riečih uzmu dva konjanika Hinka, čiju su ranu za nevolju povezali, u sriedinu, a treći digne

svejednako još onesviešćena kadeta, kog nehtjede Hinko, da ga ostavi na krvavom bojištu, pred se na sedlo.

Ce pauvre garçon! — reče sućutljivo stari vojnik pod razgaljenom zorkom režeću se ranu opaziv, te ju pokrije brižno maramom, a sad nečasiv ni časa podju tako brzo, nakoliko to stanje zarobljenikah dopusti, u francezki tabor, dočim je kiša kao iz kabla ljevala, a kadkad u daljini oreći se topomet ih po tom putu pratjaše. — —

Dakle opet svladani, opet uzprkos divnu junačtvu uzbijeni! — Boga mi — ta me viest gorje od mojih ranah peče! — reče slabim glasom mladi kadet, koj se, pošto mu je njegvu premda ne smrtnu, to ipak znamenitu ranu vještak već odavna zavijo, opet osviesti, a sad u siromašnoj kolibici blizu Lonata na slami stenjajuć ležaše. —

Ta moje boli čine, da sam sebičan i nezahvalan! nastavi mučno — Ja još nisam — tobože kao da se i za žalostno stanje veledušna druga, komu jedino zahvaliti imadem, da je još u meni duše, nebrinim — ni za njegovo zdravlje popitao. — —

Kako ti je hrabri izbavitelju — čini mi se da si i ti težko ranjen? —

Tako pitajuć okrene se prama Hinku, koj je do njega na istoj slami ležeć, već po drugi put u kratko vrieme njegove iz dna zahvalna i djetinska srca proviruće rieči čuo. —

Nije mi ništa do neznatne okrzine! — Doskora će opet dobro biti, pa onda ću iznova na djelo poći! —Bijaše lažan odgovor našeg junaka, koj pako time svoju svrhu postigne, naime ganuta mladića utješi — al da samo liečnik dodje — primetne brižno, prekršiv razgovor — jer mislim da bi ti nova zavoja trebalo.

— Ah! uzdahne bolni kadet — veoma doduše peče me rana — al ne tako jako — kao tamo na cesti — gdje sam se Bogu molio — da mi se smiluje — i da me iz rata — u vječan mir k sebi uzme! — Tu ostavi glas od velika gubitka krvi oslabljena mladića. Nu kad bi bio jedan časak mučao i time se malo oporavio, nastavi više putah se odmarajuć ovako: — Sve malo po malo počeše mi zatim snage malakšati — te mislih već — da mi je Bog molitvu uslišao — kad najedanput oćutim — da me je hladan propuh na nov život uzbudio — i da me je njetko — skokom bježeć dalje odnjeo — — još se sjećam kao u snu — da sam tebe, hrabri druže, vidio — kako si se junački proti više konjanikah borio — i mene biedna — koj ti nije pomoći mogao — branio — — — a zatim nasta mrak bezkrajni pusti mrak pred mojimi očima, —

Kadet ušuti umoran, a u sobu unidje jedan austrijanski liečnik. Onaj razgleda njegovu i Hinkovu ranu poveže ju i otidje umah.

Kod tog zavijanja, koje nebje bez boli, morao je mladić njekoliko putah zastenjati, a zatim ga od nemoći nemiran grožničav san obuze.

Hinko, komu je takodjer liečnik ranu zavijo, bje svojom raztrieskanom mišicom u većoj pogibelji nego drug mu; nu to, što nije toliko krvi izgubio, pa njegova snažna, sasvim već razvita tjelesna gradja občuva ga od nemoći.

Osnovu, koja mu mirovati nedade, snujuć, motraše on kod tamne svietlosti male jedne uljenice od groznice pocrljeneno lice mladog vojnika, koje je u prvi mah u njegovom srcu sažaljenje uzbudilo. Gdje sam ja tu plavu kosu, taj krasnolik nos i to visoko vedro čelo vidjeo? — — —

Prošlost mu se ukaza u sto prijatnih slikah, dočim je duševnim si okom sve one, koji vjernom mu srcu toli nezaboravljivi i dragi bijahu, pred sobom vidjeo.

Tad stupi iz kola ljubeznih utvorah jedna prijatno smješeća se rajska prikaza pred snivajuću mu dušu, i sad mu se pričini, kao da je njeki tihi dah nalik cjelovu duha goreće mu usnice dotaknuo. — Jadvigo! — šaptne razširiv ruke u blagom uzhićenju najveće razkoši — a kad krataki časak sladke obmane, izgubiv se

kao razkošan sanak ljetne noći, pustoj istini mjesto ustupi, povuče ostavljenik na grudih sakriven medaljon, u kojem je plavi pram čuvao, pritisne ga na svoje drhtuće usne, i oblije suzami mili zalog prve jedine si ljubavi. —

Zora, koja je za onim strašnim danom, koj bi se u poviesti krvavimi slovi zabilježiti morao, sliedila, poče istom rudjeti, kad već zapovied stigne, da se svi manje ranjeni po vojnih bolnicah oko Lonata ponamješteni vojnici, u glavnu bolnicu pričuve odmah odpremiti imadu.

Kad ranjenike, koji će u glavnu bolnicu ići, za njihovo ime popitaše — tad zaigra Hinkovo srce s veselja, jer bliedi mu štićenik izusti — o prevelike sreće! — prezime obožavane nezaboravljene Jadvige. — —

Vruća zahvalna molitva uzleti tad iz dna pobožna mu srca k priestolu svemogućeg za milost, što mu je dopustio, da brata tog milog si stvora od strašne smrti uzčuva, dočim se razbistrivše se mu oči neizmjernom srdašnošću upru u mile poteze. —

Pomoćju austrijanskog liečnika bje lasno Hinku izposlovati, da on s Milanom, mladjim bratom Jadvižinim i još s njekoliko drugovah, kojih kao i njega radi težkih ranah u glavnu bolnicu odpremiti nemogoše, ovdje ostane; akoprem bi se bio on prevesti mogao, to je ipak po njem predvidjena okolnost, da će kod preo-

stavših po prilici samo jedan liečnik i najpotrebitiji dvorioci ostati, u duši slobodu ljubećeg mladića namišljenu učvrstila, da se, buduć nije poštene rieči zadao, što nakanu, prije iz neprijateljevih rukuh izbavi. —

Jedva je indi francezka straža vojne bolnice, ostaviv, kao što se je Hinko nadao, samo jednog liečnika i njekoliko dvoriocah, odišla, to se već ovaj požuri, da kadeta, koj je preslab bio, da u tom poduzeću udioničtvuje, o svojoj nakani ubaviesti — a kad bi ga ovaj suznim okom umolio, da njegovim roditeljem njegovo žalostno stanje naviesti, izvede, oprostiv se sbratom ljubovnice si, svoju osnovu. —

Kako je Hinko uzprkos svojoj velikoj nemoći krevet si neopaženo ostavio i u noći otišao — i kako je dugo na zgodu, da ga nitko neopazi, čekajuć, dug i mučan put bez jela, bez novca samo slabo obučen provalio, to ostavljamo štovanom čitatelju, da si, uvaživ sve težkoće takvog biega u neprijateljskoj zemlji, najjarčijimi bojami svoje mašte naslika. — Pa napominjemo ovdje samo još to, da mu je nebrojenimi mukami i neizmjernim naporom poduzeće, kojim, akoprem u najžalostnijem stanju, to ipak, kako vidjesmo, živ do napolaporušene krčme dodje, za rukom pošlo. —

Giulietta, koja već prije sa svesrdnom ljubavju južne si ćudi duboko i iskreno sažalenje za nevoljnika spoji — sakrivaše uzprkos pogibelji, kojoj se je time

izvrgla, nesamo ranjena vojnika u pustoj kući, i njegovaše ga dulje vremena brižljivošću i požrtvovanjem, koje žensko srce odlikuje, već ona pošalje takodjer na njegovu molbu list na bližnju poštu, koj on, da molbu Milanovu izpuni, velikim trudom i mnogimi pokusi jedva lievom rukom na grofa Oholića napisa.

Više dugih i žalostnih danah, a još dužjih noćih čamio je uztrpljivo naš junak u jednoj sakrivenoj sobici krčme — dočim ga svejednako angjeo sažalenja i dobrote čuvaše. Neizrečive boli, koje je bieg još povećao, ukazivahu se jasno na njegovu razorenu licu, a strašno osušeno tjelo, blied obraz i upale utrnule oći bjehu samo sjena prijašnjeg liepog muža.

Ktoj već samoj po sebi strašnoj boli pridruži se još duboka moralička bol, koja je radi njegove svakim danom pogibeljnije ruke prsa bezufanikova množinom kinećih brigah obujmila; i kad se još osviedoči, da mu kod raztrieskana uda i najveća ugodba Giuliettina neobhodno potriebite liečničke pomoći naknaditi nemože, porodi se, kad se malo ojača, u neodvažnoj mu duši odluka, da ostavi to mjesto, gdje je kao nemočni tudjinac toliko sažalenja, takvu iskrenu ljubav našao.

Time bit će dug moje zahvalnosti prama Tebi neizmjeran! Jer osim okriepe ljohavu mi tielu, podpomažeš me tim načinom, da i po drugiput slobodu stečem — a ja ti žalibože ničesa neimam, čim bi ti mila, dobra djevojko, naplatiti mogao. —

S ovimi riečmi, koje su duboko oćućenu hvalu izrazile, svrši Hinko svoje očitovanje, kojim on ljubeznoj si gojilji svoju nakanu i način, kojim je u austrijanski tabor opet doći mislio, još istu večer objavi.

Djevojka uzdisaše a za čas primjeti porumeniv se:

— A ipak Enrico ste kadri, moje malene zasluge oko Vas obilno — ah tisućustruko naplatiti.

— Ne Giulietto nemogu te — neću te varati — vrati blago Hinko — moje srce već odavna druga ima! —

— Zaboravi na nju benedetto! — prišaptne djevojče — ona te nemože tako ljubiti kao što te ja ljubim. — Jamačno nebi bila ona dvaput svoje sjegurnosti svog života za te na kocku stavila! —

— Tvoje zasluge oko mog blagostanja, oko mog bivstva ja štujem mila djevojko. —

Nu prava druge, koja već više godinah za me trpi su svetija — jer su starija! —

— Ti me dakle nećeš Enrico! odgovori ona, kad je Hinko zašutio — Ja dakako bogata nisam nu nisam baš ni sasvim siromašna: Jedna kućica i jedan vinograd u st. Martinu je moj, ujak mi je imućan, a ja njegova baštinica. — Ostani ovdje sakrivat ću te, dok indiavolati Francezi neotidju. Uzmi me, kad pogibeo mine, a Giulietta će te služiti kao robinja — za te će živjeti — za te će umrieti! —

— Ta ja te i tako ljubiti mogu, ako i nisam tvoj suprug, — tješio ju je Hinko, presjekav joj nježno njezina žestoka čuvsta dočim jecajućoj djevojci nježnu ruku stisne. — A ja ću te kano brat ljubiti za te ću se Bogu moliti — tebe blagosljivati, jer ti si Giulietto prama meni pokazala, da si plemenita djevojka, vjerna naravnoj ćuti tvojeg spola! — — —

Akoprem je naš junak duboku i vruću ljubav prama Jadvigi gojio, to ipak nije mogao nježnomu sažalećemu čuvstvu, što joj je toliku bol prouzročio odoljeti.

Nu ipak bijaše, akoprem proti njegovoj volji više nego samo bratska ljubav, koja se porodi, kad se drugi dan zorom, poljubiv ružične ustnice liepe djevojke s njom oprosti.

— Adio anima mia! — reče suze roneća djevojka cjelov mu odvrativ — Ja ću te uviek, uviek ljubiti! — i padne poluonesviesćena iz njegva naručaja na stazu, na kojoj ga je dobar komad sprovodila.

Još jedan pogled pun ljubavi i sažaljenja baci Hinko na krasnu bit, koja ga tako ljubljaše i koja mu je od nemila udesa od njegovih uzvišen uzor krijućih grudih oteta bila, Još jedan časak oklievaše slabo, ah toli otajstveno čovječje srce; nu opominjajući glas dužnosti nadvlada vabeće sirenske zvukove srca, — i već za uru dodje poštenjak, odišav neopažen u seljačkom odjelu — koje mu je njegova zaštitnica pribavila, franceske straže, sretno do prve austriske straže.

VIII.

Bogata je krasna i romantična Štajerska ljepimi, slikovitimi predjeli i okolicami. — Zdrav i krepak je zrak po njezinih visinah, ali i zemlja sama je obilna blagom, koje nemoraš mučno lopatom i motikom vaditi, već živo i obilato iz njezine utrobe proiztiču, blago, koje niti lakomosti ni skuposti ni jala ni zavist niti mnogih drugih, zlih strastih neuzbudjuje ni negoji, već takvo, koje svakomu i najsiromašnijemu pristupno, tielo i ćud kriepi, oživljuje i lieči; dragocjeni darovi, dobrotvorne prirode, ljekovita vriela, koja množinu inostranacah vabeć blagostanje zemlje uzmnožaju. Tko nije o Lašku, o Dobrinji, o Slatini i o Gleichenbergu čuo. Tko se nije i u tudjini u velikoj ljetnoj vručini kupom kisele vode s vinom hladio.

Krasna »Slatina« to krasno ljekovito vrielo, nespada medju ona kupala, koja se ponose da su već pod Rimljani svoju ljekovitost dokazali. U tom obziru stoji za ostalimi kupali jer ako i je dokazano, da su Rimljani tim predjelom prošli, i tu naseobe utemeljili, — to ipak nenalazimo u predanjih iz onog vremena spomene krasna vriela, koje ovu okolicu sa svojim blagoslovom usrećuje.

Čini se, da se nije do sriednjeg vieka poznalo, dok ga nije grof Nikola Zrinjski, praunuk slavnog junaka sigetskog, našao. — — —

Po sjenatoj iztočno od kupala ležećoj šumskoj stazi Janinina briega, kojom radi njezina liepa izgleda kupaoci radi prolaze, šetalo se jedno jutro u Srpnju njekoliko kupaocah, kojih godine 1859 baš mnogo ovdje nebijaše.

Medju ražličitimi, uzprkos ranom jutru već nakićenimi gospodjami i mužkarci, koji se požuriše da miomirisan hladan zrak upiju, mogo si jednog odličnog gospodina opaziti, koj je pod svakom rukom po jednu nakićenu gospodju vodao, od kojih starija neobičnim veličanstvom svoga stasa, mladja pako čudnovatom bliedoćom mimoprolazećim u oči udari. —

Prosta nu izabrana oblaka, tanak podpuno sumjeran stas ove, liepo lišce sa krasnimi čarobno-modrimi očima i plavom kosom, jednom riečju ciela prilika krasne te dieve očajala je svakoga, koj ju je vidio.

Ova trojica, koja bez dvojbe jedne obitelji bijaše, barem nam za to jamči očevidna sličnost medju obima gospodjama — mučahu već dugo. —

Napokon se ipak odvaži starija gospodja, te izusti pitanje, koje joj očito već svejednako na vrh jezika stajaše, i koje se sve dosad nije usudila izreći.

Još nikakve viesti o Artoji i Milanu, mili grofe? to bje nagovor, kojim ona drhćućim glasom pratioca si najedanput zapita.

— Još nikakve — moja mila! Medju to mislim, da još nije njihova pukovnija niti u boju bila — odgovori grof Oholić, on bo bijaše taj gospodin, koj se je sa svojom suprugom i kćerkom jutrom šetao.

— Ja se jako bojim, da neću doskora kakve crne viesti čuti! počme izza kratke stanke bojazljiva majka iznova. Već dulje vremena mi je njeka nedokučiva bojazljivost, njeki dosad nepoznati nemir duši obuzeo!

— Odviš bojazljivosti i nemira škodi ti zdravlju moja draga! opomene brižnu majku s obićnom si hladnoćom grof, a onda očito trseć se, da se zanj toli mučan razgovor prekine, stane okrenuv se k ćerki pomnjivo ju propitivati, kako da joj jutarnja šetnja na slabo živčevlje djeluje.

— Hvala dragi otče, tjelesno mi je sasvim dobro samo muči me njeka bojezljiva slutnja — kao da se je njekomu od naših zlo pripjetilo! —

Ta izjava Jadvižina, koja posve uništi grofovo nastojanje, da se razgovor drugčije okrene, pokvari tvrdoglavcu na toliko volju, da nije, buduć se odmah na njegvu volju vrate, kući iduć skoro ni riečce progovorio.

Kroz sjenati drvored, u kojem se je sad već, pošto je sunce podosta visoko odskočilo bilo, mnogo kupaocah šetalo u svoj stan u tako zvanu poštarnicu došavši — otidje grof odmah pozdraviv suprugu i kćer-

ku u svoju sobicu, gdje počme medjutim stigavši liste i novine čitati.

Dva s taljanskimi listovkami udare mu o oči. Prvi na kom ruku starijeg si sina upozna, razpečati brzo — nu nije morao, sudeć po čitateljevu licu, dobre viesti donjeti. — Njekoliko putah čitajuć ga prikrije si s bielom rukum čelo koje je namrgodiv se, kako se je činilo njeku osnovu kovalo.

Nu ta neodvažnost netrajaše dugo, jer odmah zatim ustane i pograbiv svoj šešir korači već prama vratam; — kad mu na um pane, da mu prije svega i onaj drugi tudjom rukom pisani list pročitati valja.

Brzo proljeti mutnimi si očima list; zatim pako metne oba lista i više pisamah i dosta banknotah, koje je iz pisaonika izvadio bio, u svoj listovnik, turi ga u džep i ode odmah ka gospodjam, da im kaže, da umah prešno odputovati mora.

Uzalud promatraše brižna majka, koja nije ništa dobra slutila, strogo lice svog supruga. Ničesa do hladne ozbilnosti nije mogla u okorjelom licu ohodog muža opaziti, koj toliko duševne snage imadjaše da je strah, koj mu dušu obujmi, pred istimi očima brižne majke zatajio.

Ja se možda dulje vratiti neću — reče grof kod raztanka svojoj supruzi, koja se sviešću boraše — ti i Jadviga možete indi pod zaštitom gospodina grofa Do-

brinića, kako dugo vam je volja, ovdje ostati gdje ćete pako poslje stanovati javit ću vam, još prije nego hora kupanja izteće. —

Ogrliv zatim suprugu i kćerku bje već dolje došao i već jednom nogom u kolih, koja nanj pred vratima čekaše, kad ga od straha drhćući glas supruzin natrag zovne.

Majka pohrli u materinjskom si nemiru bez obzira na svaku obličnost i dostojanstvo za suprugom si ća do vratah, da umoli, da ga strašnu bol materinjskog tužnog srca ublaži.

Oprosti Milivoje — moljaše nježnim glasom sklopiv ruke — ali od straha bi umrla, da nesaznadem kako je mojoj kako je našoj dieci!

Mon Dieu — ta šta ti je na um palo Ljubice!? — Zar nimalo nepaziš na dostojanstvo svoje! — ukori osorno grof — umiri se medjutim — primjetne blažije, — oba žive!

Ali ipak nezadovolji se biedno, od sto mukah mučeno materinjsko srce tom malenom ubaviešću — najgorje sluteća gospodja htjede da ju pobližje i izvjestnije ubaviesti: —

Ali već bijaše prekasno, jer grof onimi riečmi skoči u kola, te prekine tako svaki daljni razgovor; još vidje suzno oko raztužene supruge, gdje ju on šeširom pozdravi, a odmah zatim odhrle kola sa hitrimi konji.

Mi ćemo sad, služeć se onom smionošću pisacah kojom se oni ne samo srca osobah izkušavati usudjuju, već i skrovne pretince zatvorenih pisaonikah premećujuć sadržaj mnoge listnice obezsvetiti uslobodjuju, zaviriti u grofov listovnik, da štovanom čitatelju sadržaj obiuh danas došavših listovah i — kako se nadamo — time uzrok tomu naglomu odlazku priobćiti uzmognemo.

Prvi, kog grof Artoja jedan dan poslje nesretne bitke kod Solferina u Villafranki napisa, glasi ovako:

»Još se ori gruhajuća tutnjava« krvava boja u ježećoj mi se duši, još je od baruta crna ruka, koja Tebi mnogoštovani otče evo piše, okaljana krvlju mnogog hrabrog druga, komu je na onom užasnom, samo njekoliko miljah odavde oddaljenom mjestu stisnula junačku desnicu na vječni »s Bogom« — gdje se je prije njekoliko satih opet nova bitka zametnula i gdje smo — ah da toga kazati moram — opet mejdan izgubili.

Hiljade i hiljade čovječjih žrtvah proždere krvoločna Belona, koja je sad naročito, na našu pukovniju smjerala.

Medju onimi drugovi — lahko bi ih na prstih izbrojio — koji nisu ozledjeni, ostadoh i ja uzprkos gustom daždu od tanetah, koja nam baš oko ušiuh šikahu, čudom čitav: —

Al za Milana siromašna brata, koj se je drugim bataljunom pukovnije kod Castigliona delle Stviere junački borio, nezna se žaliboże, gdje je! Na bojištu nisu nevoljnog djeteta našli, i uzprkos da sam sva moguća sredstva upotrebio, dà Boga i ljude u pomoć zvao, to mi je dosad jalov trud.

Nu medjutim nezdvoji mili otče! jer još nam nisu sve šajke potonule; jer višeputah se je već poslje duljeg vremena mnogi, za kog nisu znali sasvim zdrav povratio; stoga i tebi ostavljam, da to ljubeznoj majci i miloj bolnoj sestri po tvom izkustvu i mnienju javiš

Da Ti zadaću olakšam i da tu crnu viest malo ublažim, javljam Ti, da sam ovaj čas čuo, da će se doskoro ugovoriti primirje, koje nam nadu daje, da ćemo se skoro, a ako Bog da, i svi u miloj mirnoj domovini vidjeti.

Ti mili otče budi uvjeren, da ću kod svake najmanje viesti o dragom biednom bratu, Tebi, kao što se samo po sebi razumjeva, odmah javiti, Tvoj Tebe štujući sin — Artoja. «

Drugi od tudje očito nespretne ruke pisan, koj je Hinko Krugljić podpisao, i koj je akoprem njekoliko danah kašnje pisan, ipak radi nereda, koj obično u takovo vrieme na pošti vlada, s prvim zajedno grof dobio, nije takodjer boljih nu barma izvjestnijih viestih donio. — Evo ga:

»Gospodine grofe! Vaš mladji gospodin sin Milan kadet u N . . . toj pukovniji, desi se sad, boljujuć od prsne rane u neprijateljskom sužanstvu u Cremoni.

Uz njega u Francezkoj bolnici ležeć, umoli me — jer on sám radi svoje velike slaboće pisati nemogaše, da Vam njegovu nesreću javim; dočim svojevoljno radi prešnosti te stvari dodajem, da Vi, gospodine grofe, sav Vaš velik upliv na to upotrebite, da Vaše bolno diete radi bolje njega, koje mu veoma treba, iz neprijateljskog sužanstva izbavite. — Dopustite i. t. d.

Nepovoljan položaj, u kojem smo već dosta dugo Jadvigu ostavili, nuka nas, da se u prošlost vratimo, da time štovane čitatelje o načinu i uspjehu onih sredstvah izviestimo, koja udajom prestrašena grofica izmisli, da njimi tajnoj ljubavi svoga srca prieteću pogibeo odvrati. —

Grof Dobrinić, koj je, kao što vriedni čitatelji znadu, Jadvigu prosio, bijaše nesamo naobražen već pošten dà i velikodušan plemić, koj nebi jamačno nikad željeo bio, da mu se ma i najvručja želja, kojom bi sreću života drugomu razorio bio, izpuni. — Na tih njegovih veledušnih svojstvih osnovala je grofica, koja plemenitost srca mu dobro poznavaše, svoju osnovu, da mu tajnu svoga srca odkrije, misleć, da će ga time sklonuti moći, da svoju ponudu opozove:

Kratko pisamce, koje Dobrinića k Jadvigi na razgovor pozva, odposla ona odmah zatim — i očekivaše bojazljivo trenutak, koj je imao stvar, koja se njezina srca ticaše, odlučiti. — Zamišljena i bliedja nego drugda čekaše vitka ta prilika u jednom naslonjaču čiste si sobice. Tankimi prozornimi prsti nježne desnice poduprla si je umnu glavicu, koju istom digne, kad je njetko zavešena vrata mirne sobice na tiho kucanje oprezno otvorio. —

Vičnim naklonom stupi pozvani grof u sobu. Vele izobraženi muž očekivajuć sasvim drugo očitovanje neprepusti točno doći, premda se je tom pozivu čudio.

Poslje običnih naklonah i udvornostih, posjednu oba.

— Gospodine grofe — započe Jadviga, koja se je medjutim malo ohrabrila, ali ipak još svejednako nesjegurna govoriti — ja sam Vas zato umolila, da k meni dodjete, jer želim prama Vami iskrena biti — —

Sramiti bi se morala, kad bi kadra bila prevariti onog čovjeka, koj me ponudom imena i ruke svoje udostoji — — —

— Da tako ljubka i umna angjela dobije! — primjetne grof udvorno presjekav joj tako rieč — jer kako vidim su Vaši štovani roditelji Vam, milostiva grofice, priobćili molbu, čije bi uslišanje sreću moga života utemeljiti moglo. — — Stoga se usudjujem moju prošnu — koji bi možda već prije — —

— Potrpite se dobrostivo još jedan časak: — primjetne brzo Jadviga — prije nego Vašu častnu ponudu prema meni ponovite, moram Vam svoje srce odkriti — njegove slaboće — njegovu tugu predočiti.

Odmah bez obzira, kano da je na božjem divanu odkrije sada krasna djevojka tajnu djevičanskih si njedarah, svesrdnu si ljubav prema svom izbavitelju od početka ća sve do zadnjeg prenesrećnog dogadjaja, koj joj toliko veselja a još više tuge prouzroči — a kad bje na koncu svečano izrekla, da je ona čvrsto odlučila, da će odaljenom ljubovniku njekoč zavjerenu vjernost postojano držati — doda prostodušno oslanjajuć se na plemenitost duha njegova:

Sad kad sam Vam najsvetiju tajnu srca svoga povjerila, i mojim bezobzirnim pouzdanjem dokazala, koli duboko štovanje prama Vami radi Vaših plemenitih pomislih gojim; — sad, tako bar mislim, bit će lasno Vašem odličnom srcu udariti stazom, kojom da idete, ovdje, ako baš ne dužnost to ipak sažao zahtjeva.

Grof Dobrinić bijaše natoliko čovjek od svieta, da nije svog začudjenja nad ovom nenadanom viešću, koja sve njegove sladke nade najedanput i toli nemilo uništi, izjavio. On indi odgovori izza dulje stanke, za koje se je, kao što se je u njegovih tronutih potezih vidilo, težko u duši borio, poljubiv Jadvižinu rućicu drhćućim glasom:

— Bog sačuvaj; neću, da Vašoj sreći na put stanem. Moja ljubav, milostiva grofice, nije sebična — — — a opet izza kratke stanke primieti sve većim ganućem uzdahnuv: — Dakako nadao sam se, da će mi Vaša nježna malena ručica oči zaklopiti — Vaše suze na moj grob pasti. —

Nu sad je sve prošlo! — — — Oprostite mi bol, koju Vam mojom ponudom prouzročih! —

Ta akoprem nenadana plemenitost duha uze grofici skoro svu snagu i mal da nenadvlada ganuće plemenita joj srca, nu i to čuvstvo prodje a ona čvrsta nakana u vjernu srcu odvažne djevojke zadobije prijašnji mah — kad oporaviv se, da tronuta grofa utješi, progovori svojim nježnim u srce dirajućim glasom ovako:

Jel de, gospodine Dobriniću, Vi se nesrdite na me radi toga? — Vaš visoki duh shvača, da ja nisam uzdajućeg se srca prevariti smjela, jer kako bi ja istinitu ljubav obećati — Vam kao suprugu ruku pružiti mogla — kad mi srce svejednako istom vjernošću za drugog kuca!

Pošto je to, prem vele odvažno, to ipak ganutim glasom rekla bila, prene se grof, kao iz nesviestice, koja je, pošto bi odreku, koju smo prije napomenuli, izreko, sve njegove snage nadvladala.

Na Vas da se srdim? — reče timi riećmi skoro uzhićen —

Ja da sam kivan na onu, koja moje srce toli štuje! Ne mila djevojko, baš da bi se i htjeo ljutiti, nebi nikako mogao! — i molećim glasom doda — Samo jedno molim Vas, da momu srcu, koje za utjehom gine, dopustite, da mu ostanete prijateljica — i da mu dozvolite, da se Vašeg družtva uživati smije! —

Ljubeznom uslužnošću dozvoli Jadviga, kojoj je sad odlanulo, toli smjerno zamoljenu dozvolu, i tad se jedan časak činjaše, da je sad taj predmet, koj je toliko nježnosti zahtjevao, za sad dovršen i svom svojom neugodnošću odstranjen. —

Ali doskora zavlada opet njeka zabuna i dosadanji razgovor, kog je grofica riedkom vještinom zametnula, poče opet zapinjati. Stoga poljubi niemo Dobrinić hladnu joj ručicu, nakloni se duboko i ode. —

Skočiv u kola vikne slugi: Brzo kući! — i domala sedjaše već u svojoj sobici i plakaše, prikriv si lice rukami, dočim Jadviga, dobro znajući, da je svoju dužnost učinila, o sretnoj budućnosti sanjaše.

Začudjenje bijaše veliko, kad jednom glas puče, da je grof Dobrinić groficu Oholićevu zaprosiv košaricu in optima forma dobio. —

Tad se izprva svašta govorilo, nu najposlje se svi slože u tom, da se je blieda grofica tajno udati morala.

Nu zato se ona nije glave razbijala — samo kad joj ruka prosta osta — samo kad je svojoj ljubavi prieteću pogibelj sretno odvratila! — —

Strogi otac, kog je na Jadvižinu molbu sam Dobrinić o svom odstupu ubaviestio, znao je dobro tko i kako je grofa prinukao, da odstupi.

Razdražen i u najvećoj jarosti mućio je od tog vremena tužnu djevojku proti svojoj dosadanjoj navadi za ništa nemareć kod svake prilike neprestanimi prekorkami, te joj predbacivaše, da nemareć za čast i poštenje jošte uviek misli na čovjeka, koj nije niti pomisli vriedan.

Taj neobićni postupak, koj se svakim danom pogoršavaše, bio je kadar i onako bolnu ćud Jadvižinu tako uzburkati, da ju žestoka bolest popane; kad opet ozdravi, svjetovahu liečnici, da radi promjene zraka i zabave ide u toplice. Stoga se dade grof, kog kćerkina bolest malo ublaži, po liečnikovu savjetu nagovoriti, da ide sa suprugom i kćerkom u Slatinu.

Grof Dobrinić, koj se je uviek Jadvizi približavao, premda nije nikad zato dosadjivao, dà ni mirovao nije dok mu nisu dopustili, da svejednako obožanu boleststnicu njekoliko putah posjeti, sprovodi Oholićevu obitelj u Slatinu, gdje ga, kao što već napomenusmo, grof za vrieme svog odsuća za branitelja svoje obitelji izabra, koja u strašnom nemiru pod njegovom obram-

bom u toplicah ostaše — i uklanjajuć se svim sjajnim družtvom samo u očekivanju življaše.

Dočim smo tim načinom zanemareno nadomjestili, to smijemo sad bezbrižno tugujuće gospodje tješenju njihova uslužna branitelja prepustiti, te možemo, sliedeć brzomu tieku dogodjajah, brzo putujućem grofu sliediti u bližinu onog mjesta, gdje Romeov i Julijin nagrobnik već mnogom pjesničkom oku još uviek sućutljivih suzah izmamljuje.

Sve zapreke, koje su putovanje u ono ratno doba toli ogorčale, sretno nadvladav dodje stari grof do Verone — u ondašnji glavni stan junačkog, na čelu svoje vojske borećeg se cara Franje Josipa; — gdje mu istom izza duljeg uzaludnog traženja sina si Artoju naći za rukom podje.

Veliko bijaše veselje mladog vojnika, kad mu tako nenadana sreća u dio pade, da si mnogoštovanog otca ogrliti mogaše. Nu tu radost sastanka ogorča tuga, što nije kadar bio brižnom otcu boljih viestih o udesu Milanovu donieti — a ta žalost se tek onda ponješto umanji, kad mu po drugiput otac viest, koju mu Krugljić saobći, priobći.

Na temelju ove podosta neizvjestne viesti koja uzprkos svemu revnomu propitkivanju ipak jošte uviek jedina, najsjegurnija bijaše, popitao je raztuženi otac njekoje dobro mu poznate častnike, što da mu u tom

težkom poslu činiti valja. — A buduć da ga svi ovi, — medju kojimi takodjer njekoji visoki častnici bijahu, svjetovahu, da za dozvolu umoli, da smije osobno sina svoga odkupiti, to se požuri, da taj u tih okolnostih jedino pametni naputak tim prije sliedi, što mu je zapovjednik vojske, koga je za potriebita pisma zamolio, tu ponješto bodreću viest priobčio, da je medjutim Milan častnikom postao, i da će time svoju nakanu tim laglje izvesti moći.

S putovnicami i potrebitimi punomoćmi otidje brižni otac već jutrom drugog dana, nežaleć nikakve muke niti truda, praćen blagoslovom svog prvorodjenca iz austrijanskog tabora, i stigne drugi dan izza nebrojivih težkoćah i mukah u Cremonu, gdje bi neprijatelj utaboren, i gdje je po Hinkovoj napoviesti bolestno si diete naći mislio.

Već je dva dana tužni grof u Cremoni boravio, a premda je za to vrieme, kao što mu to francezko vojničko zapovjedničtvo uslied njegove molbe dopusti, po mnogobrojnih kućah, koje su sada kao bolnice upotriebljene bile, od broja do broja, uz stube niz stube ranjena si sinka tražio; to mu ipak uzprkos najrevnijem izkanju, — uzprkos svoj uslužnosti, kojom ga njekoliko uhvaćenih austrijanskih liečnikah u tom težkom poslu podpomagahu, svi trudovi i svi napori bezuspješni ostadoše.

Tad istom, kad je već skoro sva nada iz njegova razcviljena srca izčeznula a bezčuvstvena bojazljivost srce njegovo svladala, nadje nevoljni otac u jednoj, sad takodjer za bolnicu upetrebljenoj stražnjoj sobi gostione »al capello nero« ranjena vojnika N . . . te pukovnije, koj ga akoprem baš ne povoljno, to ipak izvjestno ubaviestiti mogaše, da je Milan doduše jedno vrieme u toj sobi do njega ležao, nu nedugo radi prostora s još njekoliko u Piacenzu odpremljen bio.

Na tu viest, koje mu nijedan upisnik nepotvrdi, nu koja ipak kloneću mu dušu novom nadom okriepi, otidje otac, uhvativ se, kao nesretnik, komu se je brod razkršio, slabe te nade, još isti dan iz grada, i prispie pretrpiv toliko mukah, kao na putu ovamo, u Piacenzu, gdje je General Trochu zapovjednikom bio.

Iz nova započme ovdje moljakanje, propitkivanje i traženje — nu kao i u Cremoni bijaše i ovdje izprva uzaludno — jer u nijednoj od mnogobrojnih bolnicah, koje su mu pravom francezkom uslužnošću otvarali, nepodje brižnu otcu za rukom milo si diete naći: — Ali još mu nebjehu sve šajke potonule — još mu preosta, da one bolnice, u kojih su prosti vojnici ležali, preišće! Milan bo bje kao kadet ulovljen, dakle kako bi mu u dio pasti moglo odlikovanje, da bi si na polju časti zadobljenu ranu u istoj sobi s častnici, koji su na istom bojištu ranjeni bili, liečio. — —

Baciv se u kola započe neumorivi grof novo još žalostnije traženje, nu komu sad najbolji uspjeh bijaše — jer već u trećoj bolnici pade mu neizrečiva sreća u dio, da je nadjena si sina, koj se je natoliko oporavio, da je već ustajati mogao, na ljubezno otčinsko si srce pritisnuti mogao.

Jedva jedanput vidim te opet jadno diete moje: reče ganut otac ogrliv po drugiput blieda mladića, dočim mu već mnogo godinah nepoznate suze na oči navališe: Jedva još uzmogne nadjena sina zapitati: — Kako ti je moj sine? — Tad pako ostavi ganuta otca glas. Glasno jecanje otme se oholim grudim, koje su kadre bile tako dugo duboku bol, koja ih paraše, muke podnositi.

Izvanredno tronuće ovog muža, koj inače toli kriepke duše bijaše, bilo je toli veliko, toli zanosito da su istim bradastim vojnikom, koji svuda naokolo ležahu, i koji su jamačno dosta srca parajućeg plakanja i jaukanja vidjeli, mnoge tajne suze na oči skočile.

— Ah mili otče sad mi je sasvim dobro, sad sam opet jak! — odgovori poslje male stanke, u kojoj se pretrpljena tuga i radost zajedno borahu, ne manje tronuti sin, a zatim u nježnoj brizi, da si omiljena otca utješi, iztrgne mu se iz naručaja te nastavi razgaliv si mladjahna prsa ovako: — A radi moje rane nebrini se, ljubezni otče, jer ona je kao što sam opaziti možeš,

već skoro sasvim zacjelila, zato ću ja s njekoliko svojih drugovah za koj dan u Aleksandriju odpremljen biti —

Što, ako Bog da, neće biti! — primetne otac izvukav pisma — jer ja imadem sva pisma, koja su k tvom odkupu potrebita kod sebe. I tvoje uzvišenje, koje si ti na polju časti osobnom svom hrabrošću krvavo zaslužio, uzeo sam sobom!

Brzo proleti bliedi mladić očima pismo, koje mu otac dade, i u kojem bijaše njegovo uzvišenje, a zatim reče više sjetan nego radostan:

Dakle postadoh častnikom! — — —
Ta nisu niti znati mogli, dali još živim! — — — I bez uzvišenog požrtvovanja junačka lovca, koj me s bojišta, gdje me biedna sjegurna smrt pod kopiti konjah čekaše, digne i kao slabo diete na svoja muževna ramena uprtiv, nemareć za svoj spas, branio nebi jamačno nikad Tebe, mili otče, već vidjeo. —

A to mi sad istom kažeš i neimenuješ onoga, komu tu nenaplativu uslugu zahvaliti imadem? — — O kaži mi, gdje je taj junak, koj te je izbavio, gdje je muž, koj mi je diete uzdržao? Neka pred me dodje, a ja ti se zaklinjem, da ću ga kao mog najvjernijeg prijatelja paziti! — reče sjevajućimi očima, nježno ga ukoriv zahvalni otac.

Ah odavna već je otišao od mene! — odgovori Milan nujno — Taj junak nemogaše sromote ulovljenja

podnositi, on dakle izvede svoju smionu nakanu, i oslobodi sebe sama, uzprkos ranjenoj mišici, koju mu, kad me je junački branio, jedan zuav s traga prestrielao, nebojeć se nijedne zaprieke nijedne težkoće.

Moja ondašnja velika nemoć nedade mi, akoprem mi to najvručja želja bijaše, da i ja kod tog poduzeća udioničtvujem — a samo sveto prije njegova odlazka zadato mi obećanje, da će Tebe mili otče o mom stanju ubaviestiti, mogaše čuvstvo samoće i bezutješne ostavljenosti ponješto utažiti, koje mi se po odlazku onog poštenjeka u dušu uvuče. — — —

Zar nisi nikakva lista, nikakve viesti dobio!? —

— Jesam, moje diete, njeki me Krugljić ubaviesti pismeno o tvojoj nesreći i kaza mi, gdje te imam tražiti — vrati zamišljeno mrgodast grof.

Hinko Krugljić tako se upravo zove onaj, koj me je toli veledušno izbavio. Znadem da je rieč držao! —

Tomu junaku pripada mili otče, tvoja prije izrečena priznaja i moja vjekovita zahvalnost, moje vjekovito prijateljstvo! —

U svako drugo vrieme bilo bi to nepovoljno ime u duši grofa, koj nije tako lasno praštao, neodoljivu gorkost uzbudilo, nu u tom trenutku, kad mu je tronuto srce našav sina, za kog je mislio, da ga nikad više vidjet neće, u najvećoj razkoši plivalo, nije mogao mrziti onog, koj mu milo diete toli hrabro od sjegurne

smrti izbavio. Ali takodjer ona stara mržnja, koja je već odavna u oholu grofovu srcu zavladala, nije mogla najedanput izčeznuti. Da dakle svaki dalnji razgovor o toj za oholo srce toli neugodnoj stvari presječe, obrati se grof k sinu te mu stade o miloj majci i ljubeznoj sestri pripoviedati. A akoprem je željeo s mjesta, gdje ga je sve opominjalo na sve boli, koje je njegov ljubimac pretrpio, što prije otići, to je ipak prije na sva Milanova o milih kod kuće ostavših odgovoriti morao, nego je za dozvolu umolio, da smije sina sobom povesti s mjesta, gdje je Milan tako dugo tugovao i bolovao.

Uljudan, kao što je svaki francez a još više svaki višji častnik, zapovjedi general Trochu, saslušav prošnju grofovu bez ikakvih prigovorah svom pobočniku, da sastavi sva službena pisma, koja za oslobodjenje sadašnjeg podporučnika Milana grofa Oholića potrebita bjehu, te ih pozove na prijateljski zajutrak, koj poziv bjehu otac kao i sin prisiljeni primiti, a kod odlazka savjetova im, da se tako mnogim nepovoljnostim uklone, da Milan gradjanske odjeće obuče.

Učinivši to, što im uljudni francez vele probitačno kao što posljedak pokaza, savjetovao, stignu otac i sin sretno u Veronu njekoliko danah prije ugovora u Villafranki, gdje Artoja milog si brata radostne suze roneć ogrli, te se sa svom silom ćutljive si duše sladkom radovanju vesela sastanka prepusti. —

Jer čovječje srce, ma kucalo i pod svilenom bogato urešenom baljinom najmogućnijeg muža na svietu, dok se nije varka i zloba unj uvukla neće se nikada odučiti onih čuvstvah, s kojimi je nebeski otac uresio dušu čovječju.

IX.

Kroz krasan briestov drvorod oko gostione u Slatini uzduž sjajne sbornice hodaše jednog večera na koncu kolovoza 1859 mlad krasnolik mladić. Pristalo štukasto odielo, koje mu stas još poljepša, označi ga lovcem, te mu osobito dolikovaše. Činjaše se takodjer, da je u bliedih kupaocih probudio pozornost, svi bo gledahu liepog premda nješto bliedog vojnika, na čijih se muževnih prsiuh dvie kolajne blistahu, a mnoge nazočnih krasoticah rekoše: To je najljepši podčastnik, kog sam ikad vidjela.

Ali jao! o lievom bedru nevisjaše britka sablja, a desne ruke nebijaše, dočim je u lievoj ruci lahku batinicu držao.

Medjutim ova okolnost umnoži zanimivost, s kojom su se svi mladom vojniku divili ili ga takodjer žalili. — Tako je taj naš momak već njekoliko putah drvoredom prošo, kad se iz tako zvane poštarnice njekoliko gospodjah s više gospode i šetalištu približavahu.

Naš bezruk vojnik išo je baš nakićenom tom družtvu na susret i već se mu do četerdeset koračajah približi, kad vitak mladjahan častnik, odjeliv se najedanput od svoga družtva šetajućem se vojniku pohrli, te ga srdačno ogrli.

Krugljiću moj prijatelju, moj izbavitelju! — reče mlad častnik, pokriv Hinka, kog su štovani čitatelji sjegurno već prepoznali, svojimi cjelovi. — To mi je doista ugodan, sretan sastanak! — A hvala budi dobromu slučaju, koj mi priliku pruži, da svojim milim onog junaka predstaviti mogu, bez čijeg požrtvovanja bi težko ikad svog Milana ogrlili bili. —

Ovimi iskrenimi riečmi odvuče on vojnika, koj se tomu ponješto opiraše, k svojoj obitelji.

Hinko nebi jamačno nikad na to pristao bio, da se još jedanput razoritelju svoje sreće predstavi; da se nije kad obstojećih okolnostih svako nećanje tako naravne stvari pristojnosti protivilo, budući je šetajuće se družtvo, dok su se oba srdačno grlila, već sasvim do njih došlo.

Evo mili moji mog prijatelja, junačkog Krugljića, kog sam Vam već toliko putah imenovao, i čija su hrabra prsa, koja sad dva počastna zaisto zaslužena znaka naše vojske riese, kad su sried najzešća boja ubojite striele prietile, mene nemoćna štitila — reče sjevajućim okom i drkćućim glasom, k svojim pristupiv zahvalni mladić.

Pristojnošću, koja već odavna našeg junaka odlikovaše, nakloni se naobražen neplemić boljarskom družtvu, koje stane i prosta pridošlicu ponješto zatečeno primi.

Sad nasta podulja muka, koja bi svojom neugodnošću jamačno sve liepe nade, koje je iskren Milan ob ovom, kako ga nazva, sretnom sastanku vatreno gojio, uništila bila, da nije Artoja još u vrieme svih obličnostih odloživ s njekoliko zahvalnih riečih izbavitelju brata si čestite desnice pružio, i time dosadanju muku vješto prekinuo.

Al jedva se opet prijatan razgovor počme, kad se najedanput uzklik užasa biednim ustam Jadvižinim izmakne i družtvo prestraši, ježurine bo ju prihvate, budući je istom sad, kad je Hinko, da uslužno pruženu ruku primiti uzmogne, iz svoje ljevice štap pustio — biedna djevojka opazila nesreću, koja je tielo ljubeznikovo osakatila.

Dok još nisu tudje znalične oči stvar promotrile i za svoje blebetanje žudjena gradiva zadobili, zabušuri grofica, brzo se razabrav, povod strahu kćerkinu onom osobitom vještinom, koja obično gospodjah od svieta nikad u mučnih položajih neostavlja.

Vidite gospodine Krugljiću — reče — da naša kćerka duboko osjeća nesreću, koja je subojnika milog joj brata stigla i koja ju punim pravom na moguć-

nost gubitka sjeća, kojeg ste samo Vi svojim osobnim požrtvovanjem odstranili. —

Milostiva grofice, svaki vojnik, komu je srce kako valja, scienio bi se sretnim da bi mu to kao meni učiniti bilo! — odgovori smjerno naš čestiti Hinko oboriv oči, da kojim brižnim pogledom neizda sućuti, koja mu radi Jadvige dušu uznemiravaše.

Nipošto moj gospodine! — stane napokon svejednako još zabunjen i stari grof — To je već drugiput, što mi toli veliku uslugu učiniste! — — Stoga bi mi najvrućja želja bila, da mi se što prije prilika pruži, da Vam moju harnost pokazati uzmognem. Medjutim osudjujem se Vas iskreno uvjeriti, da ste nam uviek dobro došli i da se u svaki čas kao dobrodošo prijatelj kuće smatrate. —

Grofove rieči bjehu na koncu sve dobrovoljnije i nitko nebi bio griešio, koj bi bio mislio, da su se misli grofove promjenile, te da mu je govor iskren. Medjutim Hinka nemogaše ipak uzprkos svemu tomu ta nenadana prijatnost tako lahko zanieti; jer rana, koju ista ruka, koja mu se je sada toli prijatno pružila njegovu biednu srcu zada, bje preduboka, odviš bolna da ju sa njekoliko liepih riečih izcieliti mogaše — i očevidno vidlo se je da počinjene i velike nepravde još zaboravio nije, kad je razoritelju svoje sreče doduše uljudno, nu odlučnom hladnoćom ovo odgovorio.

Vaša ponuda gospodine grofe časti me osobito; al ipak Vas molim, da mi dozvolite, da se njom neslužim — jer moj družtven položaj mi nedopušta, da se tim uljudnim odlikovanjem poslužim.

Zašto ne gospodine Krugljiću — stane grofica živahno iz nova — Vi nećete kao podčastnik, ne kao sin krčmara k»vrču« bez čina i naslova nas posjetiti; nego Vi ćete kao izbavitelj moje djece, dakle jamačno najljepšim imenom, koje zahvalna majka više cieni, nego časti i dostojanstva tašta svieta, u mojoj kući uviek dobrodoći. —

Nježni zahvalni pogled iz suznih očiuh kčerkinih nagradi dobrostive rieči proiztekavše iz ustiuh nježno ćuteće majke, dočim prešav na ljubovnika nastojaše, da privolu na to izprosi.

Al postojan u svojoj nakani osta naš prijatelj, koj ukloniv se molećem pogledu Jadvižinom, ponude grofičine takodjer neprimi.

Duboko sam osviedočen o dobroti Vaših veledušnih riečih milostiva grofice — reče ali žalibože nemogu, da bi baš i željeo, Vašu častnu ponudu primiti; jer namjeravam malu otčevinu prodati i sa siromašnom starom majkom i još neobskrbljenom braćom milo si rodno mjesto ostaviti i se koj god domaćoj vojničkoj nemočnici smjestiti, gdje mislim, ukloniv se spletkam opaka svieta u družtvu milih svojih, koji su radi mene

toliko žrtvovali, pretrpjeli, moj dalnji život u miru sprovoditi. Liepo Jadvižino lišce probliedi kod tih riečih, koje joj čvrstu odluku ljubovnikovu naviesti. Grof pako pokuša još jedanput odloživ svu svoju dosadanju oholost, da svojoj dobroj namjeri važnost pribavi.

Ako štogod za Vas učiniti mogu — reče poluglasno — to se barem na me obratite, —koj — budimo iskreni — Vami, moj dragi gospodine Krugljiću mnogu štetu popraviti ima.

Ali samo hladan naklon steče grof za svoju uljudnu izpričanu ponudu, premda je suza, koja medju tim niz bliedo lice Jadvižino kapnu, sad čvrstu odluku Hinkovu skoro uzkolebala; premda bijaše muž, čij je značaj sijaset težkih kušnjah života slavodobitno nadvladao.

Da se indi svim daljnim kušnjam, koje mu uzbibano srce parahu i zualičnu pozoru više bezposlenih šetaocah, koji su prisluškujuć već kojegdje postajali, za vrieme ukloni, požuri se Hinko, da, učiniv se vele trudnim, ličnim naklonom grofovsku obitelj ostavi i otidje s Milanom, koj svakako poštenog vojnika sprovesti hotjaše, zamišljen u svoj siromašni stan, dočim gospodsko družtvo u očevidnom tronuću započetu šetnju nastavi.—

Ugovor u Villafranki omogući, da je grof povrativ se u Veronu, za svoja dva sina, od kojih jedan od rane drugi od pretrpljenih mukah bolježljiv bijaše, dulji dopust izprositi mogao.

Sa milimi si sinovi krvlju napojenu italjsku zemlju ostaviv, imao je otac već poslje njekoliko danah za pretrpljenu pečal i tugu liepu zadovoljštinu: oba sina sretno u naručaj supruge i kćerke, koje još sveudilj u Slatini bijahu i koje je već prije o svom došašću ubaviestio bio, dovede.

Medjutim ležaše Hinko, pošto je pogibeljnu amputaciju, koja je sad, buduć je izprva liečničke pomoći zanemario bio, neobhodno potrebita bila, običnom odvažnošću i hrabrošću podnio, u Veronskoj vojničkoj bolnici.

Kad je već najgorje boli prepatio bio, pade bolestniku u strašnoj onoj okolini sreća u dio, koju naknadiv mu mnogi prepaćeni jad tamnu noć njegova biedna udesa kao svjetleća zviezda prosjevnu.

Bio je naime otčinski brineći se, veledušni car kad navadnom milošću i dobrotom sve bolnice, gdje njegovi vojnici od častno zadobljenih ranah bolovahu, jednoč svojim visokim prisućem usreći — na očigled čitave svoje sjajne pratnje i k postelji našeg nevoljnika stupio i bezruku Krugljiću radi njegove višeputah pokazane osobne hrabrosti zlatnu kolajnu za hrabrost vlastoručno podieliti blagoizvolio.

Ponosna sladka ćut, koja brabre vojnikove grudi prodrma, kad s malo ali vrlo ćutljivih riečih, jedna darežljiva ruka vitežkog vladaoca na njegovu ramenu počivaše, dočim druga pred veselim okom najvišji počastni znak naše brabre vojske na crvenobieloj vezanci držaše — to opisati nije moguće. —

Stoga ćemo samo još kazati, da je to odlikovanje čiju vriednost svietla ruka uzvišena darioca još uzvisi, zdravlje našeg delije tako pospješilo, da je već početkom Kolovoza, kao najbolji oporavljenik iz škodljiva za njegvo zdravlje podnebja italskog, u svježiji zrak sjevernije ležeće domovine odpremljen biti mogao. —

Radostni uzklik, koj samo iz srca proizteći može, koje je nenadanom srećom najedanput od mnogogodišnjeg patenja oslobodjeno izlanu se biednoj majci, kad Hinko jednog liepog ljetnog dana izza godinah opet na otčinski prag stupi,

Sinko moj — moj mili — ljubezni Hinko! — Bože o Bože veselje će me ubiti, zače tronuta majka koja s prevelike sreće jedva govoriti mogaše, te ogrli drkćućimi rukami ne manje ganuta sinka.

Tiha i sveta stanka sliedi — jer dvie su duše, koje neokaljane griehom onomu, koj nad zviezdami stoluje povoljne bijahu, molile. — — A onda kao da biedno

materinje srce, u kojem je dosad samo najgorja tuga i žalost vladala, nemože nenadanog veselja podnieti, omaknu se nemoćna moćju tog u srce dirajućeg trenutka svladana starice iz jedine, za snašnu podporu nedostatne ruke, ta padne onesviesćena na nam već poznatu klupu, koja još sveudilj na svom starom miestu pokraj goleme peći stojaše.

Majko — ah mila, ljubezna majko! — Progledajte te blagoslovite biednog si sina! — umoli sad jecajuć Hinko, klečeć pokraj onesviešćene majke.

Žalostni ili više sdvojeni glas tih riečih, koje se u materinjem srcu odjeknu, probudi opet doskora staricu, koja sad omršavljene si ruke svečano uzdigne i ljubezna si sina sa drkčućim glasom blagoslovi, — jer bez materinjeg blagoslova neima sreće na tom svietu. A kad napokon, sasma se oporaviv, presretna mati ustati mogaše, pogleda neizriećivim ponosom pocrnjeno od sunca lice i sokolovo oko junačkog si sina; dočim brižnom rukom guste prame s njegova lica sgladi, te ga pod množinom ljubkih imenah, koja samo iz majčinog srca tako proizteku, na visoko mu čelu poljubi.

Sad gdje bi poslie prvog radostnog zatečenja prvi uzdrmajući utisak posve nadvladan — sad se je istom razveseljena Neža svoje nenadane sreće u podpunoj mjeri uživala, nesluteć, kolika ju tuga čeka: — Hinko

bo bijaše bornu si kabanicu, koja mu je stas podpunoma sakrivala, sve dosada brižno zadržao, te tako nije mogla sve dosad opaziti strašnog osakaćenja, koje je tjelo ljubimca njezinog tako nemilo nagrdilo.

Strašna bol uboge starice bijaše kod saobćenja tužne te viesti, koju joj Hinko sam priobći, tako silna, da mi iskreno priznajemo, da naše slabo perce toliki jad dostojno opisati kadro nije, te s toga od tog odustati moramo.

Ali pravo se kaže, da se u vremenu sve rane izlieče, tako zacieli s vremenom takodjer i ta ljuta bol materinjeg srca, što jošte i muževna sviest našeg junaka veoma olahkoti, a već za razmjerno kratko vrieme mogla se je pobožna majka, hvaleć Bogu, što joj je milog sina uzdržao, u nepromjenljivu nesreću povesti.

Uljudno skidoše najstariji seljaci svoje šešire pred našim Hinkom, kad je uz ponosite majke prvi put u nedelju u crkvu išao. — Zatečeni pako momci gledahu izbuljiv oči i razjariv ralje sjajne počastne znakove, s kojimi bjehu urešena junačka prsa još sveudilj krasnog vojnika.

Tako štovan od starijih, zamjeren od ženah i djevojakah, a zavidjen od mladićah i muževah ciele okolice, proživi Hinko u krilu proste si obitelji njekoliko danah prije napomenutoga sastanka u Slatini do onog časa, kad je u Toplice otišao, gdje se je na državne

troškove, kao što mu to kod odlazka iz bolnice rekoše, liečio. — —

Uz dulji borav u Slatini nemogaše Milan, koj je sa svom silom iskrenog srca svog izbavitelja ljubio, miloj sestri, koja mu sve povjeri, svoje pripomoći uzkratiti, tako da se je više putah, ali to uviek u njegovom prisuću dogodilo, da su se Hinko i Jadviga susreli, te onda uživali sreću ljubeznog razgovora.

Koj je ikada ljubio, može si bolje, nego smo mi to kadri opisati, neizmjernu sreću predstavljati, koju oba ljubeznika oćutiše, kad su se poslie toli dugog i žalostnog razdvoja opet mogli u bistre oči gledati, te medju sobom one sladke rieči mienjati, koje samo zaljubljenici izustiti znadu. Jedan drugoga uvjeravaše o vjernoj svojoj ljubavi, koja je uzprkos svim zapriekam i težkoćam jošte uviek u vjernih grudih živjela.

Tamna i žalostna prošastnost činjaše im se kao oblak, koj bijaše samo za jedan trenutak jasno obzorje njihove sreće potamnio, — Tako prodjoše kod sličnih razgovorah dnevi kano sati, jer Bog lelja im dade ružičasta krila svoja.

Tako dodje zlatna jesen sa svojimi plodovi. — U družtvu svoje obitelji ostavi grof Slatinu te podje na svoje nam već poznato dobro blizu Završja. — I naš Hinko svrši dobrim uspjehom liečbu, te se povrati malo

zatim u krilo svoje obitelji, gdje je svom silom nastojao, da malo zanemareno dobarce opet uredi.

Sve prijašnje oprezne naredbe odstraniv, uze grof ovaj put Jadvigu sa sobom na dobro, te tako bijaše posriedovanjem Milanovim moguće, započete u Slatini sastanke naših ljubovnikah ovdje nastavljati.

Bijaše već na koncu jeseni, berba bijaše već oddavna prošla, a jošte uviek bijaše Oholićeva obitelj na svom dobru, jer Artoji i Milanu bijaše težko oddieliti se od omiljene si lovne zabave. — Hinko pako, komu već sreća u dio pala, sastati se sa obljubljenom djevojkom, bavio se je svejednako s uredjenjem svog zanemarenog i pustog imanja.

Bijaše jednog neugodnog jesenskog dana. Guste magle, koje bijahu cielo jutro sjajno lice dobrohotnog sunca zavistno zastrli, bijahu upravo sada od postojanog protivniku razćerane. — U podpunoj sjajnosti svietleć se bacaše sunce zlatne si zrake na sve strane te pozlati riedke listove; koj uzprkos mrazu jošt uviek na golih granah visjahu. — U kratko da kažem bijaše dan, kao što po onih krajevah u mjesecu listopadu biti običaje; kad jedan konjanik, koj je putem Krugljićeve kuće jahao cielu mladež selsku uzbuni. — Ali nesamo nadobudnu mladež, već i sve tetke i strine raztezahu si pamet, kako da se taj izvanredni dogodjaj tumači, da je cieli konjanik sa konjem, sabljom i ostrugami u krčmu »k vrču« unišao.

Mi pako kao stari Krugljićevi poznanci nećemo se uzalud utruditi raztezanjem pameti; već hoćemo, služeć se svojeg prava, sasvime ustručno u sobu unići, da uzrok ovog neobičnog dogodjaja in facie loci iztražimo.

Kod pendjera blizu poznatog velikog stola stojeć, bijaše Hinko službeno njeko pismo sa pečatom P.. skog vojnog zapoviedničtva upravo otvorio, a sada pročita upravo radostnim licem pismo, koja službenim niemačkim jezikom pisana, ovako glasi:

»Armee-Verordnungsblatt Nr. 5.

Der in Folge schwerer Verwundung vor dem Feinde am rechten Arme amputirte, mit der goldenen und silbernen Tapferkeitsmedaille erster Classe decorirte Oberjäger Heinrich Krugljić ist mit dem Character und der Pension eines Unterleutenants zweiter Classe in den Ruhestand zu übernehmen, wobei weiters bewilligt wird, dass demselben zur verrechnungsfähigen Dienstzeit zehn Jahre hinzugezählt werden. Wien etc.«

Tiho predase smrmljajuć poče Hinko čitati, ali sve više i više razumljivije postade njegov glas, tako da su svi prisutni ujedno š njim za odlikovanje saznali, koji hrabromu vojniku u dio pade.

Ali i ćá u grad dopre glas o nenadanoj sreći našeg junaka, a već poslie pol sata dodju Artoja i Milan u ubogu kolibicu, koja danas stan neizmjerne sreće bješe, da pozdrave našeg junaka okan brata i druga.

U nesreći čovjek stoprv život prouči. To je nepobitno dobra izreka, ali za nikoga toli istinita, kano za ohola čovjeka, koj nepoznavajuć hude sreće misli, da š njom po svojoj volji vlada, dok ga prieteće striele približavajuće se nesreće neubavieste, da se ipak njekom biću klanjati mora, komu smo mi svi umrli, ma bili u kukavnoj kolibici ili u sjajnom kraljevskom dvoru rodjeni, podložni.

Premda je, pravo govoreć, nemila nesreća s grofom Oholićem dobro postupala — to je ipak ona nesreća, koja mu je prietila u osobi milog si sina, u toliko one ostarjele predsude uzrujala — da se je konačno odrekao one stare mržnje proti onomu, koj bi tako očevidno od Boga za branitelja i štititelja ciele mu obitelji opredieljen.

Bezprimjerna, svimi pretrpljenimi uvriedami neuzkolebna plemenitost srca našeg delije, osviedoči ga ipak napokon, da je uzprkos bogatstvu i plemenštini, prava vriednost muža vrli značaj, te će to uviek i ostati, počamši od mladih noguh pa ća do groba. — —

Kad to znademo, neće se štovani čitatelj već čuditi, da je drugi dan poslie nenadanog uzvišenja na-

šeg junaka, sam stari grof u njegovu kuću došao, da mu — kako se prekomjerno prijazno izrazi — osobno očituje svoju iskrenu i radostnu sućut.

Doček, koj kod neuklonive uzvrate polazka našemu Hinku u dio pade, bijaše tako prijatan, da je naš duboko tronuti junak, koj bi pogledom na radostno lice ljubovce svoje sasma uzhićen, ne samo na sve poćućene uvriede zaboravio, već ga je na toliko ohrabrio, da je istu ruku Jadvižinu od starog grofa izprosio.

Dobro ljubezni gospodine poručniče! — Pohodite nas sutra opet, a onda ćete odgovor iz samih ustiuh moje kćeri čuti, — odgovori mu veoma dobrostivo stari grof na bojazljivu prošnju.

Dojdućeg dana na urečeni sat dade se naš Hinko kod otca ljubovce svoje najaviti te unidje u sobu, gdje onaj nanj čekaše, od čije je izreke zavisjela sreća ili nesreća našeg junaka.

Dugim i ozbiljnim pogledom upre stari grof svoje oči u unišavšega, — onda pako razširi ruke, da biednog momka na prsa svoja pritisne.

Njekoliko časovah zatim otvori stara grofica vrata te unidje u sobu, vodeć sa sobom duboko ganjenu, zarumeneću se Jadvigu.

Hinku oči potamniše a dah mu se zapinjaše. — Svečani trenutak bijaše došao, od kog je njekoč sanjao

— Pred njim stojaše krasna dieva u čarobnom uresu krasote i mladosti, da vrloga junaka radi postojane ljubavi po zaslugi nagradi.

»Jadvigo! duša moje duše! hoćeš — možeš li uboga bogalja za supruga si odabrati? !« — zapita drkčućim glasom, u svoju sreću još uviek nevjerujući Hinko.

»Vjernom skrbju kroz cieli život, nastojat ću, da ti nadomjestim, što si ti, ljubezni, u borbi za domovinu izgubio!« odgovori poluglasno ali odlučno krasna djevojka.

Blagosivljajuć sklopiše roditelji ruke, te odvedoše zaručnike do vratah velike dvorane. — Kad se ova otvoriše, bijahu Hinko i Jadviga u sriedini mnogobrojnog družtva, koje osim poznatih nam članovah obitelji većinom iz susjednih vlastelah i drugih poznanacah sastojaše.

Grof Oholić sam naviesti zaručnike, a već poslie njekoliko nedeljah budu u svečano nakićenoj selskoj crkvi u prisuću mnogobrojnog pučanstva ruke vjernih na uviek sklopljene.

»Krasni su to supruzi — reče nam dobro poznat Dragutin, grofov lovac, koj je medjutim grofovskim lugarom postao, a koj se je svoje Hinku nanešene nepravde već odavna kajao — šteta je samo — primetne žaleći — da su mu vražji Taljani gospodinu Krugljiću jedan kreljut odnjeli, ali Bog zna, jeli mu to baš ko-

ristno nebijaše. — — Bog ga poživi mnoga lieta sa svojom dobrom i krasnom gospodjom sretna i zadovoljna!

Amen! zaključi iz dna srca dobre želje svog muža polag njega stojeća žena mu, koju mi isto tako poznademo, to je Mica.

Mi imademo sada samo jošte dobrostive čitatelje ubaviestiti, da je stari grof Hinku predao dobro, gdje se je Hinko rodio, a Jadviga iz smrtonosnih valovah Dravskih od milog supruga izbavila.

Prije nego roditelji Jadvižini u glavni grad, braća pako k svojimi pukovnijami otidoše, ustanoviše, da će se svake godine u vrieme berbe na dobru sastati. Isti grof Dobrinić, koj se je već prije svih nadah glede Jadvige odrekao, obećao je svečano, da će kod svake berbe i on prisutan biti; samo pod uvjetom primetne šaljivo, da bude kod prvog djeteta kumom.

Ojačana stavi se Hinkova mati, koju Jadviga širenimi rukami primi, pošto bijahu oba braća Hinkova radi polaženja učione u susjednu varoš poslana — na čelo kuhinje, kokošnjakah i mljekaraice u gradu — te je marljivo i revno radila u gospodarstvu mladjahnih sretnih suprugah, koji oddaljeni od buke taštog svieta u miru i pokoju sretan život življahu. — — — —

A Giulietta, krasna Lombardkinja, što se š njom dogodi? —

Uboga krasotica, pošto bi jedinim i zadnjim listom Hinkovim o postignuću njegove svrhe obavieštena — plakala i uzdihavala je cielu noć i cieli dan, — ali malo po malo nestane tuge — — — a ona se uda napokon sa mladim jednim kontadinom.

Krabuljni ples

ili

čudne sgode nesretna supruga.

Kola su podvezena. Ganovit oproštaj započme.

»S Bogom, Slavomile! Još jednoč ti izručim mog mopsa i malu Dianu. Pazi na nje, te se ponašaj tako, kako se mužu u tvojih godinah pristoji.«

Slavomil Pamplić nemogaše od suzah govoriti. Plačuć poljubi svoju ženu te ju u kočiju rine. Bić puca a kola odlete.

»S Bogom!« zavrišti tužna žena, koja bielom maramom namahivaše.

»S Bogom!« izusti jecajući najjadniji svih muževah. suza bi iz kamena udarila.

— S Bogom ti polovice života moga, ti zviezdo sreće moje, ti boginjo duše moje!

Poslie ovih provalah ljubezne sdvojnosti i pošto kola i zviezda njegova sreće za bližnji ćošak zamakoše, povrati se nikom u svoj stan, duboko ožaljen od znaličnih susjedicah, koji bijahu kod pendjera ganoviti taj prizor sačuli. — Ali jedva što dodje u sobu svoju odbac lukavac krinku bolne tuge te se predade radosti.

Živio, žena mi je otišla! izklikne živio, kakov ću ja sada život započeti, nastavi te udari debelog mopsa, koj je začudjen ovaj izvanredni prizor gledao, tako nogom, da se je burlikajuć i sgrčenim repom za poste-

ljom sakriò. — Živio! krasni dnevi momkovanja će se povratiti.

— Sve svoje stare poznance ću pohadjati, možebit, da će se onda i milosrdna mamura mene smilovati te me za paklene muke trigodišnje žedje odštetiti.

Slavomil — ili kako se u istinu zvaše: Brcko — Pamplić nebijaše čovjek, da jedanput naumljenu nakanu neizvede. Još istoga dana, kojim mu je žena odputovala, započe on stara si poznanstva obnavljati i iztraživati, kod kojeg od njih najbolje vino, najbolje jelo i najživahnije družtvo imade. —

Može — li mu se to zamjeriti? Podnipošto.

Jer onaj koj je, kao on kroz tri godine, zle volje zlobne i svadljive žene, koju je samo radi njezina bogatstva oženio, strpljivo podnosiv, kroz tri godine malu diecu pazio i sve muke samoćnog života pretrpio: onaj kažem, može punim pravom jedanput na žrtveniku razkošja žrtvovati. — A naš junak činio je to po najboljoj sviesti i duši, tako da je njegov život sliedeću priliku dobio.

U jutro u deset satih ustao se je iz postelje te je doručkao. Lula duhana, koja je već tri godine danah zaboravljena us kutu ležala, dodje opet do časti, a to ga čini toli veselim, da si je dao malu Dianu donieti, premda ga pogled na nju baš razveselio nije. Do jedanaeste ure eucao je malu milostnicu svoje supruge,

a onda je išao na ozbiljnije poslove, onda dozove mopsa svoje žene te ga uči kroz obruč skakati, šakicu davati, na stražnjih nogah stajati, gdje naravno niti udaracah niti poklepakah štedio nije. Za bezazlene te zabave dodje dvanaesta ura, koja ga na obed, koj sada izvan kuće obdržavao, pozove. Poslie podne sprovodio je sa šetanjem, večer na javnih mjestih, gdje se je sa ozbiljnošću i marljivošću zatorom škodljivih žestokih pićah bavio.

Kad se je kući vraćao, što se je obično veoma kasno dogodilo, pokušao je u tajno prirodoslovja podrieti, te upoznati se sa zakoni pada i privlake zemaljske.

Proučiv to podosta, predao se je sladkom snu u ruke sa sviešću, da je svoje vrieme dobro upotriebio, te da nije dana izgubio.

»Diem non perdidi!« reče zijajuć te odleti u ruke sna, koj spavajućemu još jedanput blaženost uživanih slastih prišaptne te njegovim ustam zadovoljni posmjeh izvabi.

Četernaest danah tako prodje. Naš Slavomil plivao je u moru svakovrstnih razkošjah i slastih, a kad mu jošte list od supruge svoje dodje, u kojem mu javi da će se po svoj prilici stoprv za četiri nedelje danah kući povratiti, bijaše on najsretniji čovjek u gradu. Četiri nedelje. — Kakova ga čekaše krasna budućnost? On sada započe premišljavati, kako da najbolje svoje vrieme upotriebi te je izsnovao pomoćju novinah, kako da sve slasti svoje slobode najbolje uživati može. —

Njegova se radost jošte poveća, kad je u novinah najedanput sliedeću obznanu:

Danas 23. veljače davat će se kod zlatnog janjeta

veliki krabuljni ples

početak u 8 satih i t. d.

Kod ovog moram biti, misljaše u sebi Pamplić.

Što reče, neporeče. U osam satih nadjemo već našeg junaka na plesu, okružen svakovrstnimi krabonosicami. Našemu Slavomilu činjaše mu se, da vidi kao njegda sv. Stiepan, nebo otvoreno, čujući mile zvuke dobro složene glasbe i videći množtvo prisutnih krasoticah. —

To mi je veselje, misljaše naš delija, koj je već u sried radostne vreve svakovrstnih čarojicah bijaše, ovdje je život poput nebeskog, to se meni dopada, tako bi htio život svoj probaviti.

Pun radosti predade se svim slastim, kojih nam ta zabava samo pružati može. — U svojoj radosti poče on plesati, smijati se, vragolisati, zadirkivati u svakoga piti i jesti po volji, tako da ga obuze toliko veselje, da nebi ni ljubavnoj sgodi izbjegao bio. — Ali i ovdje mu posluži sreća.

Činilo mu se je naime, da ga mlada njeka Poljakinja uviek uzastopce sliedi, da na svako njegovo gibanje pazi te da je presretna, ako ju jedanput pogle-

dom usreći ili ako joj ljubac kakav pošalje. — Bez dvojbe — poče on mudrovati — ja sam se joj dopao, ali zašto se i nebi, još sam mlad, a nisam niti najružniji, moguće je, ali treba podpunog osviedočenja. — Da si to osviedočenje pribavi, pristupi bližje k njoj te joj u uho šaptne.

»Kako mi se vidi, čekaš ti na koga?«

»Očekivala sam! bijaše mu tihi ali odvažni odgovor «

»A jesi li našla?«

»Upravo sada, kad ti sa mnom govoriš.«

»Jeli se na tom raduješ?«

»Veoma!«

Nitko u cieloj dvorani bijaše sada tako sretan kano naš Slavomil, tolika mu blaženost kod tih riečih srce obuze. — Oporaviv se pako, pruži krasotici svoju ruku te ju u bližnju sobu odvede, gdje se je š njom na mehkanu sofu spustio te se usudio saviti joj se oko vrata.

»Ali što radite? Jedva smo se upoznali, a već« —

»Neljuti se, krasna moja,« prekrši joj Slavomil rieč, koj se je sve većma i većma zaljubio. »Ja te žestoko ljubim, te negledam već na ništa. Ja te obožavam. Čudna me njeka sila k tebi vuče a nikad te neću zaboraviti, ma bila koja mu drago, a zvala se kako mu drago.«

Činjaše se sada, da neznanica od zanešene iskrenosti, kojom Slavomil te rieči izusti, tronuta.

Sve više i više pribila se je k njemu. Drkčućom rukom uze ga za ruku te ju ljubko stisne. Po tom započeli su tiho medjusobom šaptati. O čem su se razgovarali? Ja toga neznam; — ali poslie odlete kola u grad, Slavomil i poljakinja bijahu u njih.

Tamna bijaše soba, u koju unidjoše.

Budi sada miran, prijatelju!

Kako ti je volja, Milice!

Ja ću medjutime u bližnju sobu, svieću napaliti te se preoblačiti. — Sjedni se medjutime, te se malo potrpi. Na skoro ću se opet povratiti.

Timi se riečmi Poljakinja udalji a ostavi našega Slavomila sama. Da si vrieme prikrati, ponovio je u duši sve radosti i slasti plesne te si je takodjer izmjenice one, koje ga jošte očekivahu, najživahnijimi bojami izkitio. Četvrt sata tako prodje. Jedva je to osjećao te bi sjegurno još dulje sladkim sanjarijam prepustio bio, da se nisu vrata bližnje sobe otvorila. Ona pomoli lice.

Ipak ne! Ljubezni čitatelju a krasna čitateljsko — ako ću kakove naći — vi ste se ljuto prevarili. Čudom se je čudio naš Slavomil, opaziv da je u mjesto željno izgledane žene njeki visoki muž unišao.

Dobro jutro, kume! reče ovaj sarkastičkim posmjehom, navala krvi proti glavi od koje si ti tako dugo oslobodjen bio, povratila se je dakle na jedanput na

plesu obnovljenom žestinom? to je zlo, veoma zlo. Ali vidjet ćemo, što se dade u tom pogledu činiti. — Njekoliko rogovah olakšavat će ti to. Niti kupanje noguh neće ti škoditi te će ti hasnovito biti. Za obe stvari skrbio sam ja na molbu moje žene. — Sjedni se prijatelju! Kasno je doduše, ali ti si moj prijan. — Sjedni se! U jednoj uri oslobodit ću te od njekoliko uncijah tvoje krvi.

Slavomil, koj je sada stoprv dugonju oštrije pogledao, upoznade u njemu starog si prijatelje, liečnika Andriu Pijavičevića, neznajući dali je budan ili ne. — Začudjenje ili — bolje rekuć — razjarenost njegova bijaše tako velika, da nije niti rieči na to odgovoriti mogao, već se je samo bez rieči na stolac spustio. —

Jeli bi sada počeo?

Slavomil mahne glavom, nit neznavši, što radi — našto ga Pijavičević na brzo svlači.— Velikom hitrinom liši ga kabanice, kaputa, i rubače; zatim poče jedan rog za drugim na pleća ubogog Slavomila metati, tako da je ovaj najposlie kao kakav oklopljenik izgledao.

Slavomil kleo je u sebi kao graničar a kad ga jošte pomoćnik prijatelja njegova čižamah i čarapah liši, te mu noge u vruću vodu, kojoj pepeo i gorušica primješana bijahu, uroni, aratosiljao je krabuljni ples, poljakinju i sebe samoga. — Ali nebijaše to jošte sve. K ovoj se nesreći jošte pridruži nova a to najveća. —

Iz nova se otvore vrata, a u sobu unidje, — koju je mislio petnaest miljah udaljenu mislio — njegova žena. To sad bijaše strah i trepet, što ga obuze. —

»Ti ovdje?« izusti s najtužnijim glasom najdublje skrušenosti te obori oči k zemlji kao diete, kojeg je mati kod šećera našla.

«Jest, ja sam ovdje, ti gursuze!« izklikne razjarena polovina života njegova, dočim ga ujedno sa čudnom brzinom i snagom pljusne. — »Upravo u dobro vrieme sam se povratila, da ti udjem u trag tvojim spletkam. Izvućen si, varalice, na vidjelo!«

Sada puče našemu Slavomilu med očima. Njegova žena htjede ga zateći, izkušavati, te se zato i prije urečenog vremena odputi. Kod svog došasća sačula je stranom njegovo sadržavanje te da je danas na krabuljnom plesu. — Ovu su okolnost upotriebili te mu namjestiše mrežu. — Pijavičevićeva žena morade jeskom biti, koja ga je imala zamamiti i zasluženoj kazni predati.—U istinu dogodi se sve tako, kako bijahu mislili. On nevidi mreže te se tako ulovi a sada sjedjaše ovdje, krivac, osramoćen, k tomu jošte rogovi pokrit, bijen od svoje žene, izložen ruganju obitelji Pijavičevićeve.

Jeli bi htio koj od naših štovanih čitateljah njegovo mjesto zauzeti! — Dvojim!

Janko i Minka,

iz slovenskog

preveo

B. V.

U doljnoj Štajerskoj, u Celjskoj okolici, jest udaljeno i malo znano zakuće, kojeg visoka brda stoletnimi dubovi svetu sakrivaju i kamo i malo kada kakav putnik zagazi. — Pusto i samotno je ovo zemljište, kamo godjer oko gleda, po svuda je gusto i tamno borovlje, gole i strme hridine, i gdje gdje vije se kakva nježna dolina medju brdinami. Malo da nebi čovjeka strah obuzeo u strašnoj toj samoći, a pastirske pjesme, koje milozvučno po šumi glase, malo ga ohrabre te ga osviedoče, da nije sam u toj samoći.

U tom zakuću med strmimi pečinami razprostira se prijazna dolina, u sriedini te doline imaju pastiri svoje stanovište, krasno selo Šumrek. — Visoko nad dolinom digne žužunski grad sa svojimi crnkastimi, propadljivimi zidinami obolu si glavu proti nebu. — Ovdje su njekada ljudi u tom gradu stanovali, koji su oholo

svako pravo prezirali, po okolici harali i pustošili, kod kuće pako uboge seljake nesmiljeno mučili.

Njekada je živio u tom gradu vitez Eberard, koj je tim gorje i razuzdanije živio, jer je dobro znao, da mu nije treba nikoga se bojati.

Jednog je dana Eberard u lov išao, u gustoj šumi sačuje na jedanput toli miloglasno pjevanje da nehotice stane i sačuje sliedeću pjesmicu.

O Janko, Janko dragi moj,
Minki srce tužno bije
Jaj pred očmi obraz je Tvoj,
Ka ti vien'c ljubezni vije.
Neznana mi gorkost teži
Mir nutrnji, milost sladku,
Veselje pred menom bježi
Glasi mi gladko već neteku.

Doskora se vitez domisli, da pastirica srdčanu si tugu opjeva. — Zla misao u njem zavlada i hitro ode za glasom. — Na zelenoj livadi zagleda preljepu djevojku, koja medj cviećem sjedeć vjenac veže. — Kako se vitez pokaže, prestane pjevanje, djevojka je upoznala strahovitog Eberarda u istom trenutku svoju nesjegurnost. — Uboga bi dieva rado odbjegla, ali strah joj je noge zadržao; pa ipak kad vitez sve bližje i

bližje dodje, obrabri se i plaha pobjegne. Od jarosti obmamljen stane vitez te grozno za djevojkom zavrišti:

To ćeš mi morat drago platiti.

II.

Sunce već za briegove zalazi i sve k počinku u dolinu hiti. — Samo Minka neima mira ni pokoja; brzo potraži Janka, te mu žalostno veli: »Sutra namjerih se ovienčati, Janko, ovdje ti je vienac, kog sam ti splela. Ali mili Bože, njeka žalost, koja me je već put obuzela, kad sami ti vienac splela nebijaše prazna. Glasovi moje pjesmice dovabiše Eberarda k meni na livadu. Zagledavši ga, pobjegnem, a još sada mi njegove rieči: »To ćeš mi morat drago platiti» strašno u ušiuh šume.«

»Ti poznaš, nastavi Minka svoj govor, nesmiljenoga viteza. Kakav će ti odgovor sutra dati, kad ćeš ga za našu ženitbu moliti? Što će s nami siroticami biti, koji smo njegovo blago? Nutrnji glas mi ništa dobroga ne obeća.« —

Sdvojen Janko premišljava, što da radi, te napokon reče: «Samo Božja pomoć nam odpomoći može, zato prije nego u grad otidem, poći ćemo zajedno u crkvicu, da Boga molimo za pomoć, a zatim molit ćemo otca Božidara za dobar savjet.«

Ljubeznici se razstadoše ; ali te noći ih blagi san neokriepi. Žalostni udes im uviek pred očima stoji. — Drugo jutro stojahu Janko i Minka već zarana u crkvici, da u iskrenoj molitvi Boga za pomoć prose. Molitvom ohrabreni, ostave crkvicu, te se proti stanu Božidarovom krenu. — Božidar jest starac dostojanstvenog izgleda, dugi mu vlasi do ramenah sižu, siva mu brada do prsiuh visi, lišce mu je bliedo te nosi tragove žive gorkosti. — Pred davnim vremenom došao je Božidar, već odrasao mladić, u tu dolinu. Dugo vremena bilo ga je malo vidjeti, stopro kad je starji postao, pokazivao se je češće seljakom. — Od onog vremena podučavao je seljake u svem, što je liepo i koristno, za njihovo je duševno blagostanje skrbio, te im je, kada bijaše od potrebe, dobrim savjetom pomagao, zato su ga seljaci osobito ljubili i štovali. Božidar je Janka i Minku već od njihovih mladih noguh kao otac ljubio, te se je nad savezom veselio, koga ta dvojica sklopiti željaše.

Kako se dakle začudi i prestraši, kad mu ljubeznici sve odkriše. — Glavom mahajuć premišljava, a napokon reče: »Strašnoga ste si nepriatelja u istinu dobavili, a tim je gorje, da neimate moći, da se branite proti krivicam Eberardovim. Ali ako nam se ovdje na svietu kakova nepravda nanosi, zato je ondje gore gospodar, koj nerazlikuje ni vlastelah ni podani-

kah. Tomu se svemogućemu branitelju vierno izručite. Misao na Božju pomoć, Janko, neka te u grad prati te pomisli, da Bog nedužnih nikada neostavlja.« — Puni nade oproste se Janko i Minka sa Božidarom.

III.

Janko pokucne na vrata gradska. Otvore mu se, on stupe drkćući i zaufanjem u Boga u sobu Eberardovu. On zamoli ponizno i pokorno viteza, da mu dozvoli se s Minkom oženiti. Ali loša mu posluži sreća, jer jedva što svoju prošnju izusti, zagrmi jarostni odgovor iz vitezovih ustiuh: »Tako si ti isto pseto, za volju kojega se je Minka usudila mene tako duboko uvriediti? — Ali čekajte, još sam vaš gospodar; Minka me nije uzalud uvriedila, a neću čovjekom već biti, ako se vam neosvetim. Minka mora se suzami pokoriti, a tebi će se srce u mokroj i tamnoj tamnici hladiti!« Uzalud pade Janko pred viteza na koljena, uzalud ga zaklinje, živim Bogom, uzalud mu opisuje tugu i žalost nedužne Minke! Gluh proti svemu dade ga Eberard u tamnicu baciti. Zatim pošalje najpouzdanijeg si sluga Juraja, da Minku u grad dovede, ma bilo na kakavgodjer način.

Sluga otide, da zapovied svoga gospodara ispuni. Janka čekajuć stojaše Minka već na pragu, kada je Ju-

raj iz grada došao; nije ni sama znala žašto, ali zagledavši ga, nehotice po cielom tielu uzdrkta. Slutila je, što će se dogoditi; plaha u sobu pobjegne. Za malo časa stupi Juraj u sobu i vidi Minku, koja već neznadjaše, što da radi, da mu izbjegne.

»Minko« reče Juraj, »gospodin Eberard me po te pošalje, obuči se te idi samnom, i ako s dobrim neidiš, Boga mi! ići ćeš s zlim. — To mi je vitez naložio, znaš-li, što to znači?!«

Minka nemogaše od straha ni rieči govoriti, ali, kad se Juraj k njoj približio poče milo Juraja moliti: »Juraje, pusti me u svojoj sobici, ta te nisam nikada uvriedila, a kako bi ti proti mene tako nesmiljen biti mogao, da mene, koja nisam nijednomu čovjeku nijedne zle rieči rekla, u nesreću i propast urinuti hoćeš? Neslušaj griešne zapoviedi zlobnoga ti gospodara, pomisli, da i nad Eberardom gospodar vlada, koj će ga jednoč pravedno suditi i kazniti.«

»Minko, vrati joj Juraj, posmehavajuć se, tvoj jauk i plač čuju samo mrzle zidine odpravi se.«

Nesmiljene te rieči Minko gorje prestraše i suze roneć izklikne: »Dakle se nitko sirotice nesmiluje; zar te je okrutnost tvoga gospodara sasma obuzela, a tvoje srce u njegovoj službi u istinu sasma okamenilo? Zar te ništa negane, kada drugi trpe? Ako je samo

ikoje dobro čuvstvo u tebi, na koljenih te prosim, smiluj se mene i pusti me.« —

»Sve je uzalud!« izklikne Juraj srdito: »Posliednji put ti kažem, dodji samnom, drugačie upotriebit ću sile.«

Na te surove rieči ustane Minka te reče: «Mili Bože ako me ljudi zapuste, to me nemoj ti zapustiti! Juraje, ja sam pripravna, idemo.«

IV.

Otaj se glas hitro kano munja po cieloj dolini rasprostira. »Minka je morala u grad a Janko je u tamnici!« Šaptaju svi; na brzo sačuje i otac Božidar tu zanjega toli žalostnu viest. — Hitro udari putem u grad, da zamoli viteza, da sirote izpusti. — Kako u sobu Eberardovu stupi, prestraši se taj, ugledavši dostojanstvenu priliku starca Božidara upravu u onom trenutku, u kojem je toliko zla počinio. Nutrnju nemirnost sakrivajuć zapita Božidara, čime da mu može služiti.

»Što vas molim, lahko je stvar, odgovori Božidar, mladića, mi ju možete izpunite; pomagajte mi samo, i da dvie duše za taj život osrećim. — Poznam djevojku da lahko koji se srdačno i iskreno ljube. Već se je približavao dan, na kom se nakaniše za taj život sje-

diniti, ali njeki se mogući gospodin med njihovu sreću postavlja i hoće da ih upropasti. Lahko bi mi. —

»Tiho,« zagrmi Eberanrd, »dobro znadem, što vi mislite svašimi riečmi, ali nemislite da ćete svoju svrhu postići. Tko vas je pozvao za branitelja mojih podložnikah u dolini? U mjesto, da ste zadovoljni, da ovdje u miru živite, hoćete se, mojoj volji suprot stavljati?«

»Nitko me nije za bramitelja vaših podložnikah pozvao,« vrati Božidar, »ali nutarnji mi glas zapovieda. da se za nedužne žrtve zauzmem. — Nutarnji, mi glas jošte veli, da vas, dok je jošte vrieme, pred vječnim propadom, kojega si sami iščete čuvam. Pomislite, da će vas njekada pravedni Bog pred se zvati. Kako ćete onda pred Božje priestolje stupiti? Kakova vas osuda onda čeka?»

»Zadržite svoje rieči za viernije uši,« odgovori mu podsmiehavajuć Eberard, »ja nisam jedan od onih, koje takove basne straše.«

«Čovječe, pomisli, što govoriš, kazna ti je možebít već bliže, nego ti misliš,« reče Božidar.

»Posliednji vam put velim, prestanite vašim podučavanjem, drugačie će vas psi iz grada ćerati; neka već nevidim sunćanog izhoda, ako me vaše rieči spokore!«

»Eberarde,« reče tada Božidar, rukom proti nebu kažući,« Božja ti je kazna već blizu!« — To izustiv Božidar otide.

V.

Razjaren ostane Eberard u sobi te niti riećce neizusti; a brzo, kano da se sam pred sobom srami, što se je pred Božidarovimi riečmi prestrašio, digne se te leti proti sobi, u kojoj je malo prije Juraj Minku zatvorio. — Nov se opak ćin vitezov sad počme, Minka pred njega na koljena padne i izklikne suze roneća! »Mili Bože, smiluj se mene i gani srce vitezovo. Eberarde, zaklinjem vas živim Bogom, koj je ondje gore povratite mi moju njekadašnju sreću, ako samo jedna blaga ćut u vašem srcu bije, za stalno ćete me uslišati. Sretna sam prije živjela, a radost me obuze, kad pomislih, da dan, koj će me s Jankom za uviek sjediniti, sve bližje i bližje dohadja.« —

Eberard neposluša već dalje, već joj srdito odgovori: »Uzalud suze roniš, samo mrzlomu zidu tvoju tugu izpoviedaš. U mokroj tamnici ležat će ti ljubezni tvoj Janko tako dugo, dok si ljepšega stana neželiš.«

Po tih riečih otide i zatvori vrata za sobom, da se po cielom gradu čuje, ide na dvor te u lovački rog zatrubi.

Lovci se odmah sakupljaju, pripravljaju sve za lov, a onda odletiše svi! —

Na lovu obnaša se Eberard, kano da je nor. Krv mu je vrjela od silne jarosti po žilah. Napried, napried hrli u najtamnija mjesta šume požudan za krvlju traži on boj

Sada začuje zaželjeno grohotanje, našao je krmka sulicom se nanj zaleti i žestoki boj nastane. — Velika je jarost Eberarda osliepila, krmak se žestoko zubmi brani a skoro i presječe držalo sulice groznim grohotanjem napade sada viteza te mu trbuh predere! — Lovci dodju prekasno Eberardu na pomoć, a umirajuć muklim glasom zadnje rieči izusti: »Božja me je kazna dostigla, jer sam ga drzovito izsmjehavao i nedužne mučio. Janko i Minka neka sešto bržje izpuste; što je moje, neka njihovo bude. Recite im, da ih umirajuć za oproštenje molim, da će mi smrt laglja biti, ako mi oproste.

Jošte jedanput uzdahne a mrtav je strašni Eberard.

Janko i Minka su se nabrzo izpustili a proživiše mnoga lieta sretno. U svojih molitvah su se često sjećali nesretnog Eberarda.

